د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

ي اخيستنه او
ري.

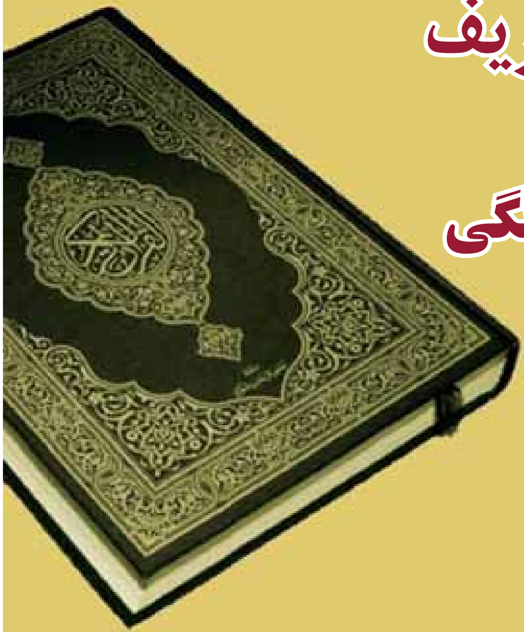

تفسير شريف

يوولسم ټولگی

تفسير شريف - يوولسم ټولگی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ . ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

تفسير شريف

يوولسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکوال

– دکتور عنايت الله خليل هدف

علمي او مسلکي ايډيټ

- دکتور فضل الهادی وزين
- فضل الله نيازی

د ژبې ايډيټ

- محمد قاسم هيله من

ديني، سياسي او کلتوري کميټه

- ډاکټر عطاء الله واحديار د پوهنې وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئيس.
- مولوی قيام الدين کشاف
- محمد آصف کوچی

د څارنې کميټه

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين
- دکتور شېر علي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس

طرح او ډيزاين

عنايت الله غفاري

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزير پيغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتياوو له مخې رامنځته کيږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زياتې شوې دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدريسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدريس شي او د زده کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکيفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعليمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤوليت په ريښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتياوو له مخې پراختيا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رغنده وړانديزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تأليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې يې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو مؤسسو، او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو او تدوين او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې يې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرلیکونه

لومړی لوست: په کایناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانیت دلایل(۱)........ ۱
دویم لوست: په کایناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانیت دلایل (۲)........ ۵
دریم لوست: په قرآن کریم کې د انسان د پیدایښت پړاوونه........ ۱۰
څلورم لوست: د بني آدم وقار او درنښت........ ۱۶
پنځم لوست: آیةالکرسي د قرآن لوړه څوکه........ ۲۱
شپږم لوست: ځمکه د انسان د ګټې لپاره........ ۲۶
اووم لوست: الله تعالی سره مینه د پیغمبر ﷺ په پیروی کې ده........ ۳۰
اتم لوست: اسلام بشپړ او هراړخیز دین دی........ ۳۵
نهم لوست: لمونځ تل پاتې اونه شلېدونکې فریضه ده........ ۴۰
لسم لوست: د ظلم د مخنیوي لپاره د جهاد اجازه........ ۴۵
یوولسم لوست: روژه او ګټې یې........ ۴۹
دولسم لوست: حج د مؤمنانو د نړیوال یووالي څرګندوی........ ۵۷
دیارلسم لوست: له خلکو سره نیکي او ښېګڼه........ ۶۲
څوارلسم لوست: حلاله روزي خوړل او له حرامو ډډه کول........ ۶۶
پنځلسم لوست: د الله ﷻ په لار کې انفاق (مال لګول)........ ۷۰
شپاړسم لوست: په قرآن کریم کې انساني مساوات........ ۷۵
اوولسم لوست: د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه........ ۷۹
اتلسم لوست: د ټولنې په تهذیب کې د مؤمنانو رول........ ۸۴
نولسم لوست: په اسلام کې د معیوبو اوفقیرو مؤمنانو مرتبه........ ۸۹
شلم لوست: د مؤمنانو یووالی........ ۹۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

په کايناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانيت دلايل

قال الله تعالى: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ١٦٤]

د ځينو کلمو معناوې

خَلق:	پرته له مخکينی نمونې نه د يو شي پيدا کول.
السَّمَاوَات:	د سماء جمع ده، اسمانونه اوهرهغه څه چې له ځمکې نه لوړ وي.
اللَّيْل:	شپه، هغه تياره چې وروسته له روښنايي منځته راځي.
النَّهَار:	ورځ، خوره روښنايي.
الْفُلْك:	کښتی، لويې کښتی.
وَبَثَّ:	خواره يې کړل.
دَابَّة:	دځمکې پرمخ هر خوځېدونکی شی.
تَصْرِيفِ الرِّيَاحِ:	د باد لګېدنه مختلفو اړخونوته.
السَّحَاب:	وريځ، په فضا کې حرکت کوونکې وريځ.
الْمُسَخَّرِ:	په خدمت کې لګېدلی، تابع شوی.

ژباړه

بېشکه د اسمانونو او ځمکې په پيداښت کې، د شپې او ورځې په تګ راتګ کې، په هغې کښتی کې چې د خلکو د ګټې لپاره په دريابونو کې ګرځي او په اوبو (باران) کې چې الله ﷻ له اسمانه را نازلې کړې دي او بيا يې ځمکه وروسته دهغې له مرګ نه په اوبو راژوندی (خړوبه) کړه او په هغې (ځمکه) کې يې هرډول ژوندي خوځېدونکي خواره کړل او (هر لوري ته) د بادونو په چلېدو کې او وريځو کې چې د ځمکې او اسمان ترمنځ ايل کړای شوي دي، يقيناً په دې(ټولو) کې د عاقلانو لپاره(دالله تعالی پر وجود او وحدانيت) ځرګند دلايل شته.

تفسیر

پورتني مبارک آیت په کایناتو او د ځمکې په موجوداتو کې اته څرګند او روښانه دلایل بیان کړي دي، چې د الله ﷻ په وجود او یووالي دلالت کوي:

۱. د اسمانونو پیدایښت

دغه مبارک آیت د اسمانونو پیدایښت د الله ﷻ د قدرت له نښو نښانو څخه ګڼي، چې هوښیاران او د عقل خاوندان دې نښو په لیدو باید د الله ﷻ په وجود او یووالي ایمان راوړي.

په آیت کې د (السماوات) لفظ جمع ذکرشوی دی، ځکه اسمانونه ګڼې او بېلابېلې طبقې لري، لکه څرنګه چې الله تعالی په بل ځای کې داسې مهرباني کوي ﴿الله الذي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ﴾ [الطلاق:۱۲] **ژباړه:** الله ﷻ هغه ذات دی چې اووه اسمانونه يې پيدا کړي دي.

دا چې د اسمانونو پیدایښت د الله ﷻ په وجود، یو والي او قدرت دلالت کوي یوه نښه یې دا ده چې الله ﷻ اسمانونه سره له دومره پراخۍ او لويي پرته له ستنو درولي دي او هغه یې په ستورو، لمر او سپوږمۍ روښانه کړي، ترڅو له يوې خوا اسمان ته ښایست و بښي او له بلې خوا د شیطانانو ویشتونکي وي، چې دا ټول ښایست او ټینګښت د واحد او قادر الله په برلاسۍ او لويۍ څرګند ګواه دي.

۲. د ځمکې پیدایښت

د الله ﷻ د قدرت یوه بله روښانه نښه دا ده، چې ځمکه یې پیدا کړې او هغه یې هواره کړې ده، ترڅو انسان پرې آرام او هوسا ژوند وکړي، هرلور ته يې تګ راتګ او حرکت وکړي، په هغې کې له پرتو زېرمو او پانګو څخه ګټه واخلي اود ځمکې پر مخ آبادي او پرمختګ وکړي.

ځمکه او اسمان د انسان لپاره د الله تعالی له لويو نعمتونو څخه ګڼل کيږي. لکه چې الله تعالی دا لوی نعمت په انسانانو پيرزو کړی او دوی ته امرکوي: ﴿يَاأَيُّهَا الناس اعبدوا رَبَّكُمُ الذي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الأرض فِرَاشاً والسماء بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ السمآء مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثمرات رِزْقاً لَّكُمْ... ﴾ [البقرة: ۲۱-۲۲]

ژباړه: ای خلکو د خپل رب بندګي غوره کړئ، چې ستاسو او له تاسو نه د مخکې تېرو شويو خلکو پيداکوونکی دی؛ ښايي چې تاسې پرهيزګاران شئ او له عذابه ځانونه وژغورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ هغه ذات دی چې ستاسې لپاره يې ځمکه هواره کړه، اسمان يې چت جوړ کړ او له آسمانه يې اوبه را واورولې او په هغو سره يې ستاسې د روزۍ لپاره هر ډول حاصلات را وايستل.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه د انسان لپاره دځمکې او اسمان د ګټو په هکله خپل نظرونه څرګند کړي.

۳. د شپې او ورځې بدلون

په مبارک آيت کې د الله ﷻ د قدرت دريم دليل د شپې او ورځې منظم حرکت دی، چې پر له پسې ګرځي او يو د بل ځای نيسي. د شپې او ورځې حرکت، د اوږدوالي او لنډوالي، توروالي اوسپينوالي، تيارې او رڼا د اختلاف سره، سره د انسان لپاره ډېرې ګټې رامنځته کوي. الله تعالی شپه د انسان د سکون او راحت لپاره، او ورځ يې د کسب اوکار او روزي حاصلولو لپاره پيداکړې ده. که چيرې شپه نه وای ، نو ډېرمخلوقات به له خوب او راحت څخه بې برخې وو، همدارنګه شپه د ستر او پردې لپاره يو ښه او مناسب وخت دی چې انسان ورڅخه په مختلفو حالاتوکې ګټه اخلي. لکه څرنګه چې انسان له ورځې او د هغې له رڼا څخه د ډېرو کارونو په تر سره کولو کې ګټه اخلي، همدارنګه د شپې او ورځې د بدلون او توپير په نتيجه کې وختونه، ورځې، مياشتې اوفصلونو ټاکل کيږي چې دا ټول د انسان لپاره د الله ﷻ له لويونعمتونو اود قدرت له نښانو څخه دي.

٤. په سمندر کې رواني کښتۍ

په مبارک آيت کې د الله ﷻ د قدرت څلورمه نښه د لويو کښتيو حرکت دی، چې له سوونو او زرونو ټنو وزن سره د سمندرونو د څپو په سر حرکت کوي او انسانان ور څخه ګټې اخلي. ځينو مفسرينو دا ويلي دي چې: په دې مبارک آيت کې الله ﷻ په سمندرونو کې د کښتيو د حرکت يادونه د شپې او ورځې له توپير نه وروسته کړې ده چې دا په يوې ځانګړې باريکۍ دلالت کوي اوهغه دا چې مسافرپه درياېونو او سمندرونو کې د شپې او ورځې خارنې ته ډېر اړ وي، ترڅو وختونه وپيژني اوخپل لوري وټاکي. له همدې کبله کښتۍ چلوونکي د نجوم علم او د شپې او ورځې پيژندلو ته ډېره اړتيالري.

همدغې موضوع ته په اشارې سره الله تعالی په بل آيت کې فرمايي: ﴿وَهُوَ الذي جَعَلَ لَكُمُ النجوم لِتَهْتَدُواْ بِهَا فِي ظُلُمَاتِ البَـرِّ وَالْبَحْـرِ﴾ [الأنعام: ۹۷] **ژباړه**: او الله هغه ذات دی چې ستاسې لپاره يې ستوري د وچې او سمندر په تيارو کې د لارې پيژندلو وسيله وګرځوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې آيتونو د نازلېدو په وخت کې ډېرلږ خلک د انسانانو په ژوند کې د کښتۍ په ارزښت او رول خبر وو، خو د وخت په تېرېدو سره انسانان د بشريت په ژوند کې د کښتۍ په ارزښت وپوهېدل چې دا کار د قرآن کريم يو اعجاز او د الله تعالی په قدرت او وحدانيت ښکاره اوڅرګند دليل دی.

د لوست ګټې اولارښوونې

د دې مبارک آيت ځينې ګټې په لاندې ډول دي:

❖ په کايناتو کې د هستۍ نښې نښانې د الله تعالی د وحدانيت او وجود د اثبات لپاره روښانه دلايل دي.

❖ الله تعالی د نړۍ مخلوقات د انسان د خدمت او ګټې لپاره پيداکړي دي.

❖ د الله تعالی په مخلوقاتو کې د هغه د قدرت په نښو نښانو تفکر او تدبر، د ايمان د بشپړتيا اوقوت لامل ګرځي.

❖ د شپې او ورځې پرله پسې تلل راتلل د الله تعالی په قدرت او وحدانيت دلالت کوي.

❖ د شپې او ورځې بدلون انسان ته لارښوونه کوي چې خپل وختونه منظم کړي او له هغو څخه د خپل پالونکي په اطاعت او پيروۍ کې مناسبه ګټه ترلاسه کړي.

پوښتنې

۱. ذکرشوی مبارک آيت په لوړ آواز تلاوت کړئ.
۲. په دې مبارک آيت کې د الله تعالی پر قدرت او وحدانيت څو دليلونه ذکرشوي دي؟ بيان يې کړئ.
۳. په دې مبارک آيت کې د (السماوات) لفظ په څه دلالت کوي؟ د خپلې وينا د اثبات لپاره په قرآني آيت استدلال وکړئ.
٤. د انسان لپاره د ځمکې څلور ګټې بيان کړئ.
۵. د شپې او ورځې له ګرځېدنې څخه د وختونو په ټاکنه کې څرنګه استفاده کوو؟
٦. د شپې او ورځې څلور فايدې بيان کړئ.
۷. په سمندرونو کې د کښتيو ګرځېدنه انسانانو ته څه ګټه رسولی شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کايناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانيت دلايل (۲)

قال الله تعالی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ١٦٤]

۵. له آسمانه د باران اوريدل

د الله ﷻ د قدرت له نښو نښانو څخه بل دليل له اسمانه د باران د اوبو وريدل دي، چې د هغو په واسطه وچې او مړې ځمکې راژوندۍ کوي او د ځمکې په مخ ډول، ډول بوټي، واښه او ژوي راپيداکوي اوپه خوځښت يې راولي. په دې ذکرشوي مبارک آيت کې له اسمان څخه مراد هغه لوړ لورى دى چې د ځمکې د پاسه دى. په باوري توګه د باران وريدل له وريځو څخه د الله ﷻ د قدرت له نښو او د هغه د وحدانيت دليل دى، ځکه يوازې الله ﷻ دى چې دا اوبه له وريځو څخه را ورووي.

۶. د ځمکې ژوندي کول

د ځمکې له ژوندي کيدو څخه مراد دا دى چې الله تعالی د باران د اوبو په را ورولو سره د ځمکې د ودې او رشد طاقتونه- چې د وچوالي او مرګ په حالت کې وي- په خوځښت اوحرکت راولي چې له امله يې په ځمکه کې پټ شيان څرګندوي. هر ډول بوټي، ګلونه، ميوې اوداسې نور راشنه کيږي اوسمسوريږي.

د ځمکې ژوندي کيدل او د ځمکی پر مخ د ډول، ډول نباتاتو اوحيواناتو خوريدنه د الله تعالی د قدرت له لويو نښانو څخه دي.

لکه څرنګه چې قرآن کريم په بل ځاى کې دا موضوع په ځانګړي ښايست سره داسې انځور کړې ده:

قال الله تعالى:﴿وَتَرَى الأرض هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا المَآء اهتزت وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾ [الحج: ۵] **ژباړه:** اوته وچه مړه ځمکه وينې، کله چې موږ پرهغې باران ووراوه په ناځاپي ډول وخوځيده، ډېره شوه اوهرراز ښايسته ښيرازه نباتات يې راوټوکول.

۷. د بادونو لګېدل

د الله تعالی د قدرت او وحدانيت بل دليل دا دی چې هغه په خپل لوړ قدرت سره بادونه او هوا پيداکړې ده، په خپلې ارادې سره يې په حرکت راولې او په خپل حکمت سره يې له يوه لوري نه بل لوري ته اړوي.

د بادونو لګېدنه مختلف ډولونه اوشکلونه لري چې قرآن کريم هريو په جلا، جلا نومونو ياد کړي دی. بادونه کله له ختيځ نه لوېديځ لور ته، کله له لوېديځ نه ختيځ لور ته، کله له شمال نه سويل ته اوکله هم له سويل څخه شمال لور ته حرکت کوي. همدارنګه بادونه ځانته ډول، ډول حالتونه غوره کوي: طوفاني يا ملايم ، ګرم يا يخ او تند يا نرم حالت چې په دې توګه بادونه يا دالله ﷻ د رحمت نښې او يا د هغه د عذاب بېلګې وي. د بادونوقوت او چټکتيا په داسې اندازه سخته اوځواکمنه وي چې کله نا کله په ډېرو هيوادونو کې د هيبتنا کې وراني او تباهی لامل ګرځي.

ځينومفسرينو فرمايلي دي: د دې جملې يادونه ﴿وَتَصْرِيفِ الرياح والسحاب المسخر بَيْنَ السمآء والأرض﴾ د باران د اوبو په واسطه د ځمکې د را ژوندي کېدو او د ځمکې پرمخ د ساکښانو له خوځښت نه وروسته، په دې دلالت کوي چې د بادونو او هوا په وسيله د ځمکې پر مخ نباتاتو، حيواناتو اوټولو خوځېدونکو ته ژوند حاصليږي، که چيرې الله تعالی بادونه له لګېدو څخه منع کړي ، نو په ډېره لږه موده کې به هيڅ ژوی د ځمکې پر مخ پاتې نشي.

۸ په فضا کې ځوړندي وريځې

د الله ﷻ د قدرت له روښانو دلايلو څخه د اسمان پرمخ ځوړندې او ولاړې وريځې دي چې د الله ﷻ د خوښی اوارادې تابع او امر منونکې دي. ظاهرا که چيرې دغه وريځې سپکې وي ، نو بايد فضا ته پورته شي او ورکې شي او که درنې وي ، نو بايد ځمکې ته راکوزې شي، خو الله تعالی په خپل قدرت اوارادې سره دغه وريځې په فضا کې خوړې کړې او ساتنه يې کوي، ترڅو د باران اوبه ورڅخه راواوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د﴿السَّحَابِ﴾ د کلمې راوړل د﴿الرِّيَاحِ﴾ څخه وروسته د دې لپاره دي چې بادونه وريځې په حرکت راولي او له يوه ځايه يې بل ځای ته ليږدوي. د بادونو دا حرکت سره له دې چې د ليدو وړ نه دی، خو په خپل ذات کې داسې قوت او ځواك لري چې ونې له ريښو سره راباسي اوآبادۍ نړوي. وريځې هم ډېرې درنې اوبه له ځان سره پورته کوي. کله چې د باران په بڼه ځمکې ته راتوييږي له هغو څخه د ځمکې پر مخ ويروونکي سيلاوونه را منځته کيږي چې درې او ناوونه ډکوي او لوی لوی دريابونه جوړوي.

يوازې دعقل او پوهې څښتنان پوهيږي

په دې مبارك آيت کې چې کومې لويې نښې اونښانې ذکرشوې دي، پردې دلالت کوي چې نړۍ اوکاينات سره له ټولې پراخې او لويې يوحکيم پيداکوونکی او تدبيروونکی لري چې هغه د ټولومخلوقاتو معبود اوپالونکی دی. دا ستر دلايل اوځرګندې نښې يوازې دعقل او پوهې څښتنان درك کولی شي څوك چې د الله تعالی د ځواك اوعظمت په وړاندې د تسليمی سرټيټوي.

امام فخرالدين رازي (رح) د الله ﷻ نعمتونه په دوه ډولو - دنيوي او اخروي - باندې تقسيم کړي دي او وايي: هغه اته شيان چې الله تعالی په دې آيت کې بيان کړيدي، ظاهرا دنيوي نعمتونه دي اوکله چې د عقل خاوندان په هغو کې فکر وکړي ، نو د دې نعمتونو د پيداکوونکي پيژندنې ته لارمومي او په اخروي نعمتونو بدليږي، خو له دغونعمتونو څخه د دنيوي نعمتونو په توګه ګټه اخيستل يوازې د سليم عقل اومعنوي بصيرت د څښتنانو لپاره حاصليدای شي. له دې کبله الله تعالی د آيت په پای کې فرمايي، په دې ټولو شيانو کې ښکاره دلايل دي چې د عقل او پوهې خاوندان پرې ښه پوهيږي[1]، نوځکه دعلماوو او پوهانو دنده او مسؤوليت دی چې د الله ﷻ په کايناتو اومخلوقاتو کې فکر وکړي.

امام آلوسي د دې آيت په تفسير کې ليکي: ابن ابی الدنيا او ابن مردويه له ام المؤمنين حضرت عايشې (رضی الله عنها) څخه روايت کړی دی چې دالله ﷻ پيغمبر ﷺ دا آيت ولوست او ويې فرمايل: ﴿ويل لمن قرأها ولم يتفكر فيها﴾ يعنې هلاکت او عذاب دې وي د هغه چا لپاره چې دا آيت ولولي او په هغه کې فکر ونه کړي.

١-تفسير کبيرج۴/ص٢٢۵ دارالفکر ١٩٨١م

(c) ketabton.com: The Digital Library

په طبیعت او کایناتو کې فکر کول د ایمان لور ته لاره پرانیزي

په پورتني آیت کې الله تعالی په کایناتو کې ځینومهمو او ارزښتناکو حقایقو ته اشاره کړې ده چې هرانسان یې لیدلی او درک کولی شي. په دغو حقایقو کې فکر کول د دې لامل ګرځي، ترڅو عاقل او هوښیار انسان له خپلو سترګو نه د غفلت پټۍ لرې کړي، د کایناتو د خلقت په اسرارو کې ځیر شي او په پایله کې دکایناتو پرخالق ایمان راوړي او د زړه له کومې د هغه عبادت او بندګي وکړي.

سره له دې چې انسان پدغه آیت کې یاد شوي حقایق هره ورځ او هر مهال په خپلوسترګو ګوري، خو بیا، بیا لیدل، نسیان او هیرول د دې لامل ګرځي چې انسان په دغو حقایقو کې له تدبر او تفکر نه غفلت وکړي. له همدې امله لایزال خالق هوښیار او عاقل انسان د کایناتو د خلقت په بېلګو کې فکر کولو ته رابولي او همدا سبب دی چې د قرآن کریم ډېري آیاتونه په ﴿لعلکم تعقلون، لعلکم تتفکرون، أفلا تعقلون﴾ او داسې نورو جملو سره پای ته رسیږي.

د دغو حقایقو له جملې څخه ترټولو ستر او لومړی حقیقت دا دی چې د آسمانونو او ځمکې وجود ازلي نه دی او نه هم هغه په خپله پیدا شوی دي، بلکې د قادر او حکیم ذات له مخلوقاتو څخه دي.

دویم حقیقت چې په دې آیت کې یې بیان راغلی دی هغه د ځمکې او آسمانونو د خلقت په نتیجه کې د شپې او ورځې رامنځته کېدل او بدلون دی چې د شمسي منظومې او افلاکو په پرله پسې او دایمي حرکت، پراخ، منظم او خلل نه منوونکي دقیق نظام او قانون دلالت کوي. دغه منظم او هر اړخیزه دقیق نظام د علیم، خبیر او قدیر ذات پر وحدانیت او یو والي شاهد دی چې په خپل مطلق او بې ساري علم او قدرت سره یې ځمکې، آسمانونه شپه او ورځ پیداکړې ده.

همدارنګه په دغه آیت کې ډېر نور حقایق هم ذکر شوی دي، لکه: د سمندر د اوبو د څپو پر سر دکښتیو حرکت کول، د باران وریدل، د وریځو رامنځته کېدل او حرکت کول، د باد لګیدل، له ځمکې نه د وښو او نباتاتو ټوکېدل، رنګ په رنګ حاصلات او میوې، د ژویو او ساکښانوپیداکېدل او داسې نور، چې دا ټول له الهي سننو او دقیقو قوانینو سره سم په هستۍ او کایناتو کې رامنځته کیږي او په کایناتو کې د تفکر لپاره ښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمینه برابروي او انسان ته پر خپل خالق او پالونکي د ایمان او د هغه د عبادت او بندګۍ لاربښوونه کوي.

د دنیا په موجوداتوکې تفکر او تدبر د علم او ساینس په حقایقو کې څېړنه او پلټنه او د علمي اکتشافاتو په اسرارو پوهېدل دا ټول د الله تعالی د معرفت او پر هغه باندې د ایمان راوړلو او د هغه علیم او قدیر ذات د عبادت کولو تر ټولو لنډه او آسانه لاره ده.

پوښتنې

۱. له اسمانه د باران د اوبو اوریدل د الله تعالی د یووالي او قدرت دلیل دی. په دې هکله څرنګه استدلال کولای شئ؟

۲. د باران د اوبو په وسیله د ځمکې له ژوندي کیدو څخه مطلب څه دی؟

۳. د بادونو لګیدنه د وریځو په جوړښت، د باران په وریدو او د نباتاتو او حیواناتو پر ژوندانه څه اغېزه لري؟

٤. وریځې د الله تعالی د قدرت له نښو نښانو څخه بیان شوي دي. په دې هکله توضیحات ورکړئ.

٥. د مبارک آیت وروستنی برخې څوک د کایناتو په هکله په فکر کولو مکلف کړي دي؟ په دې هکله د آیت وروستنی برخه شرحه کړئ.

٦. د مبارک آیت په باره کې هغه نبوي حدیث بیان او شرحه کړئ چې د الله ﷻ په کایناتو او مخلوقاتو کې په فکر کولو ټینګارکوي.

کورنۍ دنده

ګرانو زده کوونکو!

په ژوندانه کې د اوبو د ارزښت په هکله یوه پنځلس کرښیزه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قرآن کریم کې د انسان د پیدایښت پړاوونه

قال الله تعالی: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ۞ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ۞ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ [المؤمنون: ۱۲-۱٤]

د ځینو کلمو معناوې

سُلَالَةٍ: خلاصه، نتیجه، سوچه او ثمره.

نُطْفَةً: لږې او حقیرې اوبه، مني.

قَرَارٍ مَكِينٍ: خوندي ځای، د مور رحم.

عَلَقَةً: ترلې او جامده وینه، د مور د رحم په دیوال نښتې وینه.

مُضْغَةً: د ژوول شوې مړۍ په اندازه د غوښې یوه وړه ټوټه.

خَلْقًا آخَرَ: بل مخلوق، د روح له پوکیدو وروسته کامل انسان.

ژباړه

مونږ انسان له سوچه ختې څخه جوړ کړ. بیا موږ هغه په محفوظ ځای کې د اوبو یو څاڅکی وګرځاوه. بیا مو هغه څاڅکي ته د وینې د یوې ټوټې بڼه ورکړه. بیا مو د وینې ټوټه بوټۍ غوښه وګرځوله. بیا مو بوټۍ غوښه هډوکی جوړ کړ. بیا مو هډوکو ته غوښه ور واغوستله. بیا مو هغه یو بل مخلوق جوړ کړ، الله د ډېر لوړ شان څښتن دی او له ټولو پیداکوونکو نه ښه پیدا کوونکی دی.

تفسیر

الله تعالی په دې مبارکو آیتونو کې خپل د قدرت او عظمت دلایل د انسان په خلقت، د هغه د جوړښت د پړاوونو، د هغه د ژوند او مرګ او دویم ځلي راژوندي کیدو په ترڅ کې بیان کړي دي، په داسې توګه چې د انسان د پیدایښت مرحله له خاورو څخه پیلیږي او د انسان په بشپړ بدن پای ته رسیږي.

قرآن کریم په دې مبارک آیت او نورو آیتونو کې فرمایلي دي چې انسان لومړی له خاورې څخه پیدا شوی دی. د انسان پیدایښت له خاورې څخه پیلیږي او د پړاوونو له تېرولو وروسته د

ښې ښې او ښايسته صورت لرونکی انسان ورڅخه جوړيږي. له خاورې څخه د انسان د پيدايښت مراد دا دی چې الله تعالی د لومړي ځل لپاره آدم عليه السلام له خاورې څخه پيدا کړ، بيايې ښې ښې حوا له آدم عليه السلام څخه پيدا کړه، او بيا د انسانانو خلقت او پيدايښت له حضرت آدم او ښې ښې حوا څخه د نکاح او تناسل په ډول پيل شو. د انسانانو اصل له خاورې څخه دی، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ﴾.

د انسان د پيدايښت دويمه مرحله له نطفې څخه ده، الله تعالی فرمايي:﴿ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ﴾ دلته له نطفې نه مراد د نر او ښځې يوځای شوې اوبه (مني) دي.

د انسان د پيدايښت دريمه مرحله علقه ده، لکه چې الله تعالی فرمايي: ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً﴾ علقه يوه ټوټه وينه ده چې له نطفې څخه يې بدلون موندلی دی. د جنين پېژندنې طبي پوهان وايي: د جنين حجم د علقې په مرحله کې د يوه غنم ميږي په اندازه وي چې د ۱۲- ۱۴ ملی مترو ترمنځ اوږدوالی لري او د رحم په ديوال پورې نښتی وي. د وينې دا ټړلې وړه ټوټه وده کوي او په يوې ژوول شوې ټوټې غوښې بدليږي چې قرآن ورته د مضغې نوم ورکړی دی. جنين د مضغې په مرحله کې د دريو سانتي مترو په کچه اوږدوالی لري چې د مخ او پزې نښې په هغه کې د ډېرو نريو خطونو په بڼه جوړيږي.

دا ټوټه غوښه (مضغه) د الله جل جلاله په قدرت اومشيت خپل پرمختګ اوبدلون ته دوام ورکوي، ترڅو د هډوکو د هيکل مرحلې ته رسيږي ، په دې هکله قرآن کريم فرمايي:﴿ فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا﴾ اوبيا دا د هډوکو هيکل په غوښو ياعضلي جهاز پوښل کيږي، لکه چې مبارک آيت يې بيانوي: ﴿فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ يعنې بيامو هغه هډوکي په غوښه وپوښل.

دلته قرآني آيت هغه حقيقت ته اشاره کوي چې د ۲۱ پيړۍ انسان حيرانوي او هغه دا چې هډوکي او د هډوکوهيکل په جنين کې له عضلي جهاز څخه مخکې منځ ته راځي. کوم حقيقت چې د جنين پيژندنې علم په وروستيو کې کشف کړی هغه دا دی چې په بنسټيزه توګه د هډوکو سلولونه له عضلي سلولونو څخه توپيرلري او د هډوکو سلولونه له عضلي سلولونو څخه مخکې رامنځته کيږي. اوهيڅ عضلي سلول نه دی ليدل شوی چې د هډوکو د سلولونو له بشپړيدو مخکې جوړشوی وي. دا حقيقت قرآني نص ۱۴۰۰ کاله دمخه ثابت اوتاييد کړی دی. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ اوبيا مو د غوښې ټوټه په هډوکو بدله کړه او هډوکي مو په غوښه وپوښل.

وروسته بيا په جنين کې روح پوکول کيږي او د هغه غړي وده او پرمختګ کوي او په بشپړ او کامل انسان بدليږي چې قرآني نص ورته داسې اشاره کړې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾. وروسته له هغه مو د هغه يو بل پيدايښت وکړ (چي هماغه کامل انسان دی)، نو پاک او مبارک دی هغه ذات چي تر ټولو غوره پيداکوونکی دی.

په دي آيتونوكي د قرآن كريم علمي (ساينسي) اعجاز

پورتني متبرکه آيتونه د قرآن عظيم الشأن د علمي اعجاز له روښانو دلايلو څخه ګڼل کيږي، ځکه چي د قرآن عظيم الشأن ويناوي په دي آيتونو او نورو آياتو کي د انسان د خلقت او د هغه د مختلفو مرحلو په اړه داسي دقيقي او حيرانوونکي دي چي د الله تعالی له خوا له وحي پرته بل کوم مصدر او منبع نشي لرلی. هغه څه چي د طب علم او جنين پيژندني په شلمي او يوويشتمي پيړۍ کي له ډيرو څيړنو او د پرمختللو وسايلو له کارولو نه وروسته کشف کړل، قرآن عظيم الشأن پنځلس پيړۍ دمخه په ډير دقت او څرګند ډول دا موضوع بيان کړي ده.

پورتنيو آياتونو د انسان د خلقت اوو مرحلو ته اشاره کړيده. دغه پړاوونه په اوسني عصر کي د طب د علم له مهمو څيړنيزو موضوعاتو څخه شميرل کيږي.

نوي علمي څيړني، سره له دي چي د انسان دخلقت د مرحلو په هکله د قرآن عظيم الشأن د ويناو چي پنځلس سوه کاله پخوا يي کړيدي، پخلی کوي. د قرآن عظيم الشأن له خوا په ډير دقت سره د هري مرحلي نومول او د جنين د رشد، ودي او د هري مرحلي لپاره د نويو او حيرانوونکو کلماتو کارول او هغه په داسي اوصافو يادول، لکه: **نطفه، قرارمکين، علقة، مضغة**، د هډوکو د هيکل جوړيدل، په غوښو او عضلو د هډوکو پوښيدل او د داسي نورو چارو تاييد کوي.[1]

د طب د علم د معاصرو پوهانو له ډلي څخه يوعالم داسي وايي: (د قرآن عظيم الشأن د آيتونو له مجموعي څخه چي د انسان د خلقت په هکله دي لانديني مراحل څرګنديږي:

(د نطفي مرحله – د علقي مرحله – د مخلقه او غير مخلقه مضغي مرحله – د هډوکو مرحله – په غوښو د هډوکو د پوښيدلو مرحله – د شکل او صورت د بشپړيدلو مرحله (د کامل انسان مرحله) – د روح د پوکولو مرحله).

د نطفي اطلاق پر دري شيانو کيږي: د سړي نطفه يعني منوي حيوانات، د ښځي نطفه يعني بويضه يا هګۍ، مختلطه يا يوځای شوي نطفه چي د نارينه او ښځينه نطفو د يوځای کيدونه توليديږي او په قرآن عظيم الشأن کي ورته د امشاج نطفه ويل شوي ده. ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ﴾ [الإنسان: ٢] يعني بيشکه موږ انسان له ګډي شوي نطفي څخه پيداکړی.

دا پړاو په خپلو دقيقو بدلونونو سره يوه اوونی نيسي او وروسته له هغه بيا دويمه مرحله يعني د علقی مرحله پيل کيږي.

۱- مباحث في اعجازالقرآن للدكتورمصطفى مسلم،ص ۲۳۲ دارالمسلم – رياض ۱۹۹۶م

د علقې مرحله دوه اوونۍ دوام کوي اوجنين په دغه پړاوو کې ځان ته د تړلې وينې بڼه غوره کوي او حجم يې يو ملي ميټر وي. د رحم په ديوا ل پورې نښتی وي او قرآن عظيم الشأن ورته په ډېردقت سره دعلقې نوم ورکړی دی.

له دې وروسته د مضغې مرحله ده . په دې پړاو کې جنين ديوې بدنې کتلې په بڼه ښکاري.
د جنين شکل په دې پړاو کې د يوې ژوول شوې ټوټې غوښې په څېر وي، چې له خولې نه بهر اچول شوې وي، د مضغې کلمه هم همدا معنا ورکوي او قرآن کريم ورته مناسب او دقيق نوم ورکړی دی.

څلورمه مرحله د هډوکو او غوښو د تکوين او جوړښت مرحله ده چې د جنين د عمر په پنځمه،شپږمه او اوومه اوونۍ کې بشپړېږي او په ترڅ کې يې د وجود لاندينی او پاسنی غضروفي هيکل جوړېږي. د جنين په اندامونو د عضلاتو لومړنۍ نښې د جنين دعمر په اوومه اوونۍ کې ښکاره کيږي چې دا پرعضلاتو د هډوکود جوړښت پرتقدم اومخکې والي دلالت کوي... وروسته بيا هډوکي په عضلاتو پوښول کيږي، لکه څرنګه چې قرآن عظيم الشأن يې په هکله فرمايي:
﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾.

وروستی پړاو د جنين د صورت د بشپړيدو او د روح د پوکولو پړاو ده چې په آيت کې ورته د ﴿خلقا آخر﴾ يا بل مخلوق نوم ورکړ شوی دی. الله تعالی د قرآن عظيم الشأن په بل آيت کې د دې پړاو په هکله داسې فرمايي: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾[آل عمران: ۶] يعنې الله هغه ذات دی چې د ميندو په رحمونو کې تاسې ته د خپلې خوښې صورتونه درکوي.
﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ۞ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ۞ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ﴾
[الإنفطار: ۶-۸] يعنې اى انسانه! ته څه شي په خپل مهربان او عزتمن رب تېر ايستلې، هغه رب چې ته يې پيدا کړې، نوسم يې کړې ته او ستا هرڅه يې برابر کړل اوپه کومه څېره چې د هغه خوښه وه ته يې ونښلولې.

په دې مرحله کې د جنين د غړو د جوړښت عمليه دوام لري اوهره ورځ او هرساعت په هغه کې بدلون راځي او په دقيقه اومنظمه توګه وده کوي.(1)

څرنګه چې د پيغمبرﷺ احاديث د قرآن عظيم الشأن دآيتونو تفسير کوي ، نو په ځينو احاديثو کې د انسان د خلقت مراحل داسې شرحه شويدي.

۱- په اختصار سره له – خلق الانسان بين الطب والقرآن – ص–۳۶۵- ۳۷۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هغه حدیث کې چې امام مسلم (رحمه الله) روایت کړی دی په هغه کې رسول الله ﷺ داسې فرمايي «إذَا مَرَّ بِالنُّطْفَةِ ثِنْتَانِ وَأَرْبَعُونَ لَيْلَة بَعثَ اللَّه إِلَيْهَا مَلَكًا فَصَوَّرَهَا , وَخَلَقَ سَمْعهَا وَبَصَرهَا وَجِلْدهَا وَلَحْمهَا وَعِظَامهَا , ثُمَّ قَالَ: يَا رَبّ , أَذَكَر أَمْ أُنْثَى ؟ فَيَقْضِي رَبّك مَا شَاء وَيَكْتُب الْمَلَك»[1] **ژباړه**: کله چې د نطفې له عمرڅخه ۴۲ شپې تېرې شي، الله تعالی ورته پرښته ورلیږي، ترڅو د هغه صورت بشپړکړي او د هغه اوربدنه، کتنه، پوستکی، غوښه او هډوکي جوړکړي. وروسته بیا پرښته له الله ﷻ څخه پوښتنه کوي: دا جنین هلك دی که جلۍ؟ نو الله ﷻ هغه پرېکړه کوي چې څه یې غوښتي وي او پرښته یې لیکي.

د قرآن عظیم الشأن د آیتونو له مجموعي او د نبوي احادیثو نه دا څرګندیږي چې د جنین د اعضاوو جوړښت او د جنس تعیین یې د تناسلي غدوپه تشخیص سره په څلوېښتو ورځو کې ترسره کیږي.

په دې ترتیب مو ږ ګورو چې د جنین د ویش مراحل چې د علمي څیړنو او اکتشافاتو پر بنسټ حاصل شوي. یوازې دا نه چې له قرآن سره مطابقت لري، بلکې په دې لړ کې د قرآن عظیم الشأن تعبیرات او اصطلاحات له ډېر دقت نه برخمن دي.

هغه څه چې مو د قرآن عظیم الشأن په آیتونو کې د انسان د خلقت د مراحلو په هکله ولوستل که له یوې خوا د الله تعالی په وجود او وحدانیت شاهدي ورکوي له بلې خوا د ټول بشریت لپاره د الله تعالی له لوري د آخري پیغمبر په توګه د حضرت محمد ﷺ د رسالت او نبوت په رېښتینولی او د الله تعالی له لوري د بشریت د هدایت او لارښوونې لپاره د هغه د رېښتیني کتاب قرآن مجید په حقانیت دلالت کوي.

له نن څخه پنځلس سوه کاله پخوا په ډېر دقت او تفصیل سره د انسان د خلقت د مراحلو په اړه داسې نوې او حیرانوونکې خبرې یوازې او یوازې د الهي وحې له لارې ممکنې وې. هغه مهال نه په مکه، نه په مدینه او نه هم د هغه وخت په پرمختللو ښارونوکې د انسان د خلقت د اسرارو په اړه د طبي زده کړو او څېړنو کوم مرکز شتون درلود. نه داسې وسایل وو چې د هغو په کارولو سره د جنین د ودې، رشد او خلقت پټ اسرار کشف کړای شي، نه هم هغه ځوك چې قرآن کریم پرې نازل شوی و، یعنې حضرت محمد ﷺ د طب او جنین پېژندنې کوم سبق ویلی و. الله تعالی په دې اړه څه ښه او ربښتیا فرمایلي دي:﴿ إن في ذلك لآيات لقوم يتفكرون﴾ [الرعد:۳]
ژباړه: بیشکه په دې ټولو کې د هغو خلکو لپاره پوره دلایل دي چې له غور او فکرنه کار اخلي.

۱- رواه مسلم – کتاب القدر،ج۸/ص۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې اولارښوونې

له ذکرشویو آیتونو څخه ځینې لارښوونې دا دي:

❖ په دې مبارکو آیتونو کې د الله ﷻ د قدرت، علم او حکمت دلیلونه او نښانې بیان شوې دي.

❖ قرآن کریم د انسان د پیدایښت مراحل بیان کړي دي.

❖ د انسان پیدایښت تصادفي او بې فایدې نه دی. له لومړي جوړښت نه وروسته د پیدایښت تر پایله د الله تعالی تر بشپړ رعایت او توجه لاندې دی.

❖ قرآن کریم د انسان خلقت او جوړښت په دقیقه توګه بیان کړی. په داسې حال کې چې د طب علم په خپلو پرمخ تللو وسایلو سره په دې وروستیو وختونو کې دې حقیقتونو ته لار موندلې ده.

❖ قرآن کریم جنین د پیدایښت په مختلفو مراحلو کې په داسې نومونو ستایلی چې د جنین له واقعي حالت سره کامل او بشپړ سمون لري. حال دا چې طبي څېړنو د قرآن کریم له نازلېدو څخه په پېړیو وروسته دا حقایق کشف کړي او یوازې د هغه مرحلې یې ذکر کړي دي.

❖ په یادو شویو اوصافو باندې د انسان د جوړښت او خلقت پړاوونه د قرآن عظیم الشأن په اعجاز او د الله ﷻ په قدرت او وحدانیت دلالت کوي.

پوښتنې

۱. د جنین د جوړښت د مرحلو نومونه په هغه ترتیب واخلئ چې په ذکر شویو آیتونو کې راغلي دي.

۲. د جنین د جوړښت د هغو مرحلو معنا چې قرآنکریم بیان کړې ده څرګنده کړئ.

۳. د قرآن کریم علمي اعجاز په ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ آیت کې د طبي علومو د اکتشافاتو او د نوي عصر د جنین پېژندنې په اړوند تشریح کړئ.

٤. قرآن کریم په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې د انسان خلقت او جوړښت په څو مرحلو کې بیان کړی؟ څرګند یې کړئ.

۵. د جنین د جوړښت، ودې او بشپړتیا په اړه مو چې د بیالوژۍ په مضمون کې څه لوستلي دي، د قرآن عظیم الشأن د هغو آیتونوپه رڼا کې سره مقایسه کړئ چې د انسان د خلقت او پیدایښت په هکله دي.

کورنۍ دنده

د قرآن عظیم الشأن د آیتونو په رڼا کې او د تازه علمي اکتشافاتو نه په استفادې سره د انسان د خلقت په اړه یوه مقاله ولیکئ چې له شلوکرښو نه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بني آدم وقار او درنښت

قال الله تعالى: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ [الإسراء: ۷۰]

ژباړه

او بیشکه موږ بني آدم ته عزت ورکړ اوهغوته مویه وچه او لمده کې سپرلی ورکړي او هغو ته موله پاکو شیانو څخه روزي ور په برخه کړه او پر خپلو زیاترو مخلوقاتو مو ښکاره لوړتیا وروبښله.

تفسیر

الله تعالی په ذکر شوي مبارك آیت کې پر ټولو مخلوقاتو باندې د بني آدم فضیلت او غوره والی بیان کړی دی او د خپلو ځینو نعمتونو چې پر انسان یې پیرزو کړي دي یادونه کوي.

الله تعالی انسان ته په نطق، بیان، عقل، علم، توازن او د بدن او صورت په ښکلا د ځمکې د سرپر نورو مخلوقاتو لکه، پیریان او حیواناتو برتري او غوره والی ورکړی دی.[1] ځینې مفسرین د انسانانو د هدایت او لارښوونې لپاره د پیغمبرانو رالیږل د انسان د عزت او تکریم مثال او نمونه بولي.[2] په ځینو تفاسیرو کې د انسان د لیك او لوست قوت د انسانانو د تکریم او عزت نښه ګڼل شوې ده.[3] هغه څه چې مفسرینو د انسانانو د فضیلت او غوره والي په هکله یاد کړي دي یوازې د مثال او نمونې په ډول دي، څکه د انسان د عزت او تکریم انواع او بېلګې دومره زیاتې دي چې له شمیره وتلې دي.[4]

باید وپوهیږو چې د الله ﷻ لوري د انسان تکریم اوعزت د انسانانو بني نوعې ته شاملیږي،[5] او یوازې یوې ډلې او یا خلکو ته ځانګړې نه دي، څکه په دې آیت کې د (بنی آدم) لفظ مطلق ذکر شوی دی او د ټولو انسانانو (نارینه او ښځینه) جنس ته شاملیږي.

په دې مبارك آیت او د قرآن عظیم الشأن او نبوي سننو په نورو نصوصو کې د انسان او انساني حقوقو په اړه لیدل کیږي چې د اسلام دین د الهي اخري، دایمي او شامل دین او قانون په حیث، په یو مناسب وخت او زمان کې د انسان د تکریم او عزت اعلان وکړ او د هغه حقوق

۱- ایسر التفاسیر — د ابوبکر الجزایري تالیف، ص۳۵۷
۲- التفسیر المیسر- ص۶۴
۳- تفسیر البحر المحیط- ج۶- ص۸۵
٤ -- تفسیر البحر المحیط- ج۶- ص۸۵
۵- تفسیر ابن عجیبه- ص۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې هغه وخت له تېري او تعرض څخه وژغورل او خوندي يې کړل. کله چې بيوزلی انسان د ظلمونو، تېريو اوبندګۍ ښکار و او د ډېرځله له هغه سره د ځارويو په څېر او يا تر هغې هم بده او ناوړه معامله ترسره کېدله، په داسې حال کې د بشر د حقوقو او د هغې د نړيوالې اعلامېې کومه پته نه وه، او نه هم د بشر د حقوقو د ساتنې لپاره کوم قانون او يا ادارې شتون درلود.

د انسان د عزت او کرامت ځينې نمونې په لاندينيو مثالونو کې په تفصيل سره بيان شوې دي.

۱. توازن او د شکل او صورت ښکلا

الله تعالی انسان ته د عزت، کرامت او فضيلت په نعمت سره په خپلو نورو مخلوقاتو لوړتيا او غوره والی وربښلی دی.

د انسان د عزتمندۍ او غوره والي نمونې د نورو مخلوقاتو او ځارويو په پرتله زياتې دي چې ځينو ته يې اشاره کوو. د انسان عزتمندي په دې معنا چې هغه يې په ښايسته او مناسب شکل او بڼه پيدا کړی دی. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايلي دي: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الإِنسانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ [التين: ٤] يعنې موږ انسان په ډېره ښه بڼه پيدا کړ.

پرته له شکه توازن او د شکل او صورت ښکلا د الله ﷻ له لوري د انسان د تکريم اوعزت څرګنده نښه ده.

د انسان په پيدايښت کې د عزت او غوره والي بله نښه دا ده چې نور حيوانات پاکي او نظافت نه پېژني، د ځان په پټولو نه پوهيږي، د خوب، استراحت او د خوراک اوڅښاک کړنلاره نه پيژني، ګڼې نشي لاس ته راوړلی او د ضرر او تاوان مخنيوی نشي کولای، ټول حيوانات له عقلي او فکري ځانګړتياوو، پوهې، پرمختګ او تمدن څخه محروم دي. يوازې انسان دی چې له ټولو امتيازاتو څخه برخمن دی. عبدالله ابن عباس(رضي الله عنهما) د انسان عزتمندی او غوره والی ډېر ښايسته تمثيل کړی دی او داسې فرمايي: د حيواناتو پر خلاف انسان خپله خوله د ډوډۍ خوړلو لپاره ځمکې ته نه ښکته کوي، بلکې په خپلو ګوتو خوراک پورته کوي. همدارنګه د څښلو لپاره خپله خوله اوبو ته نه ښکته کوي، بلکې د ګيلاس يا لوښي په واسطه اوبه را اخلي او څښي يې.[۱]

۲. د وچې تسخيرول

د انسان دعزت او لوړتيا له نښو څخه بله نښه دا ده چې الله تعالی د طبيعت قوتونه او هغه څه چې په ځمکه کې دي د انسان تابع ګرځولي دي. همدارنګه په ستورو او افلاکو کې يې د هستی قوتونه د انسان د خدمت او هوساينې لپاره پيداکړي دي. په دې آيت کې الله تعالی پر انسان احسان او پيرزوينه کړې ده او دی يې په وجه کې پر مختلفو حيواناتو برلاسه کړی دی.

۱-تفسيرالتحرير والتنوير- لابن عاشور- ج۸- ص ۳۴۹

ده ته يې تـول تـابع کـړي دي، چې لـه هغوڅخـه د خپلې ګټې اوښـيګڼې لپاره کـار واخلي. همدارنګه انسان ته يې قدرت وربښلی چې د تګ راتګ اوانتقال له وسايلو څخه په فضا، وچه او سمندر کې لکه، ځاروي، موټر، اورګاډي، کښتۍ او الوتکو څخه د خپلې ګټې او هوساينې لپاره کار واخلي. الله تعالی فرمايي: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ۞ وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۞ وَآتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ [الإبراهيم: ۳۲-۳٤]

ژباړه: الله هغه ذات دی چې آسمانونه او ځمکه يې پيدا کړل او لـه اسمان څخه يې اوبه راواورولې، بيايې د هغو په وسيله تاسې ته د روزۍ لپاره ډول ډول ميوې پيدا کړې، او بېړۍ يې ستاسو لپاره تابع او ايل کړې چې په سمندر کې د الله په حکم روانې شي او سيندونه يې ستاسې لپاره جاري کړل او لمر او سپوږمۍ يې وګرځاوه ستاسې لپاره ګټور چې د دنيا تر پايه په نه ستړي کيدونکي توګه چليږي او شپه او ورځ يې ستاسې لپاره په کار اچولې ده.

هغه څه چې تاسو غوښتل هغه يې درکړل، که تاسې وغواړئ چې د الله ﷻ نعمتونه وشميرئ، نوشميرلی يې نشئ. حقيقت دا دی چې انسان ډېر بې انصافه او ناشکره دی.

۳. له سمندرونو څخه ګټه اخيستل

د الله ﷻ له لوري انسان ته د عزت ورکولو بله نښه دا ده چې په سمندرونو باندې يې ورته د تسخير قدرت ورکړی دی. الله تعالی انسان ته د بېړۍ جوړولو وس اوتوان ورکړی چې د هغې په واسطه خپلې اړتياوې پوره کړي او ډول ډول ګټې ورڅخه واخلي، سمندر د انسان لپاره يوه بله نړۍ ده چې د وخت په تېريدو سره په هغه کې نوي رازونه برسيره کيږي، لـه سمندر څخه اوس مهال په ډول ډول طريقو ګټه اخيستل کيږي چې په پخوا زمانو کې د انسان علم له هغونه عاجز وه.

فعاليت

زده کوونکي دې لـه سمندرونو څخه د ګټې اخستلو صورتونه تر بحث او څيړنې لاندې ونيسي او بيا دې څو تنه په دې هکله د ټولګيوالو په وړاندې خبرې وکړي.

٤. پاکه او حلاله روزي

انسان ته د الله تعالی د عزت ورکولو بله نښه دا ده چې ده ته يې الهام کړی ، لـه هغو حلالو شيانو څخه چې يې غوښتې وي خپل خوراک لاس ته راوړي. انسان د الهی نعمتونو سره د عادت له امله کله، کله دغه نعمتونه هيروي اوهغه وخت يې په ارزښت پوه شي، چې ورڅخه محروم شي. کله چې انسان په غړيدلو سترګو او وينې زړه وګوري ، نو د الله ﷻ نعمتونه په ټولو ځايونو او په ټولو شيانو کې کتلی شي. لمر، هوا، اوبه، روغتيا، د ګرځېدو وړتيا، حواس،

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقل، او د خوړلو او څښلو ډېر شیان، دا ټول الهي نعمتونه دي چې انسان ته يې ور په برخه کړي دي. الله تعالی انسان ته د خوړلو او څښلو بې شميره ډول، ډول نعمتونه ورکړي دي. کوم شیان چې انسان ورڅخه د خوړلو او څښلو لپاره ګټه اخلي هغه په خوند، خو برابره له هغه څه نه چې نور حیوانات ورڅخه ګټه ترلاسه کوي، ډېردي. له همدې کبله الله تعالی د پاکې اوحلالې روزۍ احسان پر انسان باندې کړی دی اوفرمايي:﴿ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطيبات﴾. کوم پاک او مزه دار خواړه چې الله تعالی پر انسانانو پيرزو کړي دي. هغه ډېر زيات دي چې هيڅکله يې شميرلای نشو او هر ډول ګټه اخيستلو ته شامليدلی شي. الله تعالی دغه نعمتونه په ځانګړې ډول خپلو مخلصو او مؤمنو بندګانو لپاره خاص کړي دي، خو دا يې پرې لازم کړی دي چې د دغو نعمتونو په وړاندې د الله ﷻ شکر ادا کړي او له اسراف او د الله تعالی په وړاندې له سرغړونې څخه ځان وژغوري.

۵. پر نورو مخلوقاتو دانسان فضيلت او غوره والی

انسان ته د الله ﷻ د عزت ورکولو بله بيلګه دا ده چې هغه ته يې د عقل، فکر او پوهې له امله پر نورو مخلوقاتو فضيلت او لوړتيا ورکړي ده. د انسان تر ټولو لوی فضليت او غوره والی د ځمکې پر مخ د هغه خليفه ګرځول دي چې هغه يې په وړتياوو او ځانګړتياوو سمبال کړی او پر نورو مخلوقاتو يې غوره ګرځولی دی. ټول مسلمان علماء او پوهان په دې آند او نظر دي چې بنی آدم په مطلقه توګه له پيريانو او نورو مخلوقاتو څخه لوړ او ډېر غوره دی. ځانګړې بني آدمان له پرښتو څخه غوره دي، خو په عامه توګه پرښتې له عامو انسانانو څخه غوره ګڼل کيږي.

امام رازی(رح) د تکريم او تفضيل ترمنځ د توپير په هکله چې په تکريم سره دا مبارک آيت شروع شوی او په تفضيل پای ته رسيدلی داسې وايي: انسان ته پر نورو حيواناتو غوره والی اوعزت د طبيعي او ذاتي امورو لکه عقل، نطق، ښه او ښه قد او قامت له مخې ښبل شوی دی، خو د ښتينو عقايدو او غوره اخلاقو حاصلول انسان ته فضيلت وربښي.(۱)

د لوست ګټې اولارښوونې

❖ پرټولو ځمکنيو مخلوقاتو باندې د انسان د کرامت اوغوره والي اعلان.

❖ الله تعالی پر انسان احسان کړی، پر هغه يې د خپلو نعمتونو پيرزوينه کړې ده او هغه يې د عزت او تکريم په لوړو مرتبو نازولی دی.

---

(۱) تفسير مفاتيح الغيب – لفخرالدين الرازی ج ۲۱/ ص۱۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖الله تعالی انسان په وچه او سمندرکې د طبیعت پر ځواکونو مسلط ګرځولی، ترڅو له هغو نه ګټه ترلاسه کړي.

❖الله تعالی د طبیعت قوتونه په کایناتو کې د انسان د خدمت او ګټې لپاره تابع کړي دي.

❖الله تعالی د انسان لپاره تر ټولو غوره او سپیڅلي خواړه برابر کړي دي او د ده خوراک او څښاک تر ټولو حیواناتو، مرغانو او خزندګانو غوره دی.

❖څرنګه چې انسان د الله تعالی معزز او مکرم مخلوق دی ، نوپرهغه لازمه ده، ترڅو خپل دغه عزت او منزلت ته متوجه وي او داسې عمل ونه کړي چې د هغه د انساني کرامت او عزت خلاف وي.

❖د الله تعالی له اوامرو نه سرغړونه، لکه: کفر اختیارول، له الله ﷻ سره شریک نیول او ګناه کول د انسان له مقام سره چې د ځمکې پرمخ د الله تعالی غوره مخلوق دی، مناسب کار نه دی.

❖د انسان کرامت او د هغه شرعي اوبشري حقوق له تېري نه محفوظ دي او هیڅوک دا حق نه لري چې د هغه پر ځان، مال، وقار او عزت تېری وکړي.

❖د انسان د حقوقو رعایت او د هغو ساتنه د هر مسلمان وجیبه او شرعي مسؤلیت دی. په اسلامي ټولنه کې وګړي، کورنی، ټولنه او دولت د بشر د حقوقو د ساتنې او مراعاتولو دیني مکلفیت لري.

پوښتنې

۱. په تېر شوي مبارک آیت کې د انسان لپاره د پنځو عزتونو او فضیلتونو یادونه شوې ده، هغه بیان کړئ.

۲. د انسان لپاره په وچه کې د الهي نعمتونو نمونې په لنډه توګه څرګندې کړئ.

۳. د انسان او نورو ژویو او ساکښو د رزق او روزۍ ترمنځ توپیر څه دی؟

٤. انسان د دې ټولو عزتونو او نعمتونو په وړاندې، چې الله ﷻ ور په برخه کړي دي، څه مکلفیت لري؟

٥. (د بنی آدم له ځانګړتیاوو دا دي چې حتی له ملایکو څخه هم غوره والی لري) دا مطلب شرحه کړئ.

٦. د انسان د تکریم او فضیلت ترمنځ توپیر څه دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآني آیتونو او نبوي احادیثو نه په استفادې سره د انساني کرامت او د بشر د حقوقو د ساتنې او پر هغې د تېري نه کولو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیةالکرسي د قرآن لوړه څوکه

قال الله تعـالی: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِـي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ [البقرة: ٢٥٥]

د کلمو معناوې

الْحَيُّ: تل ژوندی.

الْقَيُّومُ: په خپل ذات ولاړ، د نورو ساتونکی او سمبالوونکی.

سِنَةٌ: پرکالي، پريشاني.

وَلَا يَئُودُهُ: هغه نه ستړی کوي، پرهغه دروندوالی نه راولي.

ژباړه

الله ﷻ يو ذات دی، له هغه ژوندي ابدي ذات نه پرته چې ټول کاینات يې سمبال کړي دي، بل هيڅ اله (معبود) نشته؛ هغه نه ويده کيږي اونه پرکالي پرې راځي. پـه اسمانونو او ځمکه کې چې هر څه دي، د هغه دي. څـوک دی چې د هغه پـه وړانـدې د هغه لـه اجازې پرته سپارښت و کړای شي؟ څه چې د بندګانو په وړاندې دي پر هغو هم خبـر دی او څه چې له هغوی نـه پټ او د هغوی ترشـا دي پـر هغـو هـم خبـردی او د الله ﷻ لـه معلوماتو څخه هيڅ شی د هغوی (بندګانو) په ادراک کې نشي ايساريدای مګر دا چې د کوم شي علم ورکول هغه په خپله وغواړي. د هغه د کرسۍ پراختيا له اسمانونو او ځمکې نه لويه ده او د هغو (اسمانونو او ځمکې) ساتنه د هغه لپاره کوم ستومانوونکی کارنـه دی. يوازې هماغه، يو، لوی او لوړ ذات دی.

تفسير

د قرآن لوړه څوکه

آية الكرسي په لسو مستقلو او خپلواکو جملو مشتمله ده چې هره جملـه يې د الله ﷻ لـه يووالي او ښايسته او جليله صفتونو څخه بحث کوي.[1] پـه دې آيـت کـې اتلس ځلـه د الله ﷻ نومونـه د

---

۱ - دابن کثير دتفسير مختصر ج۱/ص۲۳۰

ظاهر اسم او یا د ضمیر په بڼه ذکر شوي دي. د غه مبارک آیت د قرآن کریم له ډېرو لویو آیتونو څخه دی چې د فضیلت په هکله یې ډېر احادیث نقل شوي دي. په یو صحیح حدیث کې د الله ﷻ له پیغمبر ﷺ څخه نقل شوي چې فرمایي: آیـة الکرسی د قرآن له لویو آیتونو څخه ګڼل کیږي[1]. په بل حدیث کې راغلي دي: د الله تعالی اسم اعظم په همدې آیت کې دی[2]. په یو بل حدیث کې راغلي دي: د هر شي لپاره لوړه څوکه وي او د قرآن لوړه څوکه د بقرې سورت دی. په هغه کې یو داسې آیت دی چې د قرآن امام او لارښود دی او هغه آیة الکرسي ده.

آیة الکرسي د الله ﷻ د وحدانیت په صفت سره پیل شوي ده:﴿ اللَّهُ لَا إِلَـهَ إِلَّـا هُـوَ﴾، نو الله ﷻ هغه یوازینی ذات دی چې د عبادت او لمانځنې وړدی او د الله ﷻ دا صفت د دین بنسټ دی. انسان یوازې د الله ﷻ بنده دی او له هغه پرته د بل چا عبادت نه کوي اونه هم پرته له الله ﷻ څخه بل چاته مخ اړوي او نه هم له چا نه مرسته غواړي.

بل صفت چې په آیة الکرسي کې ذکر شوی هغه د الله ﷻ د **حیات** او **قیومیت** صفت دی: ﴿**الحي القیوم**﴾. د حیات(ژوند) صفت چې الله ﷻ ته ثابت شوی، تل او همیشنی ذاتي ژوند دی چې فنا او زوال نه لري دا حیات د هغه ژوند په څېر نه دی چې بشر یې پېژني.

د الله ﷻ د قیومیت صفت: الله تعالی هغه ذات دی چې د ټولو کارونو د تل لپاره تدبیر کوونکی او اداره کوونکی دی. الله ﷻ په خپل ذات قایم دی خو د الله ﷻ نه پرته هر څه چې دي د الله ﷻ په ارادې قایم دي.

په **آیة الکرسي** کې د الله تعالی لپاره بل ذکر شوی صفت دا دی چې په الله تعالی خوب او پریشاني نه راځي او له هر ډول خوب څخه بې پروا او بې حاجته دی:﴿ لاَ تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلاَ نَـوْمٌ﴾، او الله ﷻ له دې ټولو اړتیاوو څخه پاک او سپیڅلی دی.

الله تعالی د آسمانونو او ځمکې یوازینی مالک او متصرف دی او هر څه چې په اسمانونو او ځمکه کې دي ټول د الله ﷻ په واک او اختیار کې دي. هر چاته یې چې وغواړي وربښې یې او چاته یې چې ونه غواړي له هغه نه یې منع کوي.﴿ لَهُ مَا فِي السماوات وَمَـا فِـي الأرض﴾. دا مبارک آیت مطلق ملکیت د الله ﷻ لپاره ثابتوي. او د الله ﷻ ریښتیني بندګان پردې ټینګ ایمان لري چې ټول شیان د الله ﷻ په واک کې دي او د الله ﷻ په اراده منځ ته راځي د همدې ایمان له مخې د رضایت احساس کوي او خپل ژوند په قناعت سره تېروي.

۱-المعجم الکبیرللطبراني – ۸۵۳۵ حدیث .

۲-د امام احمد بن حنبل مسند۶/۴۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی بل صفت په مبارک آیت کې د الوهیت او معبودیت د مقام تثبیت او توضیح ده په دې ډول چې الله تعالی یوازینی برحق معبود او ټول مخلوقات د هغه بندګان دي چې د ده له عبودیت څخه نشي وتلی.﴿ مَن ذَا الذي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ﴾. یعنې هیڅوک د الله له اجازې پرته شفاعت نشي کولای. په دې مبارک آیت کې له بتانو او نورو ناحقو معبودانو څخه هر ډول مرسته او شفاعت، چې مشرکان او کفار د هغو دعوی لري، رد شوی دی. د﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ مبارک آیت د الله تعالی د علم صفت او بشپړ حاکمیت تثبیتوي. د الله تعالی علم مطلق دی چې تېرې، موجودې او راتلونکې زمانې ته شاملیږي، همدارنګه هغه په ظاهر، باطن، پټ، ښکاره او د دنیا او آخرت په ټولو چارو خبر دی.

انسان په خپل لږ علم او پوهې سره په لږو شیانو پوهېدلی شي ﴿وَلاَ يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلاَّ بِمَا شَآءَ﴾. الله تعالی د خپل علم یوه ډېره لږه برخه خپلو بندګانو ته ظاهروي چې د هغه په واسطه څه شیان پیژندلی او کشفولی شي. په دې مبارکه جمله کې د الله بشپړ علم او د مخلوق د علم او پوهې نیمګړتیا او کمی ثابتیږي. الله تعالی انسان ته د لږ علم په ورکولو څه شیان ښکاره کوي: ﴿سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الآفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾[فصلت: ٥٣].

ژباړه: ډېر ژر به موږ دوی ته خپلې نښانې په آفاقو (کایناتو) کې او هم د دوی په نفسونو کې وښیو، تردې پورې چې دوی ته دا خبره څرګنده شي چې دغه قرآن په رښتیا سره په حقه دی، آیا دا خبره کافي نه ده چې ستا رب پرهر څه شاهد دی.

خو انسان پر خپل لږعلم مغروریږي او د حقیقي علم څښتن هیروي. بیا مبارک آیت د الله تعالی عظمت او د ملک پراخي بیانوي او فرمایي: ﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾. د کرسی په تفسیر کې د علماو او مفسرینودوه مشهور قولونه دي: یو د سلف او د امت د متقدمینو علماوو نظر، چې هغوی د دې مبارک آیت د ظاهر نص پر بنا الله تعالی ته د کرسی په وجود معترف دي، خو وایي چې موږ د هغې په حقیقت نه پوهیږو، ځکه په هغې پوهېدنه او د هغې درک زموږ د توان او قدرت څخه بهر دی، خو په دې بشپړ ایمان لرو چې د الله تعالی کرسی پر اسمانونو او ځمکې احاطه لري. دمفسرینو دویم نظر د امت د متاخرو علماؤ نظر دی چې هغوی کرسی په علم، قدرت او د الله تعالی په سلطې او غلبې سره تفسیر کړې ده او هغه پر کایناتو د الله تعالی د بې ساري علم او حاکمیت نه کنایه ده. ځینې مفسرین له عبدالله بن عباس رضي الله عنهما څخه روایت کوي، فرمایي: (د الله ﷻ د کرسی نه مطلب د هغه علم دی چې په ټولو شیانو احاطه لري. [1]

(۱) تفسیر الوسیط للسید طنطاوی، ج۱، ص۴۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې قرآن کريم ويلي دي چې د الله جل جلاله کرسی اسمانونه او ځمکه راګیروي، معنا يې دا ده چې د الله جل جلاله کرسی د اسمانونو او ځمکې په پرتله لویه ده. لکه له ابوذر غفاری رضي الله عنه څخه روايت شوی چې فرمايلي يې دي. له نبی کریم ﷺ څخه مې د کرسی په هکله پوښتنه وکړه. ويې فرمايل: ای ابوذره! اووه اسمانونه او اووه طبقې ځمکه د کرسی په پرتله، په بیديا کې د يوې لويدلې حلقې څخه زيات نه دي، بيا د الله جل جلاله د عرش حیثیت د کرسی په مقایسه داسې دی، لکه په بیديا کې د هغې حلقې وړوکوالی د بیديا په پرتله [2].

اوس بشريت سره له ټولو علمي پرمختګونو يوازې سپوږمۍ ته چې د ځمکې له اقمارو څخه ده او يوازې څو نوري ثانيې له ځمکې څخه فاصله لري، رسيدلی دی. همدارنګه لمر له ځمکې څخه په **۹۳** مليونه ميله فاصلې او واټن سره يوازې اته(۸) ډوري دقيقې او څو ثانيې وخت نيسي. په داسې حال کې چې ستوري، افلاک او کهکشان چې د الهي کايناتو په منځ کې ځای لري په سلګونه نوري کلونه واټن لري. دا چې نور په يوه ثانيه کې دری سوه زره کيلومتره فاصله وهي. دا ټول کشفيات يوازې د دنيا په اسمان کې رامنځته شوي. د الله جل جلاله د نورو اسمانونو او ملکوتو په هکله به څه وويلی شو؟!

بل صفت چې مبارک آيت د قادر الله جل جلاله لپاره ذکر کړی، دا دی چې دا ټول اسمانونه او ځمکه او اسماني ملکوت د الله جل جلاله تر ارادې، تدبير او ادارې لاندې دي چې ساتنه يې د الله جل جلاله لپاره هيڅ ډول دروند والی، ستړيا او ستونزه نه رامنځته کوي او يوازې الله تعالی دی چې دا ټول کاينات او نړۍ يې په خپل مشيت او قيوميت سره ساتلي ده.

دغه مبارک آيت په﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ سره پای مومي چې د لويي او عظمت صفتونه يوازې د الله جل جلاله لپاره ثابتوي او دا يو منطقي اوښايسته پای دی، ځکه کوم صفتونه چې د الله تعالی لپاره په **آية الکرسي** کې بيان شوي او اسمانونه او ځمکه سره له دې پراخۍ او لوی والي، پر دې روښانه او څرګند دليل دی چې پيداکوونکی، تدبيروونکی او ساتونکی يې بايد هغه ذات وي چې ټول د عظمت او لويي صفتونه د هغه خاصه او ځانګړتيا وي. که څوک د داسې لويۍ دعوه وکړي الله تعالی يې هلاکوي، لکه څرنګه چې فرعون يې هلاک او تباه کړ.

فعاليت

زده کوونکي دې په خپلو کې په دې اړه خبرې اوڅېړنه وکړي چې انسانانو سره له علمي پرمختګونو او اکتشافاتو بيا هم د الله تعالی ډېرلږمخلوقات پيژندلي دي.

---

(۲) صحيح ابن حبان، ج۲، ص۷۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

له دې لوست څخه لاندینۍ ګټې تر لاسه کولای شو:

❖ آیت الکرسي د الهي کتاب ترټولو عظیم آیت دی چې د الله تعالی په اتلسو نومونو مشتمل دی. ټولې کلمې یې پنځوس او په لسو جملو کې خلاصه شوې دي.

❖ آیت الکرسي ټوله بندګي او عبودیت الله تعالی لره ځانګړی کوي او حاکمیت یوازې د الله ﷻ له شان سره مناسب ګڼي.

❖ د کایناتو او مخلوقاتو د چارو تدبیر او اداره د الله تعالی په لاس کې ده او د هغه علم په ټوله هستی او موجوداتو احاطه کوي. پرانسان لازمه ده، ترڅو الله تعالی په ټولو وختونو او کارونو کې خپل څارونکی وګڼي.

❖ عظمت او لویې د الله تعالی ځانګړتیا ده. په هره اندازه چې انسان په ځمکه کې لویي وکړي، ستنیدنه یې الله تعالی ته ده، هغه به یې ذلیل کړي او سزا به ورکړي.

❖ د آیة الکرسي لوستل وروسته له فرضي لمونځونو او د ویده کیدو پرمهال ډېر زیات اجر او ثواب لري او په کورونو کې یې لوستل، له کورونو څخه د شیطانانو د شرلو او رټلولامل ګرځي.

پوښتنې

۱. د لاندېنیو کلماتو معنا واضحه کړئ:
﴿الحي، القیوم، سنة، ولا یئوده﴾

۲. د ﴿الحي القیوم﴾ جملې مفهوم واضح کړئ؟

۳. د الله تعالی په دې وینا کې ﴿لَهُ مَا فِي السماوات وَمَا فِي الأرض﴾ د جار او مجرور تقدیم په څه دلالت کوي؟

٤. د دې الهي وینا ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ مقصد څه دی؟

۵. له کرسی څخه په دې الهي وینا کې ﴿وسّع کرسیّه السموات والأرض﴾ څه مراد دی؟

کورنۍ دنده

د آیة الکرسي د فضیلت او مرتبې په هکله لس کرښې مقاله ولیکئ او په نبوي حدیث استدلال وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکه د انسان د ګټې لپاره

قال الله تعالی: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ۞ أَأَمِنتُم مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ۞ أَمْ أَمِنتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ﴾ [الملک: ۱۵-۱۷]

د ځینو کلمو معناوې

ذَلُولاً: تابع شوی، آسان شوی، ایل شوی.

مَنَاكِبِهَا: مناکب د منکب جمع ده چې د اوږو په معنا ده، خو دلته ترې د ځمکې اړخونه مراد دي.

الخسف: ښخيدل، پرمخې کېدل، ظاهر په باطن کې او باطن په ظاهر کې ننوتل.

تَمُورُ: په لړزه راځي.

حَاصِبًا: شدید باد چې شګې او چتوي.

ژباړه

الله هغه ذات دی چې ستاسو لپاره یې ځمکه ایل(تابع) کړې ده، نو وګرځئ د هغې په اړخونوکې او د الله له روزۍ وخورئ اوبیرته مو د هغه حضورته ورتګ دی. ایا تاسې له دې نه ډاډه یئ چې هغه ذات چې په اسمان کې دی تاسې په ځمکه کې ننباسي او دغه ځمکه په ناڅاپي ډول ولړزیږي.

ایا تاسې له دې څخه بې غمه یئ، هغه ذات چې په اسمان کې دی، پر تاسې تیږې اوروونکی طوفان والوزوي، بیا به تاسې ته څرګنده شي چې زما ډارول څرنګه وي؟

تفسیر

د الله ﷻ د فضل او انعام یوه نمونه پر خپلو بندګانو دا ده چې ځمکه یې هغوی ته غوړولې او نرمه کړې ده، ترڅو د ځمکې دپاسه حرکت وکړي او دګرځېدنې او حرکت له لارې، د آبادیو او ودانیو او یا د کښت او زراعت له لارې ورڅخه ګټه واخلي او د ځمکې له حاصلاتو او زېرمو څخه روزي ترلاسه کړي. له همدې کبله الله تعالی په دغه مبارك آیت کې مسلمانانو ته امرکوي چې په آرامه مه کینئ د ځمکې په شا او خوا کې وګرځئ او د ځمکې له خزانو څخه د ژوندانه په چارو کې، لکه د خوراك، پوښاك او نورو اړتیاوو پوره کولو په شمول استفاده وکړئ، ترڅو نورو ته اړ ونه اوسئ. په هره اندازه چې مسلمان له الهي نعمتونو

ځخه د ګټې اخستلو او له ځمکې ځخه د پیداوارو او حاصلاتو په لاس ته راوړلو کې سستي او ناراستي وکړي، په همغه کچه به نورو ته اړ او محتاج وي چې دا کار د ذکر شوي آیت نه په ځرګند مخالفت دلالت کوي.

د مبارك آیت ځینې علمي دلالتونه

علماوو او مسلمانو لیکوالانو د دې آیت ﴿هُوَ الذي جَعَلَ لَكُمُ الأرض ذَلُولاً...﴾ په هکله مفصلې خبرې کړې دي، چې د قرآن علمي اعجاز ثابتوي. موږ دلته د دې نظریاتو لنډیز د ګرانو زده‌کوونکو د لازیاتې ګټې لپاره بیانوو:

قرآن کریم په ښایسته تعبیر د انسان ذهن د الله تعالی قدرت او د هغه زیاتو نعمتونو ته متوجه کوي.

په مبارك آیت کې د﴿ذلولاً﴾ صفت یعني رام او تابع شوی د ځمکې لپاره ذکر شوی، حال دا چې اصلاً دا کلمه د سرکش حیوان لپاره استعمالیږي چې انسان هغه رام کوي، ترڅو د خپلو ګټو په لاس ته راوړلو کې له هغه ځخه کار واخلي. علماوو ویلي چې دلته د دې لفظ اطلاق د ځمکې لپاره مقصود دی؛ ځکه همدا ځمکه چې موږ غوړیدلي او آرامه وینو په حقیقت کې د یوه داسې سرکش حیوان په ځېرده چې په ډول، ډول هیبتناکو او حیرانوونکو حرکاتو سره په حرکت کې ده. علمي نظریات او فضايي اکتشافات وايي د ځمکې کُره چې موږ په هغې کې په آرامۍ اوهوساینې سره ژوند کوو او د هغې له پریمانه نعمتونو ځخه ګټه اخلو، په خپل وضعي حرکت سره خپل محور کې د یو ساعت په ترځ کې د ۱۶۶۶کیلومتر په تیزوالي ځرخیږي. همدارنګه په خپل انتقالي حرکت سره په یوه دقیقه کې تقریباً د ۱۸۰۰ کیلو مترو په تیزۍ د لمر په محور ځرخیږي. خو سره له دې ټولو حرکتونو او هیبتناکو خوزښتونو او لړزیدو، انسان په هغې کې پرته له دې چې د نا کراری او پریشانی احساس وکړي خپل کارونه سرته رسوي.

د ځمکې د حرکتونو ګټې او رازونه

البته دا ډول، ډول حرکتونه د انسان او د ځمکې په مخ د ژوند کولو لپاره ډېر حکمتونه او ګټې لري. چې په ځینو یې پوهیږو او د ځینو نورو له درك او فهم ځخه عاجز یو. موږ پوهیږو چې د ځمکې د خپل محور په شاو خوا له حرکت ځخه شپه او ورځ پیدا کیږي. د لمر په شاو خوا د ځمکې له حرکت ځخه د کال ځلور فصلونه منځ ته راځي چې دا ټول د انسان لپاره د الله تعالی د قدرتونو او نعمتونو نښې دي، ځکه که دنیا د تل لپاره شپه وای نو ټول شیان به د یخنۍ له امله کنګل کیدل او که دنیا د همیش لپاره ورځ وای بیا به ټول شیان د سختې ګرمۍ له امله سوځیدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په همدې ترتیب که چیرې د لمر په شاو خوا کې د ځمکې انتقالي حرکت نه وای او کال یوازې یو فصل درلودلی، نو د ځمکې پر مخ به ژوند په اوسنی بڼه ناممکن و. خو د ځمکې د درېیم حرکت او د لمر او لمریز نظام د حکمت په هکله لا تر اوسه علم او علمي اکتشافات په څه نه پوهیږي.

د ځمکې په نسبت د ذلول د کلمې ځینې دلالتونه

د ځمکې په کُرې د (ذلول) د کلمې اطلاق ډېر دلالتونه لري چې الله تعالی هغه د انسان لپاره تابع او نرمه ګرځولې ده. د انسان لپاره د ځمکې رام کېدل او د هغې ګټې مختلف اړخونه لري چې دا لوست یې د تفصیل جوګه نه دی، مثلاً د انسان لپاره د ځمکې مناسبوالی او د ځمکې د جاذبې قوې له حیثه د هغې پرمخ ژوند تیرول.... او د خاورینې کرې هوارې سطحې د جوړښت او ترکیب له حیثه.... او د جوي (فضایي) پوښ، د هوا د کثافت، پر ځمکه د ژوند لپاره د محیطي هوا د دقیق ترکیب (٪۲۱ اکسیجن، ٪۷۸ نایتروجن، ٪۱ څو نورو عنصرونو) له حیثه... د ځمکې د حجم او له لمر او سپوږمی نه د هغې د واټن له حیثه... ځمکې ته د لمر د تودوخې درجې د رسیدو له حیثه... د ځمکې په ترکیب کې د اوبو او وچې د نسبت له حیثه... او ځمکې ته د سپوږمی د فاصلې او د سمندرونو د مد اوجذر د توازن له حیثه.... او په سلګونو نور داسې توافقات چې دا کره یې د انسان د ژوند لپاره چمتو کړې ده، ترڅو انسان پرې ژوند وکړي او د هغې د مختلفو ظاهري او باطني زیرمو او پانګو څخه ګټه ترلاسه کړي. خو دا هوسایي او له ډول، ډول نعمتونو څخه استفاده به د تل لپاره نه وي، بلکې دا به د یوې ټاکلې او معینې مودې لپاره وي چې د دې مودې له تېرېدو وروسته انسان ارومرو د خپل خالق او منعم په لوري راګرځي، (و الیه النشور) نو پر انسان لازمه ده چې د دې لویو نعمتونو په وړاندې د الله ﷻ شکر ادا کړي. انسان لره دا نه ښایي چې د خپل منعم پالونکي په لور له ستنېدو او د هغه له محاسبې څخه غافل او بې پروا واوسي.

د تابع شوې ځمکې سرکشي او اضطراب

بیا الله تعالی انسان ته خبر ورکوي، دغه ځمکه چې تاسې ورباندې په آرامی او ډاډینې ژوند تېروئ، آیا نه پوهیږئ کله چې دا د الله تعالی په مشیت ولړزیږي او تاسې په خپله خېټه کې دننه کړي، نو هغه وخت به وپوهیږئ چې زما ویرول څرنګه وي!

بشر چې د دې اېل شوې خاورینې کُرې پرمخ ژوند تېروي او د هغې له زیرمو او خزانو څخه ګټه اخلي، ښه پوهیږي چې کله د زلزلو، اورغورځېدنې، طوفانونو او نورو طبیعي پېښو په اثر ځمکه یوازې د یوې ثانیې اویا د محدودو دقیقو لپاره په خوزیدو او اضطراب شي او سرکشي غوره کړي، نو ټول شیان ړنګوي او هغه څه چې انسانانو پرې جوړ کړي له خاورو سره یوشان کوي او انسان سره له ټول کبر، غرور، ځواک او ټکنالوژۍ بې وسه او ناتوانه او حیران پاتې کیږي. همدا وجه ده چې قرآن کریم هغه انسان ته، چې د ځمکې پرمخ ژوند تېروي او د هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نعمتونو په وړاندې غفلت او بې پروايي کوي، اخطار ورکوي چې د دې لويو نعمتونو په وړاندې په خپل خالق او پالونکي ايمان راوړي او د دې ټولو نعمتونو په وړاندې شکر ادا کړي، ترڅو د عذاب وړ ونه ګرځي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شويو آيتونو څخه لاندې ګټې لاس ته راځي.

١- الله تعالی ځمکه او څه چې په ځمکه کې دي د انسانانو د ګټې لپاره پيداکړي دي.

٢- که چيرې انسانان د الهی نعمتونو شکرانه پرځای نه کړي، دوی به په دردناک عذاب اخته شي.

٣- انسانانو ته جواز لري چې خپل عقل او فکر د ځمکې د هغو پټو او ښکاره نعمتونو په برسيره کولو کې وکاروي، چې د ځمکې په تل کې دي او خپل ژوند پرې نيکمرغه او سوکاله کړي.

پوښتنې

١. لاندې کلمې معنا کړئ:

﴿ذَلُولاً، مَنَاكِبِهَا، الخسف، تَمُورُ﴾

٢. د«ذلول» کلمه اصلا د څه شي لپاره استعماليږي او په مبارک آيت کې د ځمکې لپاره يې استعمال څه مناسبت لري؟ توضيح يې کړئ.

٣. د ځمکې درې ګونې حرکات د هريوه د تيزوالي سره په لنډه توګه شرحه کړئ؟

٤. د انسان د ژوندانه او هوساينې لپاره د ځمکې د کُرې د مناسبوالي پنځه صفتونه د«ذلول» د مبارکې قرآنی کلمې په رڼا کې شرحه کړئ.

٥. د دې الهي وينا ﴿فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ﴾ په وړاندې مسلمانان څه مکلفيت لري؟ په لنډه توګه يې واضح کړئ.

٦. په دې مبارک آيت کې د ځمکې کُره د اضطراب او خوځښت په حالت کې د«ذلول» (رام- اېل شوي) د وصف پرعکس څرنګه ستايل شوې ده؟ د«ذلول» مقابله کلمه واضحه کړئ.

کورنی دنده

د مبارکو آيتونو تفسير په رڼا کې او د جغرافيې او بيالوژۍ د علم نه په استفادې سره د ځمکې د حرکتونو او د هغې د ګټو په اړه يوه مقاله وليکئ چې له شلو کرښو نه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

الله تعالی سره مینه د پیغمبر ﷺ په پیروی کې ده

قال الله تعـالی: ﴿قُلْ إِنْ كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۞ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴾ [آل عمران: ۳۱-۳۲]

ژباړه

(ای پیغمبره): خلکوته ووایه: که چیرې تاسې په رښتیا له الله سره مینه لرئ، نو زما د پیروی لاره غوره کړئ، الله به له تاسې سره مینه وکړي او ستاسې ګناهونه به تاسو ته وبښي، هغه ډېر بښونکی او مهربان دی.

ای پیغمبره! هغو ته ووایه چې د الله اود هغه د رسول اطاعت وکړئ، بیا که هغوی ستا بلنه ونه منله، نو بیشکه الله له کافرانو سره (چې د هغه او د هغه د رسول له پیروی څخه انکار کوي) مینه نه کوي.

د نازلېدلو سبب

ابن المنذر له حسن بصری رحمه الله څخه روایت کړی، فرمايي: د پیغمبرﷺ په زمانه کې داسې خلک وو، چې ویل به یې: ای محمده ! په الله ﷻ سوګند دی چې موږ خپل پروردګار سره مینه لرو، نو دا الهي وینا نازله شوه: ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ الله فَاتَّبِعُونِي﴾. همدارنګه محمد بن اسحاق له محمد بن جعفر بن الزبیر څخه روایت کړی چې د نجران د نصاراوو استازیو وویل: موږ د الله ﷻ د دوستۍ په خاطر د عیسی بن مریم او د هغه د مور تعظیم او عبادت کوو، نو الله ﷻ د دې آیتونو په نزول سره خپل آخري پیغمبرﷺ ته وویل، چې دوی ته ووایه: که چیرې تاسې له الله ﷻ سره مینه لرئ او غواړئ چې الله ﷻ له تاسو سره مینه وکړي، نو زما پیروي وکړئ او د الله ﷻ سره شریک مه نیسئ. په دې ترتیب یې د دوی دعوه چې د حضرت عیسی تعظیم او تقدیس د الله ﷻ د مینې په خاطر کوي، رد او باطله وګرځوله.[۱]

۱- تفسیرالجامع لاحکام القرآن- ج /۵ص۹۲.

تفسير

په دې دوه آیتونو کې الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته امر کړی چې خلکو ته له الله ﷻ سره د دوستۍ سمه او صحیحه لاره وښيي، ترڅو ټولو انسانانو ته روښانه شي چې کوم خلک د الله ﷻ د دوستۍ او مینې دعوه کوي. باید د دې لارې او کړنې په مطابقت عمل وکړي، ترڅو دوی الله ﷻ ته ګران شي او الله ﷻ له دوی سره مینه ولري.

امام ابن کثیر د دې مبارک آیت په تفسیر کې ویلي دي «دا مبارک آیت حکم کوي که هرڅوک د الله ﷻ د محبت او مینې دعوه کوي، خو د محمدي لارې پابند نه وي، هغه په خپله دعوه کې دروغجن دی او د هغه دعوه د قبول وړ نه ده، تر هغه چې د محمدي شریعت او نبوي دین د ټولو ویناوو او کړنو پیروي او اطاعت ونه کړي»[1] د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺ د مینې او محبت دعوه د هغوی د اوامرو نه د سر غړونې په صورت کې د قبول وړ نه شي ګرځېدلی، لکه څرنګه چې رسول الله ﷺ په صحیح حدیث کې فرمایلي دي: «مَنْ عَمِلَ عَمَلاً لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»[2] یعني که څوک داسې عمل ترسره کړي چې زما د امر (زما د دین) پر بنسټ ولاړ نه وي، هغه مردود دی.

په دې هکله په یو عربي شعر کې خومره ښایسته ویل شوي دي:

تَعصِي الإِلهَ وَأَنْتَ تُظهِرُ حُبَّهُ ... هَذَا لَعَمْرِىْ فِي الْقِيَاسَ بَدِيْعُ
لَوْ كَانَ حُبُّكَ صَادِقاً لَأَطَعْتُهُ ... إِنَّ الْمُحِبَّ لِمَنْ يُحِبُّ مُطِيْعُ

یعنې: د الله د محبت او مینې دعوه کوې، په داسې حال کې چې ته د هغه په معصیت او ګناه اخته یې ! قسم دی چې دا کار د عقل او قیاس خلاف دی. که ستا دوستي رښتینې وای، نو د هغه اطاعت به دې کولای، ځکه دوست د خپل دوست او محبوب اطاعت کوي.

أزهري د دې آیت په تفسیرکې وایي: د الله ﷻ او د هغه د رسول سره د بنده مینه د هغوی د اوامرو اطاعت او فرمانبرداري ده او د خدای تعالی مینه له بنده سره، بنده ته د الله تعالی مغفرت او ببښنه ده.[3]

د الله ﷻ د مینې نښې

په دې مبارک آیت کې لیدل کیږي چې د الله ﷻ سره د بنده د مینې او محبت لومړنی نښه د الله د رسول ﷺ پیروي او د هغه د امر منل دي چې د الله ﷻ د مینې او د ګناهونو د ببښنې لامل

۱- دابن کثیر تفسیر – ج۳/ص/۴۶.
۲-متفق علیه – البخاري – ۲۵۷۱ المسلم – ۳۳۲۸
۳- د قرطبي تفسیرج – ۵ – ص – ۹۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځي. الله تعالی ډېر ښېونکی او پرهغه چا ډېرمهربانه دی چې د پیغمبرﷺ د پیروی او اوامرو د منني له لارې الله تعالی ته نژدېوالی غواړي.

بیا هم الله تعالی پر خپل پیغمبرﷺ د امر په صیغه ټینګار کوي چې خلک د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ پیروی او د امرمنني ته وهڅوي﴿قُلْ أَطِيعُواْ اللَّهَ وَالرَّسُولَ ﴾ ترڅو په ټولو حالاتو، اوامرو او نواهیو کې د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ پیروي او اطاعت وکړي.که څوک د الله ﷻ د مینې او دوستی دعوه کوي او بیا د خدای د رسول ﷺ پیروي نه کوي، په حقیقت کې هغه دروغجن دی. مفسرين وايي: د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ اطاعت یوازې یو اطاعت دی او هیځکله جدايي نه مني. د پيغمبرﷺ پیروي د الله ﷻ پیروي ده. لکه چې الله تعالی په بل آيت کې فرمايي: ﴿ مَّنْ يُطِعِ الرسول فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ [النساء: ۸۰] يعني: څوک چې د الله د رسول حضرت محمد ﷺ پیروي کوي، په حقیقت کې يې د الله ﷻ پیروي کړې ده.

سهل بن عبدالله فرمايي: له الله تعالی سره د مينې نښه د قرآن سره مينه ده، د قرآن سره د مينې نښه د پيغمبرﷺ سره مينه ده، دپيغمبرﷺ سره د مينې نښه د هغه د طريقو او سنتوپيروي ده او د پيغمبرﷺ د سنتوسره مينه د آخرت سره مينه ده...(۱)

لکه څرنګه چې د قرآن او سنتو له نصوصونه څرګنديږي د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺ سره مينه کول د ايمان د غوښتنو او اساساتو څخه ګڼل کيږي د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺ سره مينه د نيکو اعمالو د ترسره کولو باعث ګرځي او انسان دې ته هڅوي، ترڅو د الله ﷻ د رضا د حاصلولو لپاره نيک، غوره او وړ اعمال ترسره کړي.

له دې مبارک آيت څخه په څرګند ډول جوتيږي چې له الله ﷻ سره د مينې لرلو له شروطو څخه د پيغمبرﷺ متابعت اود هغه پيروي ده. د پيغمبرﷺ پيروي په دې کې ده چې مسلمان د هغه ﷺ د سنتو او طريقو متابعت او فرمانبرداري وکړي. د پيغمبر ﷺ سنت د هغه د قول فعل اخلاقو او د ژوند د طريقو څخه عبارت دي. په دې اساس که څوک غواړي چې د الله ﷻ سره مينه او محبت ولري او الله ﷻ له ده سره مينه ولري، نو بايد د پيغمبرﷺ او د هغه د سنتو اطاعت او فرمانبرداري وکړي. په يوه حديث کې له رسولﷺ نه روايت شوی دی چې فرمايي:

«عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي»(۲) يعني پرتاسو لازمه ده چې زما د سنت او له ما وروسته د راتلونکو هدايت شويو راشدينو خلفاوو د سنت او طريقو متابعت وکړئ.

۱- تفسيرالقرطبي ج۵ ص ۹۲

۲-الأوسط لإبن المنذر، حديث ۱۲۸، والسنة للمروزی ، حديث۵۷، وشرح معاني الآثار للطحاوی ،حديث ۳۱۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید و پوهیږو چې د قرآن له نظره د الله ﷻ اود هغه د پېغمبرﷺ د محبت دعوا یوازې شعار او ژبنۍ دعوه نه ده بلکې د ژوند په فردي او ټولنیزو چارو کې د پېغمبرﷺ د تګلارې، منهج او نظام خپلول او عملي کول دي.

د پېغمبرﷺ له اطاعته د نافرمانۍ پایلې

الله تعالی د دویم آیت پای کې په ډېر تند خطاب سره په رسول الله ﷺ باندې د ایمان د سرغړوونکو اود هغه له اطاعت او پیروۍ څخه د مخ اړوونکو د پای اوعاقبت په هکله داسې فرمایي:﴿ فإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّ اللہ لاَ یُحِبُّ الکافرین﴾ یعنې: که چیرې هغوی مخ واړوي، نو الله تعالی کافران نه خوښوي.

امام قرطبي ددې آیت په تفسیر کې داسې فرمایي: د ﴿فَـإِن تَوَلَّـوْاْ﴾ شرطیه جمله ده او د دې جملې موقعیت ته په کتو سره دهغې معنا داسې ده:که چیرې هغوي د کفر په حالت کې سرغړونه وکړي او د الله ﷻ او د هغه د رسول له پیروي نه اعراض وکړي ﴿فَـإِنَّ اللہ لاَ یُحِبُّ الکافرین﴾؛ نو الله کافران نه خوښوي، یعنې الله تعالی د هغوی له کړنو څخه ناراضه وي او هغوی ته ښېګڼه نه کوي.

دغو مبارکو آیتونو په خپلو لوړو او ځلاندو لارښوونو سره د مسلمان د ژوند منهج او کړنلاره بیان کړېده چې پر هغو باندې دعمل کولو پایلې، په اخلاص سره د الله ﷻ عبادت، له عذاب څخه خلاصون، د اجر او ثواب حاصلول د نیکو اعمالو د ترسره کولو لپاره هڅه او هاند او د الله تعالی د رضا اومحبت حاصلول دي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شویو آیتونو ځینې ګټې او لارښوونې دا دي:

❖له الله تعالی سره مینه او محبت واجب او د ایمان له لوازمو او مقتضیاتو څخه ګڼل کیږي. لکه څرنګه چې د الله پېغمبرﷺ فرمایلي دي: "لا یؤمن أحدکم حتی یکون الله ورسوله أحب إلیه مما سواهما" یعنې: هیڅ یو له تاسو نه مؤمن نه دی، ترڅو الله او پېغمبر یې له نورو ټولو نه دوست ونه ګڼي.

❖ د الله ﷻ مینه د بنده لپاره هغه اصلي موخه اوهدف دی چې د علم او پوهې څښتنان په ژوندانه کې د هغه لپاره هلې ځلې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د مؤمن بنده لپاره د الله ﷻ د مینې او محبت ترلاسه کولو لاره د الله ﷻ په رسول حضرت محمد ﷺ باندې ایمان راوړل او په آسانۍ او سختۍ کې د هغه د شریعت منل او پیروي ده.

❖ د الله ﷻ او د هغه د رسول د مینې او محبت دعوې کول په داسې حال کې چې دعوه کوونکی د الله ﷻ او د هغه د رسول له اوامرو او نواهیو څخه مخالفت او سرغړونه کوي، باطله ده او د دې دعوې څښتن به یقیناً له زیان او تاوان سره مخ وي.

❖ د الله تعالی او د هغه د رسول ﷺ د رېښتینې مینې او محبت غوره نمونه دا ده چې د اسلام سپېڅلی دین په کامله بڼه نافذ شي، یعنې د قرآن اوسنتو احکام او ارزښتونه د ژوند په ټولو فردي او ټولنیزو اړخونو کې په عملي توګه پلي شي.

پوښتنې

۱. دغه مبارک آیت د نصاراوو دعوه د حضرت عیسی علیه السلام د تعظیم او لمانځنې په باره کې څرنګه رد کړې ده؟ واضح یې کړئ.

۲. ابن کثیر رحمه الله د دې آیت ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي﴾ په تفسیر کې څه فرمایلي دي؟ په لنډه توګه یې شرحه کړئ.

۳. د الله ﷻ د مینې او محبت د دعوې تر ټولو غوره نښه په څه کې ده؟

۴. د دې مبارکې جملې ﴿فاتبعوني﴾، په رڼا کې د پیغمبر ﷺ له محبته څه مراد دی؟ واضح یې کړئ.

۵. دې لوست مبارک آیتونه مسلمانان کومو لارښوونو او آدابو ته متوجه کوي؟

کورنۍ دنده

د لوست د موضوعاتو په رڼا کې د الله ﷻ سره د مینې او د پیغمبر ﷺ د پیروۍ په هکله دوه مخه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

اسلام بشپړ او هراړخيز دين دی

قال الله تعالی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ۞ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا﴾ [النساء: ۶۰-۶۱]

د ځينو کلمو معناوې

يَزْعُمُونَ: ګومان کوي، دروغجنه دعوه کوي.

الطَّاغُوتِ: هرهغه څه چې پرته له الله يې عبادت او لمانځنه کيږي او حَکم وټاکلی شي.

يَصُدُّونَ: مخ اړوي، او نور منع کوي.

ژباړه

ای پيغمبره، ايا تا هغو خلکوته نه دي کتلي چې ګمان کوي چې موږ ايمان راوړی دی په هغه کتاب چې تاته راغلی دی او په هغو کتابونو چې له تا څخه مخکې نازل شوي دي. هغوی غواړي چې خپلې چارې د فيصلې لپاره د طاغوت لوري ته يوسي. حال دا دی چې هغوته له طاغوت نه د منکريدو حکم شوی ؤ، شيطان غواړي چې هغوی ګمراه کړي او د سمې لارې نه يې ډېر لرې وباسي اوکله چې هغوی ته وويل شي چې د الله ﷻ نازل شوي کلام او رسول ته راشئ، نو ته وينې چې منافقان له تا څخه مخ اړوي په مخ اړولو سره.

د نازلېدلو سبب

مفسرينو ددې مبارک آيت ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الذين يَزْعُمُونَ...﴾ د نزول په هکله مشابه روايتونه نقل کړي چې يو سبب يې دا دی: ثعلبي او ابن ابو حاتم له ابن عباس رضی الله عنهما څخه روايت کړی د بشر په نامه يو تن منافق له يوه يهودي سره دعوا درلوده. يهودي وغوښتل چې پيغمبر ﷺ ته د فيصلې لپاره مراجعه وکړي، خو منافق ټينګار کاوه چې کعب بن اشرف ته چې د يهوديانو مشر ؤ، د پريکړې لپاره ولاړشي. په پايله کې د الله پيغمبر ﷺ ته ورغلل او د الله پيغمبر ﷺ د جنجالي قضيې له اوريدلو وروسته د يهودی په ګټه حکم وکړ، خو (منافق بشر) د الله د پيغمبر ﷺ پريکړه ونه منله او له يهودي سره د حضرت عمر ؓ حضور ته ولاړل، ترڅو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د دوی ترمنځ حکم وکړي. عمر بن الخطاب ﷛ د موضوع له اوریدلو وروسته دوی ته وویل، تاسو دلته ایسار شئ. زه ستاسو ترمنځ فیصله کوم. حضرت عمر بن الخطاب ﷛ کور ته ننوت، خپله توره یې راواخیسته راووت او د منافق سریې غوڅ او اعلان یې وکړ، دا ده زما فیصله، د هغه چا په هکله چې د الله او د هغه د پیغمبر ﷺ په حکم او فیصله نه راضي کیږي. دا مبارك آیت په همدې وخت کې په همدې اړوند نازل شو. پیغمبر ﷺ حضرت عمر بن الخطاب ﷛ ته «فاروق» یعنې د حق او باطل بیلوونکي لقب ورکړ.

په بل روایت کې د دې مبارك آیت په شان نزول کې داسې راغلي چې دا متبرکه آیت د منافقینو د یو ټولې په باره کې نازل شوی دی چې هغوی به خپلې فیصلې د جاهلیت د رسمونو پر بنسټ کولې.(۱)

د آیت د نزول سبب چې هرڅه وي مګر دقاعدې پربنسټ (العبرة بعموم اللفظ لا بخصوص السبب) یعنې د قرآن عام لفظ معتبر دی نه د آیت د نزول ځانګړی سبب، د دې آیت نص د هغو کسانو عمل ردوي چې په خپلو فیصلو کې د اسلام له احکاموڅخه تېری کوي او خپلې قضیې او شخړې د شیطان یا باطلو او غیر اسلامي قوانینو پر بنسټ کوي.

تفسیر

امام ابن کثیر رحمه الله د ذکر شوي آیت په تفسیر کې ویلي دي، الله تعالی پر هغه چا، چې په الله او پیغمبر ﷺ او په پخوانیو انبیاوو د ایمان دعوا کوي، خو د دعوو او جګړو حل او فصل د الله د کتاب او د رسول ﷺ له سنتو پرته د نورو په فیصلې او قضا باندې راضي کیږي او هغوته مخه کوي، شدیداً رد کړی، هغه یې باطل او د طاغوت فیصله بللې ده.

په دې مبارك آیت کې د منافقانو له نښو څخه یوه لویه او څرګنده نښه ذکر شوې، ترڅو یې مؤمنان وپیژني او له هغې څخه ډډه وکړي. د منافقانو دا لویه نښه ده، چې هغوی په اسلام او په هغه څه چې پر پیغمبر ﷺ باندې نازل شوي دي، د ایمان دعوه کوي، خو هر کله چې د الله ﷻ او رسول ﷺ حکم او فیصلې ته وغوښتل شي، مخ اړوي او سرغړونه کوي او په دې توګه خپل منافقت او دروغ ښکاره کوي.

فعالیت

ولې یهودي ونه غوښتل چې د فیصلې لپاره کعب بن اشرف یهودی ته ولاړشي، بلکې د الله د رسول حکمیت یې غوره وباله؟ زده کوونکې دې د خپل ښاغلی ښوونکي په لار ښوونه په دې هکله بحث او څیړنه وکړي.

۱- تفسیر ابن کثیر ج ۱۳۸/۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله او د رسول حاکمیت

حاکمیت او فیصله یوازې الله ﷻ لره ده او د الله او پیغمبر د حکمونو منل د ایمان او اسلام شرط دی. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ [النساء: ۵۹] یعني: ای مؤمنانو! د الله اطاعت وکړئ او د رسول اطاعت وکړئ او د هغو کسانو پیروي وکړئ چې پر تاسې آمران دي. که ستاسې ترمنځ په کومه چاره کې شخړه پیښه شي، نو هغه د الله او رسول لوري ته محوله کړئ، که تاسې په رښتیا سره پرالله او د آخرت په ورځ ایمان لرئ.

د الله او پیغمبر ﷺ اطاعت او د امر منښه واجب او قطعي ده، نو کوم کسان چې د ایمان دعوا کوي باید په خپلو ټولو چارو کې د الله ﷻ د حکم او د الله ﷻ د پیغمبر ﷺ د حکم پیروي وکړي، ځکه نه یوازې داچې د الله د حکم او د پیغمبر ﷺ د حکم پیروي واجبه ده، بلکې که کوم مؤمن د الله د رسول په فیصله د زړه له کومې راضي او خوشحاله نشي او په بشپړه توګه ورته غاړه کېنښږدي، د ایمان په دعوا کې رېښتنی نه دی. لکه چې قرآن کریم په څرګنده توګه په دې هکله فرمايي: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [النساء: ۶۵] یعني: نه ده داسې ای محمده، ستا په رب قسم چې دوی هیڅکله مؤمنان کیدای نشي، ترڅو چې تا په خپل منځي شخړو کې حَکم او فیصله کوونکی ونه مني بیا چې ته څه فیصله وکړې پرهغې باندې په خپلو زړونو کې څه تنګي هم احساس نه کړي، بلکې سرترپایه یې ومني.

اسلام تجزیه نه مني

د پورتني مبارک آیت او د قرآن او سنتو د نورو نصوصو پربنسټ، فیصله باید د الهي احکامو پر بنسټ وي. چې دا حکم شامل دی او ټولې قضیې او شخړې که وړې وي او که غټې، هغوټولو ته شاملیږي او هیڅکله تجزیه او استثنا نه قبلوي.

اسلام د الله ﷻ کامل او پوره دین او د ټولو ادیانو بشپړوونکی دی. الله تعالی د اسلام دین د وروستي دین په توګه د بشریت لپاره غوره کړی دی. هرڅوک چې له اسلام څخه پرته بل دین قبلوي هیڅکله به ونه منل شي. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايلي دي: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ [آل عمران: ۱۹]: د الله په وړاندې دین همدا اسلام دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بل آیت کې الله فرمایي: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [آل عمران: ۸۵]

یعني: له اسلامه پرته چې هر څوک کوم بل دین غوره کړي هیڅکله به ورڅخه قبول نه شي او په آخرت کې به هغه ناکام او زیانمن وي.

اسلام داسې دین دی چې ثابت او ښکاره بنسټونه او قواعد لري. باید په بشپړه او کامله توګه عملي شي، ټولي لارښوونې او احکام یې ومنل شي، په ټولنه کې تطبیق شي او مثبتې او ګټورې پایلې یې معلومې شي. هیڅوک حق نه لري چې اسلام تجزیه کړي یا په بله وینا یو حکم یې ومني او بل یې پرېږدي. الله تعالی فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً﴾ [البقرة: ۲۰۸] یعنې ای مؤمنانو! تاسې په بشپړ ډول په اسلام کې ننوځئ او په بل آیت کې الله تعالی د هغو کسانو مذمت او بدي بیانوي څوک چې ځینې احکام قبلوي او د ځینو نورو له منلو نه سرغړونه کوي، داسې فرمایي: ﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ...﴾ [البقرة: ۸۵] یعني: آیا تاسې ځینې کتاب منئ او له ځینې نورو څخه بیا انکار کوئ ؟ نو د هغو خلکو جزا چې دا رنګه کارونه کوي پرته له دې بل څه نه ده چې په دنیاوي ژوند کې به له رسوايۍ سره مخ وي او د قیامت په ورځ به د خورا سخت عذاب په لور وروستل شي.

د اسلام د سپیڅلي دین د احکامو تجزیه او د هغه د ارزښتونو او تعلیماتو نیمګړی تطبیق په فردي او ټولنیز ژوند کې مطلوبې او ټول اړخیزې پایلې نه ورکوي او د اسلام د کامل، شامل او هراړخیزه دین له طبیعت سره په تضاد کې دی ځکه اسلامي احکام او ارزښتونه د یو ماشین او یا لویې کارخانې د پرزو په څیر یو تربله تړاو لري. که چیرې هدف دا وي چې دغه نظام په سمه توګه کار وکړي او د بشرد دنیوي او اخروي نیکمرغیو مطلوبه نتایج ورڅخه ترلاسه شي لازمه ده چې دغه نظام په ټولو اړخونو لکه د اعتقاداتو، عباداتو، معاملاتو، اخلاقو، قضا، سیاست، اقتصاد او نورو برخو کې فعال او عملي شي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د لوست ځینې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي.

❖ حکمیت او فیصله د الله ﷻ له کتاب او د رسول الله ﷺ له سنتو پرته حرامه ده او جواز نه‌لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ مسلمان مکلف دی، ترڅو د طاغوت په وړاندې چې ترهر نوم او نښان لاندې وي، تسلیم نشي او هغه رد کړي.

❖ پر مسلمان لازمه ده چې د شخړو او دعوو د حل لپاره د الله کتاب او د رسولﷺ سنتو ته مراجعه وکړي او د الله او د هغه د رسولﷺ له حکم څخه د زړه له کومې رضایت څرګند کړي.

❖ اسلام هراړخیز دین دی، تجزیه نه مني. د اسلام احکام اوقوانین باید په هر اړخیزه توګه د مسلمانانو په فردي او ټولنیز ژوندانه کې عملي شي، ترڅو هغه پایلې چې الله تعالی یې د بشریت د اصلاح او نیکمرغۍ لپاره اراده کړې، ترلاسه شي.

❖ د اسلام د ځینو احکامو منل او د ځینو پرېښودل په خپل ذات کې له اسلام سره دښمني او مخالفت دی، لکه چې حضرت ابوبکر صدیق د مسلمانانو لومړني خلیفه د لمانځه او زکوة ترمنځ د توپیر کوونکو پر ضد د جنګ اعلان وکړ چې د ردت د جنګونو په نامه یادیږي.

پوښتنې

۱. د «طاغوت» معنا او مفهوم بیان کړئ.

۲. ولې هغه یهودي ونه غوښتل د فیصلې لپاره کعب بن اشرف ته، چې د یهودیانو لوی مشر و، مراجعه وکړي؟

۳. د الله جل جلاله او د الله د پیغمبرﷺ له حکم پرته د بل چا د حکم منلو ته څه ویل کیږي او څه حکم لري؟

٤. مبارکو آیتونو د منافقانو یو اساسي او بنسټیز صفت بیان کړی. دا اساسي صفت کوم دی؟ واضح یې کړئ.

٥. څوک چې یوازې د الله جل جلاله حکم قبول کړي او د پیغمبر په حکم عمل نه کوي څه حکم لري؟ په قرآني آیتونو او احادیثو استدلال وکړئ.

٦. که څوک د اسلام په ځینو احکامو عمل وکړي او ځینې نور قصداً پرېږدي، څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

د قرآن اونبوي احادیثو په رڼا کې د اسلامي احکامو د تجزیې د منفي نتایجو په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو نه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ تل پاتې اونه شلیدونکې فریضه ده

قال الله تعالى: ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا ۞ وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۞ فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ۞ وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ۱۰۱-۱۰۴]

د ځینو کلمو معناوې

إِذَا ضَرَبْتُمْ:	کله چې مو سفر وکړ.
جُنَاحٌ:	ګناه، وبال
أَن يَفْتِنَكُمُ:	که چیرې تاسو ته ضرر او آزار ورسوي.
كِتَابًا مَوْقُوتًا:	د وخت په پابندۍ فرض شوی دی.
وَلَا تَهِنُوا:	سستي او تنبلي مه کوئ.
يَأْلَمُونَ:	دردمن کیږي، غم وررسیږي (کړاو ګالي)

ژباړه

او کله چې تاسو په سفر ووتلئ، نو څه باک نشته که په لمانځه کې لنډوالی وکړئ(په تېره بیا) کله چې له تاسې سره دا ډار وي چې کافران به مو وځوروي، بې له شکه چې کافران ستاسې ښکاره دښمنان دي.

او ای پیغمبره! کله چې ته د مسلمانانو په منځ کې یې او (د جنګ په حالت کې) له هغو سره په لمانځه ولاړ یې؛ نو (په کار ده چې) له هغو څخه یوه ډله دې له تاسره ودریږي او وسله دې په لاس کې واخلي، بیا چې کله هغوی سجده وکړه، نو وروسته دې شي او هغه بله ډله دې

راشي، چې (لا تراوسه يې) لمونځ نه دی کړی اوله تاسره دې لمونځ وکړي او هغه دې هم تياره او په وسله سنباله اوسي، ځکه کافران د دې (څارنه کوي) چې که تاسې له خپلو وسلو او خپلو تجهيزاتو نه لږ شان غافله شئ هغوی به پرتاسې يو نا ځاپي يرغل وکړي. البته که وو پر تاسې ضرر له باران څخه يا ناروغان اوسئ، نو په وسلې ايښودلو کې څه باك نشته، خو بيا هم څارنه وکړئ، بې شکه الله ﷻ کافرانو ته رسوا کوونکی عذاب تيار کړی دی.

بيا کله چې له لمانځه څخه وزګار شئ، نو په ولاړې او ناستې او ملاستې په هر حالت کې الله ﷻ يادوئ. او کله چې ډاډه شئ، نو پوره لمونځ اداء کړئ، بې شکه چې لمونځ پرمؤمنانو په ټاکلو وختونو کې فرض کړای شوی دی.

د دښمني ډلې په تعقيبولو کې سستي مه کوئ، که تاسو کړاو ګالئ، نو ستاسو په شان هغوی هم کړاو ګالي، خو تاسې له الله ﷻ نه د هغه څه هيله من ياست چې هغوي يې هيله من نه دي. الله ﷻ پرهر څه پوهيږي او الله ﷻ د پوهې او حکمت خاوند دی.

تفسير

په اسلام کې د لمانځه مقام او منزلت

لمونځ (صلاة) د دعا په معنی دی اوپه شريعت کې د الله تعالی په دربار کې هغه ځانګړې عبادت دی چې په قيام، رکوع، سجده او مخصوصو دعا ګانومشتمل دی. لمونځ د اسلام دويم رکن دی. الله تعالی په خپلې دې وينا سره چې فرمايي: ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ...﴾ [البقرة: ۳] د لمونځ ادا کول وروسته له ايمان بالغيب څخه د متقي او پرهيزګارو بندګانو دويم صفت ښودلی دی او د هغوی مدحه او ستاينه يې کړې ده. لمونځ هغه فريضه ده چې د مؤمن اړيکې له الله تعالی سره په ورځ کې پنځه ځله ټينګوي. په قرآن او حديث کې د لمانځه د اداکولو يادونه د اقامت په تعبير سره د دغې فريضې په دوام او ثبات دلالت کوي، په دې معنا چې دغه فريضه بايد هيڅکله هم ترک نه شي.

له دې امله قرآن عظيم الشأن حتی د جنګ او جګړې پر مهال هم د دې فريضې په اداکولو ټينګار کړی دی او د ويرې د لمانځه د اداکولو طريقه يې بيان کړې ده، ځکه چې لمونځ د مؤمن لپاره د جګړې پر مهال د ارزښتناکې وسلې په څېر دی، ځکه به د پيغمبر ﷺ ملګري او رينښتي مؤمنان په دغې وسلې سمبال د جګړې ډګر ته ننوتل او پر خپلو دښمنانو به بريالي کېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مبارکو آیتونو کې د سفر احکام، د لمانځه د لنډوالي مشروعیت، د ډار او خطر په وخت کې د لمانځه د ادا کولو څرنګوالی، د لمانځه د وختونو فرضیت او نور احکام بیان شوي دي چې په دغو ټولو حالاتو کې د الله ﷻ په عبادت د مؤمنانو پابندي، د لمانځه ادا کول، وخت پېژندنه، له وخت څخه ښه ګټه اخیستنه او په کارونو کې د مسلمانانو د زیار او جدیت څرګندونه کوي.

کوم احکام چې علماوو له دې آیتونو څخه را ایستلي هغه دا دي:

١. جمهور علماء په دې آند دي چې مبارك آیت په سفر کې د لمانځه د لنډون(قصر) مشروعیت ثابت کړی دی او له لنډون څخه مراد د رکعتونو په کمیت او عدد کې دی، یعنې څلور رکعتي فرض لمونځ دوه رکعته ادا کیږي، توپیر نه کوي چې د ډار او خطر سفر وي او که مسافر د امن او آرامۍ په حالت کې وي.

٢. د قصر د لمانځه د مودې په هکله علماء مختلفې وېناوې لري، د حنفي مذهب مطابق دا موده د درې ورځو او درې شپو عادي پلی تګ ټاکل شوې ده.

٣. دسفر د ډولونو په هکله هم د علماوو رأیې مختلفې دي. په داسې حال کې چې ټول علماء د جهاد، حج، عمرې او نیکو مقصدونو او د صله رحمۍ او خپلولۍ پاللو په سفرونو کې متفق دي. جمهور علماء په دې نظر دي چې په مباح سفر لکه تجارت او داسې نورو کې د لمانځه لنډون جواز لري، خو د معصیت او ګناه په سفر، لکه بغاوت، لارې شکول او داسې نورو کې جواز نه لري.

٤. د اقامت او اوسیدنې د مودې په هکله له پنځلسو ورځو څخه د زیاتو اوسیدلو نیت اقامت ګڼل کیږي، نو لمونځ به پوره کوي خو د پنځلسو ورځو څخه کم د قصر موجب دی.

٥. په دې مبارك آیت ﴿إِنَّ الصلاة كَانَتْ عَلَى المؤمنين كِتَاباً مَّوْقُوتاً﴾ کې د لمانځه فرضیت په بلاغي او بیاني ډېرو تاکیداتو سره راغلی، ترڅو مسلمانان په هر راز حالاتو او شرطونو کې د دې فریضې له ادا کولو څخه غفلت او تنبلي ونه کړي. د لمانځه ادا کول پر مسلمانانو په ټاکلو وختونو کې فرض شوي چې باید د اقامت، سفر، امن خطر او په هرحالت کې ادا شي.

٦. په مبارکو آیتونوکې راغلي دي چې مؤمنانو ته نه ښایي د خپلو دښمنانو په وړاندې سستي او بیوسي ښکاره کړي، ځکه دښمنان یې تل د زیان او نابودولو په تکل کې دي، ځکه د عقل په حکم او د سنتو مطابق د حق او باطل ترمنځ مقابله او مدافعه، لکه څرنګه چې مؤمنان د ستونزو، رنځونو او دردونو سره مخ کیږي، دښمنان یې هم د دې رنځونو او دردونو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاصون نه لري، بلكې د مومنانو په څېر دوی هم له زياتو ستونزو، رنځونو او دردونو سره مخ كيږي. خو د دې كړاوونو په ورانـدې مومنان د الله ﷻ رضا، د دين لوړوالی او اخروي اجر حاصلوي، په داسې حال كې چې دښمنان يې پرته له دې چې د نفس او شيطان غوښتنې يې تر سره شي او د آخرت له زيان او نقصان سره مخامخ شي، بل څه نه شي حاصلولی.

د ويرې(خوف) لمونځ او د ادا كولو كيفيت يې

په ذكر شويو مباركو آيتونو كې د ويرې د لمانځه مشروعيت او كيفيت په داسې توګه بيان شوی دی چې هركله مسلمانان د جنګ يا خطر په حالت كې وي، نو الله تعالی خپل پيغمبر ته امر كړی چې صحابه په دوو ډلو ووېشي. لومړۍ ډله له وسلې سره د اسلام له پيغمبر ﷺ سره د جماعت لمونځ پيل او دويمه ډله دې د حفاظت لپاره د دښمن په وړاندې څارنه او نظارت وكړي. كله چې يو ركعت لمونځ ادا شو، لمونځ كوونكې ډله به د ساتونكې ډلې ځای ته ولاړه شي او ساتونكې ډله به د الله په پيغمبر(د جماعت كوونكو امام) پسې له خپلې وسلې سره ودريږي او دويم ركعت به ادا كړي د امام له سلام ګرځولو وروسته به دا ډله پرته له سلام ګرځولو د ساتنې او حفاظت ځای ته ولاړه شي او لومړۍ ډله به راشي، پاتې يو ركعت به د لاحق په توګه ادا كړي بيا دويمه ډله به راوګرځي او پاتې يو ركعت به د مسبوق په توګه له قرائت سره ادا كړي او د تشهد او درود له ويلو څخه وروسته به سلام وګرځوي. البته دا ذكر شوې طريقه د احنافو له مذهب سره سمون لري او نورو مذهبونو په لږ توپير سره د وېرې د لمانځه ترتيب بيان كړی دی چې تفصيل يې د فقهې په كتابونو كې ذكر شوی.

فعاليت

زده كوونكي دې د ښوونكي تر لارښوونې لاندې د ويرې د لمانځه د ادا كولو طريقه د ځينو نورو مذهبونو له نظره وڅيړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

دا مبارك آيتونه ډېرې لارښوونې لري چې ځينې يې په دې ډول دي:

❖ الله تعالی مسلمانانو ته د جماعت د لمانځه په ادا كولو امر كړی آن تردې چې كه هغوی له دښمن سره د جګړې د تيارۍ په حالت كې هم وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ لمونځ د بنده او الله جل جلاله ترمنځ اړیکه ده. له همدې امله اسلام خپل پیروان د جنګ په میدان کې هم د لمانځه په ادا کولو ملزم کړي دي؛ ځکه هرکله چې د مجاهد او الله جل جلاله ترمنځ رابطه او اړیکې ټینګې شي، الله جل جلاله له هغه سره مرسته کوي او برى ورښیي.

❖ په داسې حال کې چې د اسلام مقدس دین د بنده او پروردګار ترمنځ د اړیکو په ساتلو امر کړی، په عین حال کې یې د خوف د لمانځه پرمهال په ځارنه، هرډول وسله اخیستنه، پاملرنه، احتیاط او چمتو والي هم ټینګار کړی دی.

❖ اسلام خپل پیروان په روحي، عقلي او جسمي روزنه پالي، که هغوی د دې پالنې پربنسټ عمل وکړي، نو په دنیا کې به کامیابي، برلاسي او نیکمرغي او په آخرت کې لوړې درجې تر لاسه کړي.

❖ لمونځ په ټولو ارکانو، شروطو او آدابو کې د سپېڅلتیا، نظم، وخت پېژندنې، پابندۍ او جدیت مظهر دی.

پوښتنې

١. د لاندینیو کلمو معناوې واضحه کړئ:

(إِذَا ضَرَبْتُمْ- أَن يَفْتِنَكُمُ- كِتَابًا مَوْقُوتًا- وَلَا تَهِنُوا- يَأْلَمُونَ)

٢. د سفر هغه موده چې د لمانځه د لنډ ادا کولو موجب ګرځي د احنافو مذهب له نظره څومره ده؟

٣. د لمانځه په لنډ ادا کولو او په سفر کې د روژې خوړلو حکمت د اسلام د مقدس دین له نظره څه شی دی؟

٤. په کومو حالاتو کې مسلمانان د ویرې د لمانځه په ادا کولو مکلفیږي؟

٥. د ویرې د لمانځه ادا کول د اسلامي شریعت له مخې په څه دلالت کوي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د آیتونو او احادیثو نه په استفادې سره د لمانځه د ګټو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له پنځلسو کرښو نه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

د ظلم د مخنیوي لپاره د جهاد اجازه

قال الله تعالی: ﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ۞ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۞ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: ۳۹-۴۱]

د ځينو کلمو معناوې

بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا:	په سبب د دې چې دوی د ظلم مورد وګرځېدل.
بِغَيْرِ حَقٍّ:	په ناحقه، په ناروا.
صَوَامِعُ:	د صومعه جمع، د راهبانو ځانګړي عبادت ځايونه.
بِيَعٌ:	د بيعه جمع- د نصاراوو کليساوې.
صَلَوَاتٌ:	د يهوديانو عبادت ځايونه.
مَسَاجِدُ:	د مسلمانانو عبادت ځايونه.
لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ:	برلاسی او غالب دی.
إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ:	که چېرې دوی بريالي کړو او قدرت وروبښو په ځمکه کې.

ژباړه

هغو کسانوته (د جهاد) اجازه ورکړل شوه (چې د هغوی پرخلاف په تېري او جګړه لاس پورې کيږي) ځکه هغوی مظلومان دي او الله ﷻ په يقيني ډول د هغو د ملاتړ وس او توان لري.

دا هغه کسان دي چې له خپلو کورونو څخه په ناحقه وايستل شول، يوازې په دې جرم، چې هغوی وايي زموږ رب الله ﷻ دی. که الله ﷻ خلک يو دبل په واسطه دفع نه کړي او مخه يې ونه نيسي، نو د راهبانو خانقاوې، د عيسويانو کليساګانې او يهوديانو د عبادت ځايونه او جوماتونه چې په هغو کې د الله ﷻ نوم ډېر زيات اخيستل کيږي، دا ټول به نړول شوي وای.

الله ﷻ به هرومرو د هغو کسانو ملا تړې وي څوک چې د هغه د دين ملا تړې وي، الله ﷻ ډېر زورور او بر لاسی دی.

دا هغه کسان دي چې که موږ دوی ته په ځمکه کې وس او واک ورکړو، نو لمونځ به قايم کړي، زکات به ورکړي، په ښو چارو به امر وکړي او د بديو مخه به ونيسي او د ټولو چارو پای د الله ﷻ په لاس کې دی

تفسير

په اسلام کې د جهاد مشروعيت

مفسرينو ويلي دي ذکر شوي آيتونه هغه لومړني آيتونه دي چې د جهاد د مشروعيت او روا والي په اړه نازل شوي دي. کله چې د اسلام پيغمبر ﷺ په مکه کې و، مشرکانو د مسلمانانو کوچنۍ ډله ډېره ځوروله، د پيغمبر ﷺ ياران او ملګري به وهل شوي او ټپي شوي د ده حضورته راتلل او خپل مظلوميت به يې د الله رسول ته وړاندې کاوه، خو پيغمبر ﷺ به دوی ته ويل: د صبر او زغم نه کار واخلئ ځکه چې زه په جنګ نه يم مامور شوی، تر دې چې پيغمبر ﷺ هجرت وکړ او دغه آيت نازل شو.

په دې مبارک آيت کې د مسلمانانو لپاره د جنګ د اجازې علت د دوی مظلوميت بيان شوی، نوځکه الله ﷻ دوی ته امر وکړ چې د خپل ځان، مال او وطن د دفاع لپاره جهاد وکړي، نو الله ﷻ جهاد په خپل مناسب وخت کې فرض کړ. که چېرې مؤمنان په مکه مکرمه کې په جنګ مأمور شوي وای او دا هغه وخت و چې مشرکان له ډېربښت او قوت نه برخمن وو، نو د مسلمانانو لپاره جهاد يو ستونزمن کار و. کله چې مسلمانان په مدينه منوره کې ځای پر ځای شول او يو مرکز يې جوړ کړ، نو الله تعالی د جهاد حکم نازل کړ. مومنانو ته يې اجازه ورکړه چې له خپلو ځانونو څخه د فاع وکړي او دوی ته يې د برياليتوب او برلاسی وعده هم ورکړه.

د ځمکې پر مخ د فساد مخه نيول

بيا الله ﷻ مؤمنان جهاد ته ترغيب او وهڅول او دا يې ورته وښوده چې د ظالمانو په وړاندې جهاد، مقابله او له ځانه دفاع داسې الهي سنت او طريقه ده چې د نړۍ نظام اومصلحت يې غوښتنه کوي، ځکه که چېرې پر مظلومانو باندې د ظالمانو لاسونه له ظلم او تېرې څخه لنډ نشي، د ځمکې پر مخ فساد خپرېږي. نو که مؤمنان د مشرکانود ظلم او تېرې په وړاندې جهاد ونه کړي مشرکان نورهم سرکشی او فساد ته مخه کوي، د عبادت، خير او ښېګڼې ځايونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړوي. نو د ظالمانو په وړاندې جنګ او جهاد د نړیوال نظام د ورانیدو او د ځمکې پر مخ د فساد مخه نیسي.

په ذکر شوي مبارک آیت کې د جهاد مشروعیت د ټولو انسانانو او ټولو ادیانو له حقوقو څخه د دفاع لپاره ذکر شوی. الله تعالی د نورو ادیانو د عبادت ځایونه د مسلمانانو په عبادت ځایونو مقدم کړي، ترڅو څرګنده شي چې جهاد په اسلام کې یوازې د مسلمانانو د حفاظت لپاره نه دی بلکې د ټولو مظلومو انسانانو د دفاع لپاره او د نورو ادیانو د معنوي او دیني حقوقو د حفاظت لپاره هم دی.

د ټولنې د اصلاح بنسټونه

ذکر شویو مبارکو آیتونو د اسلامي ټولنې د اصلاح او قوت تر ټولو غوره بنسټونه بیان کړي دي او هغه دا چې د الله ﷻ مومن او ریښتیني بندګان هغه څوک دي چې د الله ﷻ عبادت کوي او د ظلم او تېري په صورت کې هغوی ته دا حق ورکړ شوی دی چې د ظلم او تېري پرخلاف پاڅون وکړي او د خپل ځان او مقدساتو نه دفاع وکړي. د دې آیت او د قرآن عظیم الشأن او د نبوي سنتو د نورو نصوصو پراساس د مسلمانانوجګړې او جنګونه د شخصي ګټو او غوښتنو د لاسته راوړلو لپاره نه دي بلکې د دې ټولو ترشا لوړ او ستر اهداف او موخې لکه د حق او عدالت له ارزښتونو نه دفاع، د مستضعفو او بې وزلو مظلومانو مرسته، د قوت برابرول او پرنورو د تېري او زیاتي مخنیوی او داسې نور شتون لري. کله چې مسلمانان د الله ﷻ په مرسته او توفیق پر یوې ځمکې حاکم شي او برلاسي پرې حاصله کړي، نو په ټولنه کې د اصلاح د بنسټونو د عملي کولو او تطبیقولو مسؤلیت په اوږو اخلي، ترڅو ټولنه د خیر او کامیابۍ په لور روانه کړي. الله تعالی په دې آیتونو کې مؤمنان خپلو اصلاحي مسؤلیتونو ته متوجه کوي او فرمایي: کوم مؤمنان چې د الله ﷻ د دین مرسته کوي، الله ﷻ له هغوی سره مرسته کوي. کله چې هغوی پرخپلو دښمنانو برلاسي شي او پر ځمکه حاکم وګرځي، د الله ﷻ شکر ادا کوي او د خپلې عقیدې او اخلاص څرګندونه کوي، لمونځونه کوي، محتاجانو او مسکینانوته د خپلو مالونو زکات ورکوي، خلک نیکیو او ښېګڼوته رابولي او له بدو او ناوړو کارونو څخه یې ژغوري، د ټولو ستنیدنه او رجوع یوازې الله ﷻ ته ده او الله تعالی به هرچا ته د خپلې وړتیا مطابق بدله ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

له ذکر شویو آیتونو څخه لاندې مطالب ترلاسه کیږي:

- د جنګ او جهاد مشروعیت د الله ﷻ د دین د سرلوړی لپاره دی، ترڅو انسانان یوازې د واحد الله عبادت وکړي او د الله ﷻ مؤمن بندګان او دوستان د ظلم او تېري ښکار ونه ګرځي.
- الله تعالی په دې مبارکو آیتونوکې رښتینو مؤمنانو ته د کامیابی او برلاسی وعده ورکړې ده.
- الله تعالی دکافرانو، خیانتګرو او ظالمانو سره د ناکامی وعده کړې ده او دوی یې د خپل عذاب او غوسې وړ بللي دي.
- جهاد له مظلومانو څخه د دفاع او ملاتړ په خاطر فرض شوی دی، ترڅو انسانان د خپلې عقیدې او عبادت له امله ونه ځورول شي.
- د اسلامی حکومت مسؤولیت دی چې په ټولنه کې اسلامي بنسټونه تطبیق کړي. چې د دې دندو په سرکې: د لمانځه ادا کول، د زکات ورکول، په نیکیو امر او له بدیو څخه منع کول دي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:

(بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا – صَوَامِعُ – بِيَعٌ– صَلَوَاتٌ– مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ)

۲. د جهاد د مشروعیت(روا والي) دلیل د مسلمانانو لپاره د مبارکو آیتونو په رڼا کې واضح کړئ.

۳. د مسلمانانو او غیر مسلمانانو د آزادی د دفاع لپاره د جهاد وظیفه څه ده؟ د دې لوست د آیتونو په اساس یې شرحه کړئ.

٤. د اسلامي حکومت دندې او مسؤولیتونه د ټولنې په اصلاح کې څه دي؟ په ذکر شویو آیتونوسره استدلال وکړئ.

۵. د امربالمعروف اونهي عن المنکر فریضه د ټولنې په اصلاح کې څه رول لوبوي؟ واضحه یې کړئ.

کورنۍ دنده

د ټولنې په اصلاح کې د امربالمعروف اونهي عن المنکر د رول په هکله دوه مخه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوولسم لوست

روژه او ګټې يې

قال الله تعالی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۞ أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۞ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۞ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ [البقرة: ۱۸۳-۱۸٦]

د ځينو کلمو معناوې

كُتِبَ: حکم وشو، فرض کړی شوه.

الصِّيَامُ: روژه.

أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ: ګڼ کلي ورځې.

الْيُسْرَ: آسانتيا.

الْعُسْرَ: سختي.

أُجِيبُ: قبلوم.

يَرْشُدُونَ: سمه لاره ومومي.

ژباړه

ای مؤمنانو پرتاسي روژه فرض کړای شوې، لکه چې له تاسي نه د مخکې پیغمبرانو پر پیروانو فرض کړای شوې وه، د دې لپاره چې په تاسو کې د پرهیزګاری صفت پیدا شي.

د څو ګڼ کلو ورځو روژې دي، که له تاسو څخه څوک ناروغ وي یا مسافر وي، نو په نورو ورځو کې دې هماغومره شمیر پوره کړي او کوم خلک چې په تکلیف سره د روژې نیولو وس لري(او ويې نه نیسي) ، نو هغوی دې فدیه ورکړي، د یوې روژې فدیه یو مسکین ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خواړه ورکول دي. څوک چې په خپله خوښه څه زياته نيکي وکړي نو دا د هغه لپاره غوره ده، خو که تاسې پوهيږئ ، نو ستاسې لپاره ښه همدا ده چې روژه ونيسئ.

رمضان هغه مياشت ده چې په هغې کې قرآن نازل کړای شو چې د انسانانو لپاره له سره ترپايه هدايت دی او داسې ځرګندې لارښوونې پکې دي چې د سمې لارې ښوونکې او د حق او باطل يو له بله په ډاګه بېلوونکې دي. له دې کبله څوک چې دا مياشت ومومي پرهغه لازمه ده چې دا ټوله مياشت روژه ونيسي او که څوک ناروغ يا مسافر وي، نوهغه دې په نورو ورځو کې د روژو شمېر پوره کړي. الله ﷻ پرتاسې آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل دربانـدې نه غواړي. له دې امله تاسې تـه دا طريقه ښودله کيږي چې تاسې د خوړلو روژو شمېر پوره کړای شئ او په کوم هدايت سره يې چې تاسې سر لوړي کړي يئ په هغه سره د الله ﷻ لويي وستايئ او شکر کوونکي اوسئ.

کله چې زما بندګان له تا (محمد) نه زما په باب پوښتنه وکړي ، نوهغوی تـه ووايه چې زه ورته ډېر نژدې يم. بلونکی چې کله ما وبولي، زه دهغه بلنه اورم او ځواب يې ورکوم، نو هغوی ته ښايي چې زما بلنې ته لبيک ووايي او پرما ايمان راوړي. تـه دا خبره هغوی تـه واوروه. کيدای شي چې هغوی سمه لاره ومومي.

تفسير

د روژې فرضيت

روژه د شرعې په اصطلاح کې له ځانګړو شيانو څخه، په ټاکلي وخت او ځانګړې طريقې او صفاتو امساك او ځان ساتنې ته روژه ويل کيږي.

روژې د يوه عبادتي رکن او د نفس د تزکيې لپاره د تربيتي طريقې په توګه په ټولو پخوانيو الهي اديانو کې په مختلفوکيفيتونو شتون درلود، مثلا کله په مطلقه توګه لـه خوراك څخه د ډېرې کولو په بڼه او يا له ټاکلو خوراکونو څخه د ځان ژغورنې په توګه، لکه د نصاراوو روژه يا په نورو بڼو چې په تفصيل يې موږ نه پوهيږو ځکه په صحيحو نصوصو کې د تېر شويو امتونو د روژو په اړه تفصيلات نه دي بيان شوي. د شرايطو او آدابو په رعايت د رمضان د مياشتې روژه نيول د اسلام په مقدس دين کې له هر حيثه د روژې تر ټولو کامل شکل دی چې الله تعالی پرې د وروستي پيغمبر امت غوره ګرځولی دی. الله تعالی موږ تـه په پخوانيو اديانو او امتونو کې د روژې لـه شتون او فرضيت څخه خبر راکړی دی، ترڅو د وروستي پيغمبر امت د اخري اوغوره امت په توګه د دې الهي حکم په ادا کولوکې په قوي عزم او ارادې عمل وکړي او د خدای ﷻ څخه د وېرې او تقوی په غوره کولو سره عالي درجې او د الله ﷻ رضا حاصله کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفسرينو ويلي دي: روژه د نورو ډېرو اسلامي احكامو په څېر په تدريج فرض شوي ده. د اسلام ګران پېغمبرﷺ په پيل کې مسلمانانو ته لارښوونه وکړه، ترڅو په هره مياشت کې درې ورځې روژه ونيسي، دا روژه فرضي نه وه، بيا د هجرت په دويم کال د روژې د فرضيت په هکله ذکر شوي مبارک آيتونه نازل شول، خو په هغو کسانو چې روژه سخته تماميده، د هغوی رعايت پکې وشو او دوی کولای شول د هرې روژې پر ځای يو فقير ته خواړه ورکړي. بيا د روژې نيولو قطعي حکم نازل شو، ترڅو ټول مسلمانان د رمضان د مبارکې مياشتې روژه ونيسي خو په دين کې د آسانی پر بنسټ يې ناروغانو، مسافرو، اميدوارو او شيدې ورکوونکو ښځو او نورو عذر لرونکو ته د روژې نه نيولو اجازه ورکړې چې په نورو ورځو کې به يې قضا راوړي.

روژه د اسلام له ارکانو څخه يو رکن دی. رسول اللهﷺ فرمايلي دي: «بني الإسلام على خمس: شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله، وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة، وحج البيت، وصوم رمضان»[1]. **ژباړه**: د اسلام دين پنځه بناوې لري: په دې ګواهي ورکول چې له الله پرته بل هيڅ برحق معبود نشته او محمدﷺ د هغه رسول او پيغمبر دی، لمونځ قايمول، زکات ورکول، د بيت الله حج ته تلل او د رمضان د مياشتې روژه نيول.

په مبارکو آيتونو کې د قرآن کريم د نزول د مياشتې په توګه د روژې د مياشتې په فضيلت ټينګار شوی. بيا الله پاک د خپل رحمت له مخې او پر مومنانو د اسانی په بنسټ ناروغانو او مسافرو ته د روژې خوړلو اجازه ورکړې چې تفصيلي احکام يې د فقهې په کتابونو کې بيان شوي دي. په دې مبارکو آيتونو کې ټول مسلمانان د روژې په نيولو مکلف شوي دي او پرته له شرعي او معقول عذر څخه د روژې له نيولو غفلت او سترګې پټول د دنيا او آخرت د زيان او تباهی موجب ګرځي.

لکه څرنګه چې په يوه حديث شريف کې د ابوهريرهؓ په روايت نبی کريمﷺ فرمايلي دي: «من أفطر يوماً من رمضان من غير رخصة ولا مرض لم يقضه صوم الدهر كله وإن صامه»[2].

يعني: څوک چې له رخصت يا ناروغی پرته د رمضان يوه روژه وخوري، که ټوله زمانه هم روژه ونيسي د هغې ورځې اجر او ثواب به ونه مومي.

د اسلامي شريعت په حکمونو کې آسانتيا

په مبارک آيت کې داسې تصريح شوې: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ يعنې الله پاک پر تاسې آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل دربانديې نه غواړي.

۱- صحيح البخاری،کتاب الإيمان ، حديث ۸

۲- صحيح ابن خزيمه، کتاب الصيام، حديث۱۸۵٤.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مبارکو آيتونو کې مهربان خدایﷻ ناروغ، مسافر او عمر خوړلو کسانو ته د روژې په احکامو کې آسانتيا راوستې، ناروغ او مسافر ته يې اجازه ورکړې چې د ناروغی او د سفر د سختيو له امله روژه وخوري او وروسته يې قضايي راوړي. همدا راز هغو زړو او عمرخوړلو کسانو ته يې هم د روژې خوړلو اجازه ورکړې چې د زوړوالي له امله روژې نه شي نيولای، دا کسان به د هرې روژې په مقابل کې فديه (يو فقير ته خواړه) ورکوي.

دا ډول احکام چې مکلفينو ته په کې آسانتيا راغلې وي په شريعت کې د (رخصت) په نامه ياديږي او د دې په مقابل کې هغه عادي حکمونه چې د تخفيف اړتيا په کې نه وي د (عزيمت) په نامه ياديږي. بايد وپوهيږو چې په شرعي احکامو کې رخصت او عزيمت دواړه د شارع يعني الله پاک له لورې دي. له رخصت څخه ګټه اخيستل په عزيمت باندې د عمل کولو په څېر يو شرعي کار دی او کوونکی يې د اجر وړ دی. پيغمبر عليه السلام په هغه حديث کې چې عبدالله بن عمرؓ روايت کړی په شرعي مسايلو کې له رخصت څخه د ګټې اخيستلو په اړه فرمايي: «إن الله يحب أن تؤتى رخصه، كما يحب أن تؤتى عزائمه»[1] **ژباړه:** الله پاک د رخصت څخه ګټه اخيستل داسې خوښوي لکه په عزيمت عمل کول چې خوښ ګڼي.

د شرعي رخصتونو احکام، قران کريم او نبوي سنتو بيان کړي چې شرطونه او اړوند مسايل يې د فقهې په کتابونو کې په تفصيل سره موجود دي.

په شرعي احکامو کې د رخصت شتون د اسلامي شريعت په اعتدال او آسانتيا دلالت کوي او دا څرګندوي چې اسلام د فطرت دين دی، په شرعي احکامو کې داسې څه نشته چې د انسانانو د طبيعت، فطرت يا جسمي او روحي جوړښت سره ټکر ولري او د بشر له توان څخه پورته وي يا انسان په سختۍ کې واچوي، لکه چې الله پاک د طهارت او پاکۍ د احکامو په ترځ کې فرمايي: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ﴾ [المائدة: ٦] **ژباړه:** الله پاک نه غواړي چې پر تاسو سختي راولي. په همدې ډول په بل ځای کې فرمايي: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ [الحج: ٧٨] **ژباړه:** الله پاک په دين کې پر تاسو هيڅ سختي نه ده ايښې.

په فقه کې يوه قاعده شته چې وايي: «المشقة تجلب التيسير» يعنې سختي آسانتيا راولي. معنا يې دا ده چې هر کله پر مکلف باندې د کوم شرعي حکم په تطبيقولو کې سختي وي، نو همدا سختي له ځان سره رخصت او اسانتيا راولي[2]. د روژې په مبارکه مياشت کې ناروغانو، مسافرو او زړو افرادو ته د روژې خوړلو اجازه او په سفر کې د قصر لمونځ کولو اجازه هر يو

١- مسند امام احمد ابن حنبل، حديث ٥٧٠٣، صحيح ابن حبان، حديث ٣٥٥و ٢٧٨٧، مصنف ابن أبي شيبة ، حديث ٢٥٩٣٢.
٢- حاشيهء رد المحتار ج١/ ص ٢٠٤ وص ٢٠٥،وج٢١٣/٣،الأشباه والنظائر للحنفي ج٩٦/١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دي قاعدي غوره مثالونه دي. فقهاء وايي چې د ذکر شويو آيتونو تر څنګ دا آيت: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ د دي فقهي قاعدي بنسټ دی چې: المشقة تجلب التيسير.

رسول الله ﷺ په خپل پياوړي تعبير سره اسلام د اسانه دين په توګه راپېژندلی او فرمايي: «الدين يسر»[1] دين اسانتيا ده. همدا راز په هغه حديث کې چې انس بن مالك روايت کړی داسې امر کوي: «يسروا ولا تعسروا، وبشروا، ولا تنفروا...»[2] ژباړه: آسانتيا وکړئ او سختي مه کوئ، خلکو ته د دين په کارونو کې زيری ورکړئ او هغوی له دين څخه مه زړه تورن کوئ. په بل روايت کې راغلي چې پيغمبر ﷺ دا حديث درې ځله تکرار کړ. د دي حديث تکرارول په دين کې په اسانتيا، په شرعي احکامو کې په سختي او غُلو نه کولو، خلکو سره په نيکه معامله او ديني کارونو کې په زيري ورکولو او د هغو کارونو او ويناوو څخه په ډډه کولو دلالت کوي چې له دين څخه د خلکو د متنفر کېدو لامل کيږي[3].

د رسول الله ﷺ له سيرت څخه هم څرګنديږي چې هغه مبارک به په کارونو کې اسانتيا ته ترجيح ورکوله. په متفق عليه حديث کې ام المومنين عايشه رضي الله عنها د رسول الله ﷺ د خوی په اړه داسې روايت کوي: «ما خير رسول الله ﷺ بين أمرين إلا أخذ أيسرهما، ما لم يكن إثما، فإن كان إثما كان أبعد الناس منه...» ژباړه: هيڅکله رسول الله ﷺ ته به دوو کارونو کې اختيار نه دی ورکړل شوی مګر هغه به اسانه غوره کاوه، ترڅو به چې ګناه پکې نه وه، که ګناه به پکې وه، نو د هر چا نه به يې زيات خپل ځان ترې لرې ساته.

له پورتنيو مبارکو آيتونو او هغو حديثونو څخه چې په تفسير کې ذکر شول، دا څرګنديږي چې اسلام يو فطري او اسانه دين دی، د اسلام د نورو ځانګړتياوو تر څنګ دا ځانګړتيا د دي لامل شوې چې اسلامي ارزښتونه هيڅکله نه زړيږي او د قيامت تر ورځې په هر وخت او هر ځای کې د ټولو بشري نسلونو لپاره يو شان د منلو او تطبيقولو وړ دي.

د الله ﷻ په وړاندې د روژه لرونکو مرتبه

الله تعالی رښتينو او مؤمنو روژه لرونکو ته چې د روژې له نيکمرغۍ څخه برخمن شوي او د الله ﷻ د اوامرو او فرائضو التزام او له نواهيو څخه يې ډډه کړې ده، زيری ورکوي چې که دوی الله ﷻ ته رجوع وکړي او خپلې اړتياوې له هغه څخه وغواړي، نو مهربان الله ﷻ دوی ته نژدې دی او د دوی هيڅ غوښتنه او دعا به رد نه کړي. لکه څرنګه چې الله ﷻ فرمايلي دي:

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ....﴾

١- صحيح البخارى حديث ٣٩، وصحيح ابن حبان ، حديث٣٥٢.

٢- صحيح البخاري، كتاب العلم، حديث ٦٩، صحيح مسلم ، حديث ٣٣٥١، د امام مسلم په روايت کې د (بشروا) پرځای (سکنوا) لفظ راغلی دی.

٣- مصنف ابن أبي شيبة، حديث ٢٤٨٥٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مبارک آیت کې الله تعالی خپل پیغمبر ته خطاب کړی چې هر کله مؤمنان زما د لریوالي او نژدیوالي په هکله له تا څخه پوښتنه کوي، نو زه دوی ته نژدې یم، هره دعا قبلوم چې له سالم زړه او پاک نفس څخه صادره شي.

د تفسیر ځینو علماوو ویلي دي: په مبارک آیت کې د قرآن کریم د جاري اسلوب پرخلاف د(قل) (ووایه ای محمده!) کلمه د مؤمنانو د سوال په ځواب کې ساقطه شوې ده او الله تعالی خپل پیغمبر ته د (قل) په ټکي سره له امر کولو پرته خپلو بندګانو ته د ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ (زه نژدې یم) په جملې سره ځواب ویلی، ترڅو خپلو بندګانو ته خپل ډېر نژدېوالی وښيي چې د مؤمن بنده د دعا او الله ﷻ ترمنځ هیڅ واسطه او پرده نشته[1].

په پورتني آیت کې بندګانو ته د الله نژدېوالی د مکاني نژدېوالي په معنا نه دی ځکه بندګانو ته د الله پاک مکاني نژدېوالی محال دی. بندګانو ته د الله پاک نژدېوالی په علم، قدرت، رحمت او د دعا په قبلولو سره دی، لکه چې الله پاک په بل ځای کې فرمايي: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ [سورة ق: ١٦] **ژباړه:** موږ انسان پیدا کړی دی او آن د هغه په زړه کې راپیدا کېدونکو وسوسو باندې پوهیږو او موږ د هغه له شهرګ نه هم زیات هغه ته نژدې یو.

د ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ جمله د انسان په کړو او وینا باندې د الله پاک بشپړ علم ښيي، په دې معنا چې د انسان هیڅ کار او وینا له الله ﷻ څخه پټه نه ده.

روژه او د دعا قبلېدل

د دې لوست وروستی آیت چې غواړو تفسیر یې کړو دا دی: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾

مشهور مفسر امام بیضاوي له مخکینیو آیتونو سره، چې د روژې په اړه دي، د دې آیت تړاو داسې څرګندوي: څرنګه چې په مخکینیو آیتونو کې الله پاک مومنانو ته د رمضان د بشپړې میاشتې په روژې نیولو، د الله پاک د شکر په ویستلو او د هغه پر لویی د اقرار کولو امر کړی و، په دې آیت کې یې دې ته متوجه کړل چې الله پاک د بندګانو له حالاتو خبر دی، د هغوی خبرې اوري او دعاګانې یې قبلوي[2].

۱- التفسیرالوسیط للطنطاوي، تفسیر آیت۱۸۶ سوره‌ء البقرة.
۲- حاشیة شیخ زاده علی تفسیر البیضاوي، ج۱/۴۹۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د روژې د آيتونو په منځ کې د دعا د آيت راتللو دليل امام ابن کثير داسې راښيي: الله پاک غواړي چې بندګانو ته د رمضان د روژې له بشپړولو وروسته او د روژه ماتي پر مهال د دعا کولو لارښوونه وکړي[1].

د روژې په جريان کې او د روژه ماتي پر مهال د روژتي د دعا قبلېدو په اړه له خوږ پيغمبر څخه زيات احاديث رانقل شوي دي.

عبدالله بن عمر رضي الله عنهما روايت کوي: سمعت رسول اللهﷺ يقول:« **للصائم عند إفطاره دعوة مستجابة. فكان عبد الله بن عمر إذا أفطر جمع أهلـه وولـده ودعـا»**[2]. **ژباړه:** له رسول اللهﷺ څخه مې واورېدل: د روژه ماتي پر مهال د روژتي دعا قبوله ده. عبدالله بن عمرؓ به د روژه ماتي پر مهال خپله مېرمن او کوچنيان رايوځای کول او په ګډه به يې دعا کوله. په يو بل حديث کې له رسول اللهﷺ څخه روايت شوی چې فرمايي: «**إن للصائم عند فطره دعوة ما ترد»**[3]. **ژباړه:** د روژه ماتي پر مهال د روژتي داسې دعا ده چې نه رديږي.

په بل حديث کې پيغمبرﷺ فرمايي: «**ثلاثة لا ترد دعوتهم: الإمام العادل، والصائم حتى يفطر، ودعوة المظلوم...»**[4]. **ژباړه:** د درې کسانو دعا نه رديږي: د عادل پاچا دعا، د روژتي دعا، ترڅو روژه ماته کړي او د مظلوم بنده دعا.

له دې امله روژتي بايد د روژې د مياشتې له برکتونو څخه په ګټې اخيستلو سره په دعا او زارۍ کولو کې زيار وباسي او له الله پاک څخه چې قاضي الحاجات (د حاجتونو پوره کوونکی) دی د خپلو روا مقصدونو په غوښتلو کې سستي ونه کړي.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د روژې د روحي او روغتيايي ګټو په هکله خپل نظريات وړاندې کړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

امام فخرالدين رازي رحمه الله د رمضان د مبارکې مياشتې په هکله د اللهﷻ د فضل او رحمت دلايل په لاندې توګه بيان کړي دي:

❖ دا فريضه يوازې د اسلام د پيغمبر د امت لپاره فرض شوې نه ده، بلکې په پخوانيو امتونو هم فرض شوې وه، نو هر حکم چې عموميت ولري د هغه ترسره کول هم عام او آسانه وي.

۱- تفسير ابن كثير، ج۲/ ص ۱۹۳.
۲- مسند أبو داؤود الطيالسي،حديث ۲۲۶۲.
۳- سنن ابن ماجه ، كتاب الصوم، حديث ۱۷۵۳. والمستدرك للحاكم ج۱/ ص ۴۲۲.
٤- المسند للإمام أحمد بن حنبل، ج۲/ ص ٤٤٥،سنن الترمذي ، كتاب الدعوات ،حديث۳۵۹۸، سنن النسائي،حديث ۱۷۵۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د روژې فریضه د تقوی د حاصلیدلو لامل ده. کـه دا فریضـه نـه وای ، نـو د تقـوی د لـوی فضیلت حاصلول به هم له منځه تللي و.

❖ الله تعالی دا لویه فریضه په ټاکلو او معلومو ورځو پـورې محـدوده کـړې ده، کـه دا فریـضه د تل او یا ډېرې مودې لپاره وای، نو د مؤمنانو لپاره ستونزمنه وه.

❖ الله تعالی د روژې میاشت له ټولـو میاشـتو نـه غـوره ګرځـولې ده اوپـه دې میاشـت کـې یـې قرآن کریم نازل کړ.

❖ الله تعـالی د مـسافرو او ناروغـانو لپـاره د روژې نیولـو تکلیـف او سـتونزه لـرې کـړې ده او د دوی لپاره یې د روژې نیول د راحت او هوساینې په ورځو کې روا ګرځولې ده.

پوښتنې

۱. د روژې د مبـارکې میاشـتې د مرتبـې او فرضـیت پـه هکلـه د لوسـت پـه رڼـا کـې معلومـات ورکړئ.
۲. د اسلام په مقدس دین او نورو امتونو کې د روژې توپیر په لنډ ه توګه شرحه کړئ.
۳. د رمضان د میاشتې د روژې د نه نیولو له رخصت نه کوم کسان ګټه پورته کولی شي ؟
٤. کوم کسان چې د رمضان د میاشتې روژه په شرعی عذرونو خوري، باید څه وکړي؟
٥. که څوک پرته له شرعي عذره روژه پریږدي، پر هغه باندې څه حکم مرتبیږي؟
٦. د لوست وروستی آیت په څه دلالت کوي؟ په لنډه توګه یې واضح کړئ.
۷. د رمضان د میاشتې په روژه کـې د مؤمنـانو لپـاره د الله ﷻ د فـضل او رحمـت نـښې او دلایـل شرحه کړئ؟

کورنۍ دنده

د رمضان د روژې د ټولنیزو او فردي اغېزو په هکله یوه مقاله ولیکـئ چـې لـه شـلو کرښـو کمـه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حج د مؤمنانو د نړیوال یووالي څرګندوی

قال الله تعالی: ﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ۝ وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ۝ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ۝ ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ۝ ذَلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ﴾ [الحج: ۲۶-۳۰]

د ځینو کلمو معناوي

بَوَّأْنَا: وموټاکه، چمتو مو کړ.

وَأَذِّن: اواعلان وکړه.

رِجَالاً: پیاده- پلي.

ضَامِرٍ: د سفر او لوږې له امله ډنګر او ضعیف.

فَجٍّ عَمِيقٍ: لرې او ژورې لارې، کوڅې او اړخونه.

لْيَقْضُوا: پاک کړي، لرې کړي.

تَفَثَهُمْ: خپله ناپاکي او خیرې.

الْعَتِيقِ: پخوانی، د زوروړو له غلبې څخه آزاد او خوندي.

ژباړه

یاد کړه هغه وخت چې موږ د ابراهیم علیه السلام لپاره د دغه کور(د کعبې د خونې) ځای ټاکلی و(له دې هدایت سره) چې له ما سره هیڅ شی مه شریکوه او زما کور د طواف کوونکو او قیام او رکوع او سجده کوونکو لپاره پاک کړه.

او خلکوته د حج لپاره عمومي اعلان وکړه چې هغوی تاته له هر لرې ځای څخه پلي او پر اوښانو سپاره راشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترڅو هغه ګټې ووینې چې دلته د هغو لپاره موجودې دي او په څو ټاکلو ورځو کې په هغو څارویو باندې د الله ﷻ نوم واخلي چې هغه تعالی دوی ته ورکړي دي، په خپله يې هم وخوري او تنګ لاسو محتاجانو ته يې هم ورکړي.
بيا دې خپل خيرې اوګردونه ليرې کړي، خپل نذرونه (واجبات) دې پوره کړي او د لرغوني خونې طواف دې وکړي.
خبره همدا ده او څوک چې د الله ﷻ د وضع کړای شويو حرمتونو درناوی وکړي ، نو دا ورته د هغه د رب په وړاندې ډېره غوره ده او ستاسې لپاره څاروي حلال وګرځول شول، پرته له هغو شيانو څخه چې تاسې ته ښودل شوي دي، نو د بتانو له پليتی نه ځان وساتئ او له دروغو ويناوو څخه ډډه وکړئ.

تفسير

د کعبې شريفې د جوړښت اساس او مقصد

مبارک آيتونه بيانوي چې کعبه شريفه د توحيد پر بنسټ جوړه شوې ده او د هغې د جوړښت مقصد د يو الله ﷻ عبادت او بندګي ده. الله پاک له لومړی شيبې څخه خپل خليل ابراهيم عليه السلام ته د کعبې د جوړولو ځای معلوم کړ او ده ته يې امر وکړ، ترڅو د کعبې تهداب د سوچه توحيد او د ده د عبادت پر بنسټ کېږدي. دا کعبه د شرک او ګمراهی له شکوکو او له ظاهري او معنوي پليتيو څخه پاکه کړي. لکه څرنګه چې يې فرمايلی دي: ﴿ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا ﴾

بيا الله تعالی خپل نبي حضرت ابراهيم عليه السلام ته امر وکړ چې د کعبې د ودانی له جوړولو وروسته د الله ﷻ بندګانو ته اعلان وکړي چې د کعبې شريفې حج ته راشي. هغه وخت به هغوی ووينې چې د الله ﷻ مومن بندګان د ځمکې له هرې ګوښې او کنارې څخه پلي او سپاره او په هره زمانه کې به په خپلو موجودو وسايلو سره د الله ﷻ د کور د حج او زيارت په نيت ډله ډله راځي او تر قيامته پورې به دا خوځښت، کوښښ او هلې ځلې دوام لري.

ابن کثير په خپل تفسير کې ليکلي دي: کله چې ابراهيم عليه السلام کعبه شريفه جوړه کړه ، نو الله ﷻ ورته امر وکړ چې خلک د بيت الله شريف د حج لپاره راوغواړي. ابراهيم عليه السلام وويل: ای زما پالونکيه: زه څرنګه خلک ستا د کور حج ته را وغواړم حال دا چې آواز به مې د ټولو غوږونوته ونه رسيږي؟ نو ورته وويل شول چې ته اعلان وکړه او رسونه يې

ماته پرېږده. ابراهیم عليه السلام اعلان وکړ، خلک یې د بیت الله الحرام حج ته راوبلل. الله تعالی د ابراهیم عليه السلام دا اعلان د ځمکې ټولو سیمو ته ورساوه او ټولو موجوداتو د (لبیک اللهم لبیک) غږ پورته کړ چې د الله ﷻ د دې وعدې مطابق د ملیونو انسانانو زړونه، د نړۍ په ګوټ، ګوټ کې د کعبې شریفې په لوري هوسېږي او د هغې په لیدو او طواف روښانه کیږي او دا خوځښت به تر قیامته پورې جاري وي.

حج د خیر، برکت او ګټې موسم

پورتني آیتونه د حج او اړوندو شعایرو په هکله دي. حج د اسلام پنځم رکن او د دې ستر انسان جوړوونکي دین له مهمو شعایرو څخه دی. حج په هر هغه مکلف مسلمان باندې فرض دی چې د ادا کولو جسمي او مالي توان یې ولري. میلیونونه مسلمانان په کال کې یو ځل د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه د حج په ایماني غونډه کې سره راټول او د اسلامي امت د یووالي څرګندونه کوي. د احرام په سپینو جامو کې له اخلاص او ایمانه په ډکو اوازونو په یوه وخت او یوه ځای کې دا جملې تکراروي چې: «لبیک اللهم لبیک، لبیک لاشریک لک لبیک،إن الحمد والنعمة لک والملک، لاشریک لک» (موږ حاضر یو! ربه موږ حاضر یو! ته شریک نه لرې! موږ حاضر یو! بېشکه ثنا او نعمتونه ستا دي، پاچاهي ستا ده، ته سیال او شریک نه لرې.)

د حج عبادت د انسانانو تر منځ د برابرۍ او مساوات څرګندوی دی. په دې انسان جوړوونکي عبادت کې ملیونونه نارینه او ښځینه، د نړۍ له بېلابېلو سیموڅخه، په بېلابېلو ژبو، بېلابېلو رنګونو، د مختلفو قومونو او توکمو څخه په یو رنګ جامو، یوه غږ، یوه وخت او ځای کې واحد الله ﷻ ته په عبادت مشغولیږي او په بې ساري ستره غونډه کې د انسانانو برابري ننداري ته وړاندې کوي.

حج د ګناهونو د مغفرت لامل ګرځي او بدله یې جنت ته ننوتل دي. پیغمبر ﷺ فرمایي: «الحج المبرور لیس له جزاء الا الجنة»[1]. د قبول شوي حج بدله جنت دی. په بل حدیث کې خوږ پیغمبر ﷺ فرمایي: «من حج فلم یرفث ولم یفسق، رجع کیوم ولدته أمه»[2]. یعنې چا، چې حج ادا کړ او په هغه کې یې د جماع او د جماع له مقدماتو څخه (چې په حج او عمره کې د احرام

۱– مسند امام احمد بن حنبل،حدیث ۷۱۹۳، و مسند الحمیدی ، حدیث۹۶۸.
۲– متفق علیه، صحیح البخاری، حدیث۱۷۳۳، و صحیح مسلم، حدیث ۲۴۸۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ممنوعاتو څخه دي) ډډه وکړه او د فسق (د حرامو ارتکاب او د فرایضو پرېښودلو) مرتکب نه شو، له ګناه څخه داسې پاکیږي لکه له مور څخه چې نوی زیږېدلی وي.

هماغسې چې په مبارک آیت کې راغلي: ﴿فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ﴾؛ حج د يو الله په وحدانيت اقرار او د هغه څخه د شريک نفی کول دي، حج له ټولو درواغجنو خدايانو او باطلو معبودانو څخه د کرکې څرګندونه ده. حج له ظالمو او ستمګرو قوتونو څخه د بېزارۍ اعلان دی، حج د بندګانو د اسارت له منګولو څخه د انسانانو پر آزادۍ ټينګار دی.

د مبارک آيت بله ټينګه غوښتنه دا ده چې څرنګه چې حقيقي لويوالی يوازې الله ﷻ لره دی، بايد د هغه د شعايرو حرمت وساتل وشي ﴿وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ﴾.

بل ټکی چې الله تعالی په ذکر شوي آيت کې بيان کړی دا دی چې مؤمنان د بيت الله حج ته په راتګ سره خپلې ګټې لاس ته راوړي. قرآنکريم د«منافع» لفظ په ذکر شوي آيت کې د نکرې په توګه ياد کړی چې د منفعت ټولو ډولونو ته شامليږي او شمير يې ممکن نه دی. دا هم د قرآن کريم له معجزو څخه يوه معجزه او د کعبې شريفې ښيګڼه او برکت دی چې د تاريخ په اوږدو کې مؤمنان او الله پالونکي انسانان هر کال د ځمکې له ګوټ ګوټ نه مکې مکرمې ته راټوليږي او يوه نړيواله غونډه جوړوي او د خپلو ديني او دنيوي ګټو شاهدان وي. د مؤمنانو له ديني ګټو څخه يوه دا ده چې الله تعالی يې ګناهونه ببښي او دعاګانې يې قبلوي او له هغوی څخه راضي کيږي. دنيوي ګټې يې دا دي: په دې مقدس او پاک ځای کې د مسلمانانو راغونډېدل، يو له بل سره پېژندګلوي، مرسته او په خپلو کې يو بل ته د ښېګڼې لاس غځول، بې وزلو ته د خوړو ورکول، مالي ګټې، لکه: د حلال او روا تجارتي مالونو تبادله او نورې بېلابېلې هغه ښېګڼې چې د زمانې په تېريدو رامنځته کيږي او مسلمانان به يې په راتلونکې کې شاهدان اوسي.

همدارنګه الله تعالی په ذکر شويو مبارکو آيتونو کې په دې مقدس او پاک ځای کې د انسانانو تر منځ مساوات او برابرۍ ته اشاره کړې او د پاک الله په يووالي او له شرک او بت پالنې څخه په ډډه کولو يې ټينګار کړی.

فعاليت

زده کوونکي دې د بيت الله الحرام د حاجيانو د ګټو په باره کې، چې د عموم لپاره د نکرې په صيغه ذکر شوي دي، بحث او څېړنه وکړي او خپل نظريات دې په ترتيب سره بيان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې ډېرې ګټې او لارښوونې پرتې دي، چې ځینې یې دا دي:

❖ د کعبې شریفې د ودانولو وجوب، کله چې له نړیدو سره مخ شي.

❖ کعبه او بیت الله الحرام باید پاك او ستره وساتل شي او د طواف کوونکو او لمونځ کوونکو لپاره چمتو واوسي او باید له هر ډول شرك، ګناه، جګړو او شخړو څخه خوندي وي.

❖ د بیت الله الحرام د حاجیانو لپاره د آسانتیاوو د چمتو کولو په خاطر د دفترونو او موسسو جوړولو مشروعیت.

❖ د حج په سفر او د حج په موسم کې مشروع تجارت جواز لري.

❖ مسلمانان د حج د فریضې په ادا کولو کې ګڼې دیني او دنیوي لویې ګټې لاس ته راوړي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې او لغات معنا کړئ:

(بَوَّأْنَا– وَأَذِّن– رِجَالاً– ضَامِرٍ– فَجٍّ عَمِيقٍ– لْيَقْضُواْ)

۲. کعبه شریفه چا جوړه کړې ده؟

۳. کعبه شریفه د کومو مقصدونو لپاره جوړه شوې ده؟

٤. د حج د ارکانو نومونه واخلئ.

٥. د حج ځینې دیني او دنیوي ګټې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

په حج کې د انسانانو د مساوات او برابرۍ په هکله دوه مخه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خلکو سره نیکي او ښېګڼه

قال الله تعالی: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ۞ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۞ وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا ۞ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا﴾ [النساء: ۳۶-۳۹]

د ځینو کلماتو معناوې

ذِي الْقُرْبَى:	د خپلوۍ لرونکي(خپلوان).
وَابْنِ السَّبِيلِ:	مسافر.
وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى:	د خپلوۍ لرونکی ګاونډی(ګاونډی چې خپلوان وي).
وَالْجَارِ الْجُنُبِ:	پردی ګاونډی(ګاونډی چې خپلوان نه وي).
وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ:	د سفر ملګری، همیشنی دوست، مېره یا ښځه.
وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ:	مریان او وینځې.
مُخْتَالًا:	په تکبر او غرورسره په لاره تلونکی.
فَخُورًا:	په نسب، چوکۍ اومال فخر او وياړکوونکی.
قَرِينًا:	نژدې ملګری، یو له بل سره ترلی.

ژباړه

او تاسو ټول د الله بندګي وکړئ، له هغه سره هیڅ شی مه شریکوئ، له مور او پلار سره غوره چلن وکړئ، له خپلوانو، یتیمانو او مسکینانو سره نیک چلن وکړئ او له خپلوانو ګاونډیانو سره، پردیو ګاونډیانو سره، د څنګ له ملګري او مسافر سره او له هغو وینزو او غلامانو سره چې ستاسې په لاس کې وي، د احسان چا ل چلن وکړئ. یقیناً الله داسې څوک نه خوښوي چې کبرکوونکی، مغروره او په خپله لوړتیا وياړي.

او داسې کسان هم د الله ﷻ نه خوښيږي چې بخيلي کوي او نورو ته هم د بخيلی کولو لارښوونه کوي او هغه څه(شتمني) پټوي چې الله ﷻ په خپله پيرزوينه هغو ته ورکړې ده. د دغه راز نعمت منکرو خلکو لپاره موږ رسوا کوونکی عذاب تيار کړی دی.

او هغه خلک هم د الله ﷻ نه خوښيږي چې خپل مالونه صرف خلکو ته د ښودلو(ريا) لپاره لګوي او په حقيقت کې نه پر الله ﷻ ايمان لري او نه د آخرت په ورځ. رښتيا دا ده چې شيطان د چا ملګری شي د هغه ډېره بده ملګرتيا په برخه شوه.

په دغو خلکو به څه شوي وای که دوی پر الله ﷻ او د آخرت په ورځ ايمان راوړی وای او څه چې الله ﷻ ورکړي دي له هغونه يې لګولي وای؟ که دوی داسې کولای، نو له الله ﷻ څخه د دوی د نيکی حال پټ نه پاتې کيږي او هغه ورباندې پوهيږي.

تفسير

له نورو سره احسان او ښېګڼه

الله تعالی په دې ذکر شويو مبارکو آيتونو کې مؤمنانو ته شرعي احکام بيان کړي دي چې عمل پرې وکړي او د دنيا او آخرت نيکمرغي يې په برخه شي. په لومړني آيت کې الله تعالی خپلو بندګانو ته امر کړی چې خاص د ده عبادت وکړي او شريک ورسره ونه نيسي. همدارنګه له خپل مور او پلار سره ښېګڼه وکړي او د دوی له پيروی نه سرغړونه ونه کړي. همدارنګه له خپلوانو، يتيمانو، فقيرانو او خپلو او پرديو ګاونډيانو او دوستانو، لکه مېړه او ميرمن، د سفر ملګری، ټولګيوال او د دفتر همکار، مسافرو، نوکرانو او نورو سره ښيګڼه او احسان وکړي. البته له ذکر شويو خلکو سره احسان او نيکي يو تأکيدي او ضروري امر دی، که نه احسان او ښيګڼه په اسلام کې په هر حالت کې د مسلمان وجيبه او مسؤليت دی، لکه چې الله تعالی په بل آيت کې فرمايلي دي: ﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [البقرة: ۱۹۵] يعني نيکي وکړئ يقيناً الله نيکي کوونکي خوښوي.

فعاليت

زده کوونکي دې د خپل ښوونکي په لارښوونه د ګاونډيانو د ډولونو په باره کې او د دوی د هريوه د حقوقو په هکله د اسلام له نظره بحث او څېړنه وکړي او د ټولګيوالو په مخ کې دې شرحه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بخل او تکبر بدوالی

په دویم آیت کې الله تعالی بخل او تکبر د دوو ناوړو صفتونو په توګه یاد کړي دي او په ډاګه کړې یې ده چې هغه تعالی د دې دواړو صفتونو لرونکي نه خوښوي. مبارک آیت په مال او علم کې بخل کول دواړه ناوړه کارونه ښودلي دي. اهل کتابو چې د اسلام د پیغمبر صفتونه په خپلو کتابونو کې ښه پیژندل، خو پټول یې. د هغوی دا کار تر ټولو ناوړه بخل شمېرل کیږي.

همدارنګه د مدینې یهودیانو به انصارو ته ویل: له محمد او یارانو سره یې مالي مرستې مه کوئ چې تاسو به د فقر او بېوزلۍ سره مخ شئ. الله تعالی د دې بخل او شومتیا په وړاندې دوی ته د ډېر سخت عذاب زیری ورکړ او فرمایي: ﴿وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَاباً مُهِيناً﴾.

الله تعالی د منافقانو ډله چې په الله او د آخرت په ورځ ایمان نه لري، خو د خلکو د غولونې او ریا په خاطر څه مالونه صدقه کوي، ملامته کړې او د شیطان دوستان یې معرفي کړي دي. په پای کې یې دوی ته د بدو پایلو او دردناک عذاب وعده ورکړې. بیاهم مبارک آیت منافقان د ایمان تصحیح ته رابللي، ترڅو د نفاق او د الله ﷻ د لعنت له دایرې څخه ووځي. لکه چې د دوی په هکله فرمایي: ﴿وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ﴾. یعنې څه زیان به دوی ته رسیدلی وای، که چېرې یې په الله او د آخرت پر ورځ ایمان راوړی وای او له هغه څه نه چې الله دوی ته ورکړي یو څه یې نفقه کولای؟!

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شویو آیتونو ځینې ګټې او لارښوونې په دې ډول دي:

❖ عبادت یوازې او یوازې د الله پاک حق دی او هیڅ شی باید ورسره پکې شریک نه شي.

❖ په دې آیت او نورو آیتونو کې له مور او پلار سره ښېګڼه کول د الله پاک د توحید او عبادت پسې متصل ذکر شوي چې د مور او پلار سره د ښېګڼې او درناوي کولو په اهمیت دلالت کوي.

❖ له نورو سره ښېګڼه کول د مسلمان دنده او مکلفیت دی.

❖ فخر او ویاړ چې له غرور او تکبر نه پیدا کیږي د الله ﷻ په وړاندې یو ناوړه او کرکجن عمل دی.

❖ بخل او په هغه امر کول حرام کار دی، همدارنګه د علم او پوهې پټول هم حرام دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ریا حرمت او دا چې ریا کاران ترټولو زیات بد دي.
- د نا اهلو ملګرو بدي، چې یو بل بدو او ناوړو کارونوته رابولي.

پوښتنې

۱. لومړي مبارك آیت د لسو حقونو په اداء کولو امر کړی، هغه لس حقونه کوم دي؟

۲. په علم او پوهه کې له بخل څخه مراد څه شی دی؟ دیوه مثال په ترڅ کې یې څرګند کړئ.

۳. په پورتني آیت کې د ریا کارانو بدي بیان شوې ده. له ریا کارانو څخه په دې آیت کې کوم کسان مراد دي؟

٤. په تېر شوي آیت کې شیطان د کومو خلکو ملګری ښودل شوی او د شیطان د ملګرتیا پایلې څه دي؟

کورنۍ دنده

د آیتونو او احادیثو په رڼا کې (د علم په خپرولو کې د بخل کولو زیانونه) تر سرلیك لاندې پنځلس کرښې مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حلاله روزي خوړل او له حرامو ډډه کول

قال الله تعالی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ۝ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [البقرة: ۱۷۲-۱۷۶]

د ځينو کلمو معناوې

طَيِّبَات: د طيب جمع ده، حلال شيان.

الْمَيْتَةَ: له ذبحې پرته مړ شوی حيوان.

وَالدَّمَ: د ذبحې په وخت کې روانه وينه

أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ: هغه چې د الله له نامه پرته د بل چا په نوم ذبحه شوی وي.

اضْطُرَّ: اړايستل شو. د لوږې يا وهلو په وسيله.

غَيْرَ بَاغٍ: بغاوت او تېری کوونکی نه وي.

ولاعَادٍ: له حد نه تېرېدونکی نه وي.

ژباړه

ای مؤمنانو که تاسې په رښتيا سره د الله بندګي کوونکي یاست، نو کوم پاک شيان چې موږ درکړي دي، هغه په ډاډه زړه خورئ او د الله شکر وباسئ.

د الله له لوري که پر تاسې څه بنديز لګول شوی، نو هغه دا دی چې مرداره مه خورئ، د وينې او خنزير د غوښې له خوړلو ډډه وکړئ او داسې کوم شی مه خورئ چې پرهغه له الله نه پرته د بل چا نوم اخيستل شوی وي. هو، که څوک د اړتيا په حالت کې وي او له دغو شيانو څخه کوم شی، پرته له دې چې د الهي حکم د ماتولو اراده ولري يا له حده تېری وکړي، وخوري، نو پرهغه څه وبال او ګناه نشته. الله ښښونکی او رحم کوونکی دی.

تفسير

د جاهليت په زمانه کې د عربو مشرکانو د خپلو پلرونو او نيکونو په پوچ او بې مفهومه تقليد سره هغه حيوانات چې الله ﷻ حلال ګرځولي وو، په مختلفو بهو د بتانو په نامه نذر

کول او په ځانونو یې حرام کړي وو. همدارنګه اهل کتابو، په تېره نصاراو او ځینو نورو ملتونو، په خپل باطل ګومان خپل نفس ته په عذاب ورکولو او له مختلفو نعمتونو څخه د ځان په محرومولو الله ﷻ ته نژدیوالی غوښته.

الله تعالی محمدي امت ته په ټولو ملتونو او امتونو غوره والی وباښه او هغه یې وسط او منځګړی امت وګرځاوه. په تېرشویو آیتونو کې الله تعالی مومنانو ته خطاب کړی کوم ښاروي او نور پاکیزه شیان چې الله ﷻ د روزۍ په عنوان تاسو ته حلال کړي دي، هغه وخورئ، خو د دې نعمتونو په وړاندې د خپل پروردګار په الوهیت او ربوبیت اعتراف وکړئ، د الله ﷻ شکر او ستاینه ادا کړئ او دغه الهي نعمتونه د مشرکانو او نورو ملتونو په څېر په ځانونو مه حراموئ، ځکه الله تعالی وینه، د خنزیر غوښه، د هغه حیوان غوښه چې پخپله مړ شوی وي او یا پرې د الله تعالی له نوم پرته د بل چا نوم اخیستل شوی وي، حرام ګرځولي دي. خو سره له دې هم که څوک مجبور او ناچاره شي ، نو له هلاکت نه د ځان ژغورلو لپاره له همدې حرامو شیانو څخه ګټه اخیستلی شي، په دې شرط چې د دې حرامو شیانو په خوړلو کې یې د خپل نفس لذت او خوشحالي مراد نه وي او یا دې حرامو ته په حلالو شیانو غوره والی ورنه کړي. همدارنګه دا حرام خواړه د ضرورت له اندازې زیات ونه خوري، بلکې دومره وخوري چې خپل ځان له هلاکته وژغوري.

په دویم آیت کې الله پاک ځینې شیان حرام کړي دي او مسلمان مکلف دی چې له خوړلو یې ځان وساتي. له شک پرته د نوموړو شیانو په حراموالي کې زیاتې ګټې او حکمتونه شته، ځکه علیم او حکیم خدای په خپل ازلي علم او حکمت سره ښه پوهیږي چې کوم شیان انسانانو ته ګټور او کوم ورته زیانمن دي. نن چې د قرآن مجید له نزول څخه څه د پاسه څوارلس سوه کاله تېر شوي دي، علمي څېړنې ښیي د هغو شیانو خوړل چې اسلام منع کړي دي، لکه د خوګ غوښه، مرداره، شراب، مخدره توکي، او داسې نور د انسان روغتیا ته په زیان رسولو سربېره د نورو زیاتو اقتصادي او ټولنیزو زیانونو لامل هم کیږي.

د هغو ښارویو د غوښې خوړلو تحریم د آیت بله غوښتنه ده چې له الله پاک څخه پرته د بل چا په نامه ذبحه یا نذر شوي وي. پرته له شکه ذبحه او نذر د لمانځه، روژې، زکات، دعا، رکوع او سجدې په څېر د عبادت له ډولونو څخه دي او له الله ﷻ پرته د بل چا عبادت کول شرک او ناروا عمل دی، ځکه عبادت یوازې او یوازې د الله ﷻ لپاره خاص

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. مسلمانان په هر لمانځه کې په وار وار سره د دې آیت په لوستلو ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ [الفاتحة: ٤] د یو خدای سره ژمنه کوي چې یوازې د هغه عبادت به کوي او د هغه سره به هیڅوک په عبادت کې نه شریکوي.

الله تعالی د آیت په آخر کې په مومنانو احسان کړی، عفوه او بښنه یې ورته اعلان کړې او د خپل دین په آسانی یې ټینګار کړی.

فعالیت

زده کوونکي دې د خپل ښوونکي په لارښوونه د ﴿غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ﴾ د مفهوم په هکله بحث او څېړنه وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ الله تعالی په خپلو بندګانو نعمتونه پیرزو کړي دي چې له هغو څخه د حلالې او پاکې روزی په توګه ګټه واخلي او د الله ﷻ شکر او ستاینه وکړي.

❖ په مبارک آیت کې حلال شیان د خپل عاموالي او زیاتوالي له مخې شمیرل شوي نه دي، یوازې حرام شیان شمیرل شوي او نومونه یې یاد شوي دي.

❖ میته (مردار) هغه حیوان دی چې پرته له ذبحې یې ساه وتلې وي.

په مړو حیواناتو کې ټول هغه حیوانات شامل دي، چې زندی شوي وي، وهل شوي وي، له کوم لوړ ځای څخه لویدلي وي، په ښکر وهل شوي وي یا ځیرووونکو حیواناتو نیم خوړلي وي او یا د ژوندي حیوان له بدن څخه کومه ټوټه غوښه پرې شوې وي.

❖ همدارنګه خوږ پیغمبر ﷺ په صحیح حدیث کې د ځیرووونکو حیواناتو او پنجې لرونکو مرغانو له خوړلو منع کړې او هغه یې حرام ګرځولي دي.

❖ ماهی (کب) او ملخ د پیغمبر ﷺ د دې حدیث پر بنسټ د مردار حیوان له حکم څخه خارج دي، چې فرمایي: "أحلت لنا ميتتان ودمان: السمك والجراد والكبد والطحال" یعنې موږ ته دوه مړه او دوه وینې حلالې شوې دي: ماهی او ملخ، ینه او توری.

❖ حرامه وینه هغه ده چې له ژوندي حیوان څخه یا د حیوان د ذبحې په وخت کې جاري شوې وي، خو کومه وینه چې له غوښې سره ګډه ده، هغه حرامه نه ده، خوړل یې باک نه لري.

❖ د خوګ غوښه، غوړي، پوستکی او ټول اجزاء يې په حرمت کی شامل دي.

❖ الله تعالی د ذکر شويو حرامو شيانو خوړل د ضرورت او ناچارۍ يعنې د نفس د هلاکت له ويرې په دې شرط روا کړي، چې په آيت کې راغلې استثناګانې مراعات شي.

پوښتنې

۱. د لاندې کلمو او لغاتو معنا روښانه کړئ:

(الْمَيْتَةَ، وَالدَّمَ،أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ، اضْطُرَّ، غَيْرَ بَاغٍ، عَادٍ)

۲. کوم شيان دي چې په آيت کې حرام ګڼل شوي دي؟

۳. د مردارو حيواناتو له ډلې څخه کوم حيوانات مستثنی دي؟ په نبوي حديث يې ثابت کړئ.

٤. حرامه وينه کومه ده؟ واضحه يې کړئ.

٥. له ﴿وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ﴾ څخه مراد څه شی دی او ولې د محرماتو په ډله کې راغلی دی؟

٦. مسلمان په کوم حالت او د کومو شرطونو لاندې کولای شي له حرامو شيانو ګټه واخلي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د بېلابېلو حرامو خوړو د صحي او ټولنيزو زيانونو په اړه شل کرښې مقاله وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

د الله ﷻ په لار کې انفاق (مال لګول)

قال الله تعـالى: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۞ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذًى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۞ قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذًى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ [البقرة: ٢٦١-٢٦٤]

د ځينو کلمو معناوې

يُضَاعِفُ: زياتوي، څو برابره کوي يې.

مَنًّا: احسان بارول، د خيراتونو يادونه د فخر، وياړ او غوره والي غوښتلو په نيت.

أَذىً: آزار ورکول په بده او ناوړه خبره چې عزت ته يې زيان ورسيږي.

قَوْلٌ مَعْرُوفٌ: نيکه او ښه وينا.

مَغْفِرَةٌ: ښښنه د فقير او درويزه ګر له بد چلن څخه تېرېدنه.

غَنِيٌّ: ذاتي بډای چې هيڅکله نه محتاجيږي.

حَلِيمٌ: عفو کوونکی، جزا ورکولو ته بيړه نه کوونکی.

صَفْوَانٍ: ښوه يه تيږه.

وَابِلٌ: سخت باران.

صَلْداً: لغړه، له خاورو پاکه.

ژباړه

کوم خلك چې خپل مالونه د الله په لاره کې لګوي د هغو د لګښت مثال داسې دی لکه چې يوه دانه وکرله شي او له هغې نه اووه وږي زرغون شي او په هر وږي کې سل دانې وي، په همدې ډول کله چې د چا عمل ته د الله خوښه شي، زياتوالی پکې راولي هغه هم پراخوونکی او هم د علم ښښتن دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم خلك چې خپل مالونه د الله په لار کې لګوي او له لګښت نه وروسته پاسلونه نه کوي (احسان نه بار وي)، نه آزار ورکوي، د هغو ثواب د هغو له رب سره دی او پر هغو څه ویره، ترهه، غم او خپګان نشته.

یوه خوږه خبره کول او له یوې ناوړې خبرې نه تېرېدل له هغه خیرات نه ډېر ښه دي چې ورپسې ازارول وي، الله ﷻ بې نیازه دی او زغم د هغه صفت دی.

ای مؤمنانو! خپل خیراتونه په پاسلونه او ازار رسولو د هغه چا په څېر مه باطلوئ چې خپل مال مازې خلکو ته د ښودلو لپاره لګوي، نه یې پر خدای ایمان وي او نه د آخرت په ورځ، د هغه د لګښت مثال داسې دی لکه یوه ښویه تیږه چې دوړه پرې ناسته وي، کله چې سخت باران پرې وورېږي، ټوله دوړه ترې یوسي او تیږه هماغسې ښویه سوتره پاتې شي. دې خلکو چې په خپل ګومان سره د خیرات کومه نیکي ګټلې ده له هغې نه هیڅ شی، د هغو لاس ته نه ورځي او کافرانو ته الله ﷻ سمه لاره نه ښیي.

تفسیر

د نازلېدلو سبب

د یو روایت له مخې دا مبارک آیت ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ...﴾ د حضرت عثمان بن عفان او عبد الرحمن بن عوف په هکله نازل شوی. عثمان بن عفان د تبوك په غزا کې د اسلام لښکر مجهز کړ او عبدالرحمن بن عوف خپله نیمه پانګه، چې څلور زره در همه وه، د تبوك د غزا په خاطر د اسلام پیغمبرﷺ ته وړاندې کړه . د الله رسولﷺ داسې دعا ورته وکړه: الله ﷻ دې په هغه څه کې چې خیرات او صدقه دې کړل او په هغه څه کې چې ځان ته دې وسپمول، برکت واچوي. همدارنګه د عبدالرحمن بن سمره د روایت مطابق کله چې عثمان بن عفان زر دیناره د نبی کریمﷺ په حضور کې کېښودل، نبی کریمﷺ د خوشحالی په حال کې دا روپۍ په خپلو مبارکو لاسونو لاندې باندې کولې، ویې فرمایل:" لویه خدایه، زه هم ترې راضي شوم او ته هم ترې راضي اوسه."

د الله ﷻ په لار کې د مال لګولو څو برابره اجر

مفسرینو کرامو ویلي دي چې د ذکر شویو آیتونو حکم هر هغه مخلص نفقه ورکوونکي ته شامل دی چې خپل مال یې د الله ﷻ په لاره کې لګولی وي، قرآن کریم یې حالت د هغه تخم له دانې سره تشبیه کړی چې په حاصلخیزه ځمکه کې شنه شي، ښه وده وکړي او اووه وږي راوباسي چې په هر وږي کې سل دانې وي. دا ښایسته تشبیه هغه روښانه تعبیر دی چې الله تعالی د خپلو مؤمنو بندګانو د سوچه او ښایسته عملونو اجر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثواب داسې درنوي، لکه هغه روغه دانه چې په ښه حاصل ورکوونکې ځمکه کې وکرل شي او ښه زيات حاصل ورکړي.

بيا مبارك آيت بيانوي چې الله تعالی د الله په لارکې د مال لګوونکو اجر او ثواب څو برابره کوي، بلکې د صدقې او مال لګولو اجر او ثواب د انفاق کوونکي حالت ته په پام سره تر اووه سوه چنده زيات ورکوي. لکه چې الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿والله يُضَاعِفُ لِمَن يَشَآءُ﴾. هرکله چې صدقه په خالص نيت له سالم زړه څخه، له پاك نفس څخه او د حلال مال څخه په مناسب ځای کې ورکړل شي، په باوري توګه د هغې ثواب څو برابره، بلکې بی حسابه دی. ځکه د الله ﷻ فضل، احسان او ښښه حدود نه لري. له همدې امله مبارك آيت په دې لويه وعده ختم شوی: ﴿والله وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ يعنې په خپل پراخ فضل او علم سره هرانسان ته د ده د نيت اوعمل برابر بدله ورکوي.

احسان بارول او ازار رسول صدقې باطلوي

وروسته آيت کې پر محتاج او درويزګر باندې د صدقه کوونکي احسان بارول او ازار رسول په سختو ټکو غندل شوي دي. دغه مبارك آيتونه ټينګار کوي لکه څرنګه چې الله تعالی د مخلصانه صدقې او د الله ﷻ په لاره کې د لګښت اجر او ثواب څو برابره کوي او خاوند يې له هرډول ويرې او اندېښنو څخه په خپل امان کې ساتي، په همدې اندازه هغه صدقه او انفاق چې د ريا او احسان بارولو او ازار رسولو سره مل شي، باطل او بې اغېزې کيږي او څښتن يې په دنيا او آخرت کې د سخت عذاب وړ ګرځي. په مبارك آيت کې د احسان بارولو او ازار رسولو څخه مقصد دا دی چې صدقه کوونکی د توهين او سپکولو په نيت صدقه اخستونکي ته خپله مرسته او صدقه وريادوي او احسان پرې اچوی اويا په بل ډول ورته ضرر او زيان رسوي. له همدې امله الله پاك فرمايي چې فقير، محتاج او درويزه ګر ته نېکه خبره کول له هغې صدقې څخه غوره دي چې له ضرر او زيان سره مله وي، ځکه نېکه خبره او د درويزګر د ټينګار په مقابل کې هغه ته عفوه او ښښنه، له يوې خوا د درويزګر د نفس د پاکۍ، مينې او محبت لامل ګرځي او له بلې خوا اجر او ثواب پرې حاصليږي، خو هغه صدقه او انفاق چې له احسان او منت سره مل وي، د فقير او محتاج د زړه ماتيدو او بې عزتی لامل ګرځي او د هغه رنځ او درد زياتوي.

د اسلام د پيغمبرﷺ صحيح حديث دی چې: «الكلمة الطيبة صدقة»[1] يعنې: ښه خبره صدقه ده.

۱- صحيح البخاری، صحيح مسلم حديث ۱۰۰۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستي آيت د تهديد او وېرولو په لهجه مؤمنانو ته خطاب کړی او په صدقه کولو کې يې له احسان بارولو او ضرر رسولو څخه منع کړې دي. ځکه احسان بارول او ضرر رسول د صدقې او مال لګولو ثواب د الله جَلَّ جَلَالُهُ په نزد له منځه وړي او صدقه کوونکی د خلکو له منني او احسان څخه هم محروموي. له ابن عباس رضی الله عنهما څخه روايت دی چې د الله پيغمبر ﷺ فرمايي: "لا يدخل الجنة مدمن خمر، ولا عاق لوالديه، ولا منّان"(۱)
يعني: عادتي شراب څښونکی، د مور او پلار عاق(نامنونکی) اولاد او احسان باروونکی جنت ته نه شي داخليدای.

مبارک آيت هغه صدقه چې احسان بارول او ځورول ورسره مل وي، له هغه منافق سره تشبيه کړې چې د ريا او ځان ښودنې په خاطر صدقه کوي او د الله جَلَّ جَلَالُهُ له اجر او ثواب څخه محروم وي. مبارک آيت مؤمنانو ته خطاب کوي چې خپلې صدقې او نفقې په احسان بارولو او ځورولو مه باطلوئ، ترڅو د هغه منافق په څېر نه شئ چې رياپي او نمايشي اعمال يې له منځه تللي وي. د احسان بارولو او ځورولو سره مل صدقه د هغې تيږې په څېر ده چې لږه دوړه پرې پرته وي خو د سخت باران د اوريدو له امله تيږه له دوړو او ګرد څخه پاکه شي او هيڅ حاصل نه ورکوي.

د منافق د رياپي اعمالو حالت همداسې دی چې د الله جَلَّ جَلَالُهُ په دربار کې اجر او ثواب نه لري او نه له هغه څخه څه ګټه په لاس راوړي او الله جَلَّ جَلَالُهُ کافرانو ته چې کفر يې پر ايمان غوره ګڼلی، د ګټې په لوري هدايت نه کوي.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې په صدقې او مال لګولو کې د احسان د بارولو او ځورولو په هکله خو داسې نمونې، چې زموږ په ټولنه کې رواج لري، بيان کړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له مبارکو آيتونو څخه لاندې ګټې او لارښوونې ترلاسه کيږي:

❖ د صدقه کوونکي لپاره د صدقې اونفقې غوره والی او د هغې ګټې او پايلې.

❖ د الله جَلَّ جَلَالُهُ په لارکې په مال لګولو باندې د احسان اچولو او ځورولو حراموالی.

❖ په دنيا کې د خلکو له منني او احسان او په آخرت کې د الله جَلَّ جَلَالُهُ له اجراو ثواب څخه د احسان بارووونکي صدقه ورکونکي بې برخېوالی.

۱- النسائي في سننه الكبرى ج ۳/ ص ۱۷٦ حديث: ٤۹۲۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖محتاج او فقير ته په ښه اونيکه خبره ځواب ورکول او درويزه ګرته د نبی کـريمﷺ د حديث "الكلمة الطيبة صدقة". سره سم د سوال په ټينګار او بد خويی عفو او تېريدنه.

❖د ريا حراموالی لکه چې پېغمبرﷺ فرمايي: "وإياكم والرياء فإنه الشرك الأصغر". يعني: له ريا څخه پرهيز وکړئ ځکه ريا وړوکی شرک دی.

پوښتني

١. لاندي کلمې او لغات معنا کړئ:

(يُضَاعِفُ- مَنّاً- أَذىً- مَغْفِرَةٌ- صَفْوَانٍ- وَابِلٌ- صَلْداً)

٢. ددې آيت ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ﴾ د نزول لامل شرحه کړئ؟

٣. الله پاک کوم ډول صدقې قبلوي؟

٤. الله ﷻ څرنګه صدقې څو برابره کوي؟ په مبارک آيت استدلال وکړئ.

٥. له احسان او ځورولو سره مل صدقه څرنګه ده؟ دمثال په ترځ کې يې شرحه کړئ.

٦. د درويزه ګر په وړاندې نېکه خبره صدقه ده، د دې جملې معنا روښانه کړئ.

٧. الله تعالی هغه صدقه ورکوونکی چې په صدقې پسې احسان اچوي او ځورول کوي لـه جنته محروم کړی، په دې هکله حديث نقل کړئ؟

٨. مبارک آيت هغه صدقه ورکوونکی چې له صدقې څخه وروسـته احسان بـاروي او يـا ځورول کوي له ريا کار منافق سره تشبېه کړی. دا تشبېه شرحه کړئ.

٩. له احسان او اذيت سره مل صدقه په آخري آيت کې څرنګه تشبېه شـوې ده؟ واضـحه يې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم لوست

په قران کريم کې انساني مساوات

قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ۞ قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۞ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾ [الحجرات: ۱۳-۱۵]

د ځينو کلمو معناوې

شُعُوبًا:	د شعب جمع، ډېر خلک چې يو واحد اصل سره جمع کړي وي.
قَبَائِلَ:	د قبيلې جمع ده د شعب يوه څانګه.
لِتَعَارَفُوا:	ترڅو له يو بل سره وپيژنئ.
أَكْرَمَكُمْ:	ستاسو تر ټولو درونډ او عزتمن.
لَا يَلِتْكُمْ:	له تاسو څخه نه کموي.
لَمْ يَرْتَابُوا:	شک او شبهه يې ونه کړه.

ژباړه

اى خلکو! موږ تاسې له يوه نارينه او يوې ښځې څخه پيدا کړئ او بيا مو تاسې قومونه او قبيلې وګرځولئ، ترڅو يو تر بله وپيژنئ. په حقيقت کې د الله ﷻ په نزد له تاسې نه تر ټولو زيات عزتمن هغه څوک دی چې په تاسو کې تر ټولو زيات پرهيزګار وي. په باوري ډول الله ﷻ پر هر څه پوهېدونکی او باخبره دی.

اعرابو(دکلي او بانډې اوسيدونکو) وويل: موږ ايمان راوړی. دوی ته ووايه تاسو ايمان نه دی راوړی، بلکې داسې ووايئ چې موږ اطاعت کوونکي شو، ايمان لا تر اوسه ستاسې په زړونو کې داخل شوی نه دی. که تاسې د الله ﷻ او د هغه د رسول فرمانبرداري غوره کړئ، نو هغه به ستاسې د عملونو په اجر کې څه کموالی را نه ولي. په باوري ډول الله ﷻ غفور او رحيم دی.

په حقيقت کې خو مؤمنان هغه دي چې پر الله ﷻ او د هغه پر پيغمبر يې ايمان راوړ. بيا هغوی څه شک ونه کړ او په خپلو مالونو او سرونو سره يې د الله ﷻ په لاره کې جهاد وکړ. هغوی رېښتوني خلک دي.

تفسیر

د بشریت د اصل یووالی

الله تعالی په لومړني مبارك آیت کې ټول انسانان مخاطب کړي او ټینګار یې کړی چې تاسې مې له یو واحد اصل څخه پیداکړي یئ چې آدم او حوا دي. بیا مې تاسې د کورنیو او قبیلو او ډلو په بڼه وګرځولئ ترڅو د نسب، خپلولۍ، قبیلو او ډلو په پېژندلو سره د یوې روغې او نیکې ټولنې په منځ ته راوړلو یو له بل سره مرسته وکړئ، نه د حیواناتو په څېر چې خپل اصل او نسب نه پېژني او د عقل او پوهې له نعمت څخه محروم دي. په دې وجه قرآن کریم د داسې انساني وحدت لپاره دعوت کوي چې د عدل، مساوات، محبت او وروري ګلوی پر بنسټ ولاړوي.

باید وپوهیږو چې په نړۍ کې د پرمختګونو او تمدنونو رامنځته کېدل د انسانانو له یو بل سره د پېژندګلوۍ نتیجه ده، ځکه پېژندګلوي تفاهم رامنځته کوي او تفاهم د تعاون لامل کیږي. همدارنګه قرآنکریم په دې مبارك آیت کې د رنګ، نژاد او جنسیت توپیرونه په پام کې له نیولو سره پرته، د انسان حقوق اعلان کړي چې ټول انسانان په نسب کې سره وروڼه دي او د دوی انساني عزت او کرامت خوندي دی، ځکه انسان د الله ﷻ عزتمن مخلوق او د ځمکې پر مخ د ده خلیفه دی. ټول انسانان یو واحد اصل ته رسیږي چې آدم او حوا علیهما السلام دي، خو هغه څه چې د دوی ترمنځ د غوره والي معیار دی هغه دیني ارزښتونه او د الله او رسول اطاعت او پیروي ده. د اسلام ستر پیغمبر ﷺ فرمایلي: "إن الله لا ینظر إلی صورکم وأموالکم، ولکن ینظر إلی قلوبکم وأعمالکم"[1] یعنې الله ستاسو څېرو او سرمایو ته نظر نه کوي، بلکې ستاسو زړونو او عملونو ته ګوري.

په دې ترتیب قرآن کریم د بشریت ټول اختلافات او توپیرونه یوې خوا ته پرېښي او انسانان یې د توحید او تقوی تر بیرغ لاندې راوستلي دي، ترڅو د یو بل په مرسته او کومک د الله ﷻ عبادت وکړي او د خپلولۍ او عصبیت له ټولو ډولونو او جاهلانه دعوو او نانڅریو څخه ځانونه لیرې وساتي. لکه څرنګه چې د اسلام پیغمبر ﷺ اعلان کړی: «کلکم بنو آدم، وآدم خلق من تراب. ولینتهین قوم یفتخرون بآبائهم، أو لیکونن أهون علی الله تعالی من الجعلان»[2] یعنې تاسو ټول د آدم اولاده یاست او آدم له خاورې پیدا شوی. باید هر قوم یا ډله په اصل او نسب له ویاړ څخه ځان وژغوري، پرته له هغه څخه د الله تعالی په دربار کې به له «جِعلان»[3] څخه هم ټیټ او بې ارزښته وي.

۱- روایت مسلم.

۲- تهذیب سنن أبي داؤود ج۴۷۱/۲.

۳- (جعلان) دجیم په زیر هغه وړه حشره ده چې د حیواناتو د خوشایو سره ژوند کوي او خوراك یې د حیواناتو نجاست دی او هرکله چې خوشبويي ورته ورسیږي مري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایمان او اسلام نعمت

وروسته له دې چې قرآن مجيد دا اصل اعلان او تثبيت کړ چې ټول انسانان يوې مبدې او اصل ته راګرځي او دغوره والي او بهترۍ معيار د بنيادمانو په منځ کې تقوی او نيک عمل دی، بيا مبارکو آيتونو بيان کړی چې يوازې د ايمان کلمه کافي نه ده، بلکې بايد قلبي تصديق او د اسلام د اوامرو او نواهيو ظاهري اطاعت او عملي التزام ورسره ملګری وي، ترڅو الله ﷻ ته د منلو وړ وګرځي.

په نبوي پير کې په بانډه چيانو کې داسې کسان وو چې په ژبه يې د ايمان دعوه کوله، خو زړونه يې په دنيا او دنيوي ګټو مشغول وو، نو څکه الله تعالی خپل پيغمبر ته امر وکړ هغوی ته ووايي چې يوازې په ژبه د ايمان په څرګندولو تاسو حقيقي مؤمنان نه ګڼل کيږئ، ترڅو زما رسالت تصديق نه کړئ او د الله او رسول ټولو اوامرو او نواهيو ته تسليم نشئ. په دې توګه مبارکو آيتونو د ايمان حقيقت بيان کړی، فرمايي: ﴿إِنَّمَا المؤمنون الذين آمَنُواْ بالله وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُواْ وَجَاهَدُواْ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ الله أولئك هُمُ الصادقون﴾ يعني حقيقي مومنان هغه کسان دي چې پر الله او د الله پر پيغمبر ايمان راوړي او په خپلو عقيدوکې هيڅ شک او شبهې ته لاره نه ورکوي او پر باطل باندې د حق د برلاسۍ په لار کې ځان او مال نه سپموي، همدا رښتيني مؤمنان دي.

مفسرين وايي: دغه مبارک آيت په دې دلالت کوي چې ايمان د اسلام په نسبت خاص دی. لکه څرنګه چې د جبرايل په حديث کې لومړی د اسلام پوښتنه شوې بيا د ايمان او وروسته د احسان. يعني له عام څخه خاص ته ارتقا شوې ده. نو ايمان او اسلام يو د بل بشپړوونکي دي او يو پرته له بله کفايت نه کوي.

د يو روايت له مخې په نهم هجري کال چې د(عام الوفود) په نامه ياد شوی، د بنی اسد د قبايلو هيئت له خپلو زياتو وګړو سره د پيغمبر ﷺ حضور ته راغی او خپل اسلام يې اعلان کړ. د احسان بارولو په قصد يې د الله پيغمبر ته څرګنده کړه چې موږ د خپلې قبيلې له ټولو وګړو سره پرته له جنګه اسلام راوړ، په داسې حال کې چې نورو قبايلو له تاسره جنګونه وکړل. دوی په دې کلمو سره غوښتل په پيغمبر ﷺ احسان بار کړي او په عين حال کې سوغاتونه او ډالۍ ترلاسه کړي. په دې وخت کې د الحجرات سورت آخري مبارک آيتونه د دوی په هکله نازل شول او امر يې وکړ چې د اسلام راوړلو په دعوه پر پيغمبر ﷺ باندې احسان مه باروئ، بلکې که تاسو په خپله دعوا کې رښتيني ياست بايد د پروردګار د احسان منڼه وکړئ چې تاسو يې د ايمان او اسلام په نعمت مشرف وګرځولئ. مبارکو آيتونو د دوی پټ نيتونه ښکاره کړل او د اسلام د پيغمبر ﷺ په ژبه يې دوی ته ښوونه وکړه چې يوازې په ژبه د ايمان دعوه ونه کړي، بلکې دا ايمان په زړونو تصديق کړي او د الله او د الله د رسول د ټولو اوامرو او نواهيو په وړاندې تسليم او غاړه کېږدي، ترڅو ايمان يې د الله ﷻ په وړاندې د قبول وړ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا مبارك آيت يولوی اصل تثبيت او تأييدوي چې ډېر وختونه انسانان او حتی ځينې مؤمنان هم له هغه څخه غافل او بې پروا وي. په اصل کې لوی نعمت چې الله تعالی يې د ځمکې پر مخ په کوم بنده پيرزوی کوي، د ايمان نعمت دی چې له ټولو نعمتونو څخه غوره او لوړ دی. د ايمان نعمت چې هرکله د انسان په زړه کې ځای ونيسي، نوبل هيڅ شی به له هغه څخه لوړ او ارزښتناك نه وي. انسان د ايمان په نعمت سره په خپل اصل او مبدأ خبريږي او له خپل پيداکوونکي او پالونکي سره اړيکې پيدا کوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي:

- ❖ د ټولو انسانانو پيدايښت يو واحد اصل(آدم عليه السلام) ته راګرځي.
- ❖ په نسب او نژاد وياړ کول حرام دي.
- ❖ انساني توپيرونه د پيژندنې او له يو بل سره د مرستې لپاره دي، نه دا چې يو پربل غوره والی رامنځته کړي.
- ❖ د انسانانو په منځ کې د غوره والي او عزت معيار تقوی ده.
- ❖ له عملي مخالفت سره په ژبه د ايمان ښکاره کول اسلام ته د قبول وړ نه ده.
- ❖ ايمان د اسلام په پرتله خاص دی.
- ❖ د توکم، ژبې، سيمې او سمت پر بنسټ د انسانانو تر منځ توپير کول حرام دي.

پوښتنې

۱. قرآن کريم د انسانانو د پيدايښت اصل څرنګه ويني؟ په قرآني آيت استدلال وکړئ.

۲. د انسانانو ترمنځ توپير او اختلاف او په قبيلو او ډلو د دوی ويش څه فايده لري؟

۳. د غوره والي او بهترۍ معيار د قرآن کريم له نظره څه شی دی؟ د قرآني آيت په رڼا کې يې واضح کړئ؟

٤. په نسب، توکم او ژبې وياړ کول د اسلام له نظره څه حکم لري؟ په آيتونو او نبوي احاديثو يې واضح کړئ.

۵. کومې قبيلې د خپل اسلام راوړلو احسان په پيغمبر ﷺ باندې بارولو او د قرآن ځواب دوی ته څه و؟

٦. د ايمان او اسلام ترمنځ توپير څه دی؟

کورنۍ دنده

د انساني مساوات اصل او د انسانانو ترمنځ د غوره والي معيار په نظر کې ونيسئ او په دې هکله يوه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه

قال الله تعالی: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا۞ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا۞ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا۞ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا۞ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ [الفرقان: ۶۳-۶۷]

د ځينو کلمو معناوې

هَوْنًا: په عزت او آرامتیا.

قَالُوا سَلَامًا: روغه خبره او له ګناه څخه منع کوونکې.

سُجَّدًا وَقِيَامًا: سجده کوونکي، په تهجد لمانځه کې درېدونکي.

غَرَامًا: پیوست او ملګرې.

سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا: بد اوناوړه استوګنځی.

لَمْ يُسْرِفُوا: اسراف اوله حده تیرېدنه یې ونه کړه.

لَمْ يَقْتُرُوا: تنګي یې ونه کړه، بخل یې ونه کړ.

قَوَامًا: اعتدال د اسراف او بخل ترمنځ.

ژباړه

د رحمان ذات اصلي بندګان هغه دي چې پر ځمکه باندې آرام ځي او که جاهلان یې مخې ته راشي ، نو وایي تاسې ته سلام.

هغه کسان چې د خپل پروردګار په وړاندې په سجدو او قیام شپې تېروي.

هغه کسان چې دعاګانې کوي چې ای زموږ پروردګاره! موږ د دوزخ له عذابه وساته! بېشکه دهغه عذاب راپسې کېدونکی دی.

هغه ډېر ناکاره استوګنځی او ځای دی.

هغه کسان چې کله لګښت کوي، نو نه بېځایه لګښت کوي اونه بخیلي کوي، بلکې دهغو لګښت د دغو دواړو سرحدونو په منځ کې په منځلاریتوب(میانه روی) ولاړ وي.

تفسیر

د الله جَلَّ جَلالُهُ د خاصو بندګانو صفتونه

کله چې پیغمبر ﷺ مشرکان د رحمان خدای عبادت ته راوبلل، نو هغوی په انکار او جاهلانه توګه پوښتنه وکړه، رحمان څوك دی؟ الله تعالی په دې مبارکو آیتونو کې خپل خاص بندګان د« رحمان د بندګانو» په نامه وستایل او د دوی صفتونه یې وشمیرل، ترڅو د هغو په واسطه رحمان خدای ښه وپیژندل شي. په دې مبارکو آیتونو کې الله تعالی مؤمنانو ته، چې دوی یې خپل ځان ته منسوب کړل، د ﴿عِبَادُ الرحمن﴾ د عزت او غوره والي مقام وباښه.

دې مبارکو آیتونو د سورت ترپایه د الله جَلَّ جَلالُهُ خاص بندګان په اتو مبارکو صفتونو ستایلي دي. د الله جَلَّ جَلالُهُ د دې خاصو بندګانو صفتونه د دوی له نفسونوسره، د دوی له پروردګار سره، له ټولنې سره او د ټولنې له پاکۍ او پرمختګ سره چې دوی په کې ژوند کوي تړاو لري. په دې ترتیب ټول هغه صفتونه چې مبارکو آیتونو د رحمن ذات د خاصو بندګانو لپاره بیان کړي دي په څلورو محورونو کې خلاصه شوي دي.

ددې صفتونو یوه برخه په دیني او ایماني کمالاتو پورې اړه لري چې مؤمنان په دې کمالاتو ستایل شوي او په ﴿الذين يمشون على الأرض هوناً﴾ مبارك آیت کې لیدل کیږي.

دویمه برخه د مشرکانو او فاسقانو ناوړه او د ګمراهۍ صفتونه راښیي چې مؤمنان باید له هغو څخه ځان وژغوري او دا صفتونه په﴿والذين لا يَدْعُون مع الله إلهاً آخر..﴾ اوپه نورو وروستیو آیتونوکې لیدل کیږي.

ددې صفتونو یوه بله برخه د اسلام له لارښوونو څخه عبارت ده چې رښتیني مؤمنان باید په هغو عمل وکړي او لازم یې وګڼي چې هغه: ﴿والذين يَبِيتُون لربهم سُجَّداً وقياماً﴾ او ﴿والذين إذا أنفقوا لم يسرفوا﴾ او د سورت نور آیتونو دي.

د دې غوره او نیکو صفتونو بله برخه د ژوند د حالت سمون او ښه کول دي چې مؤمنان یې د الله جَلَّ جَلالُهُ له درباره غواړي، ترڅو الله جَلَّ جَلالُهُ یې ورپیرزو کړي چې دا مبارك آیتونه ﴿والذين يقولون ربنا هب لنا من أزواجنا..﴾ ﴿للمتقين إماماً﴾ یې رانغاړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خلکو سره ښه چال چلند

د رحمان ذات د خاصو بندګانو له صفتونو څخه دا دي چې کله د ځمکې پر مخ روان وي، نو په خاکسارۍ او تواضع سره ځي﴿الذين يمشون على الأرض هوناً﴾. هدف دا چې د متکبرو، مغرورو، بدکارو او مفسدینو په څیر په لاره نه درومي، بلکې په آرام، عزت او تواضع ګرځي، هو! په لاره تلل د انسان شخصیت څرګندوي. لکه چې الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿وَلاَ تَمْشِ فِي الأرض مَرَحاً إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الأرض وَلَن تَبْلُغَ الجبال طُولاً﴾ [الإسراء: ۳۷] یعني: د ځمکې پر مخ په ناز، ویاړ اونخرو مه ځه! یقیناً ته نه په خپل قدم ځمکه شلولی شې اونه په لوړوالي کې غرونوته رسیدای شې. البته پر لارې له درونډ تګ څخه دا مطلب نه دی چې سړی د عجز او کمزورۍ او یا د تظاهر په ډول پر لاره لاړ شي، پېغمبرﷺ چې کله پر لاره تللو داسې به معلومیده چې ځمکه یې ترپښو لاندې کش کیږي. همدارنګه عمربن خطابؓ یوځوان ولید چې ډېر نرم او په مات زړه پر لاره روان دی، نوله هغه څخه یې پوښتنه وکړه: په تاڅه شوي دي؟ ایا ناروغ یې ؟ ځوان وویل نه، نو دغه وخت حضرت عمر(ض) هغه ځوان پر دُره وواهه او ده ته یې امر وکړ چې پر لاره ښه تکړه او جګ جګ ولاړشي[1]. اسلام دعزت او قوت دین دی اوعزت او قوت له تکبر سره توپیرلري، لکه څرنګه چې په غرور او تکبر پر لاره تلل حرام او ناوړه کار دی په همدې توګه په کمزورۍ، ستوماني او تظاهر تګ هم د اسلام له نظره بد او د منلو وړ نه دی.

همدارنګه دا د رحمان ذات بندګان چې کله په خپلو معاملو کې له ناپوهو او جاهلانو سره مخامخ کیږي له هغوې سره په بالمثل چال چلند معامله نه کوي او بدۍ ته په بدۍ ځواب نه ورکوي، بلکې د سلام په ویلو او حکیمانه خبرو د دوی له شر څخه ځان په امن کې ساتي، البته نه د بیوسی او ویرې له امله، بلکې له دې امله چې وخت ضایع نشي او هسې په بې ګټې کار بوخت نشي، نو د داسې خلکو په خبرو دې سترګې پټې او غوږونه کاڼه کړي.

فعالیت

پر لارې د تکبر او غرور او یا تظاهر له مخې تګ په اړه په خپلو کې خبرې اترې وکړئ او له خپل چاپیریال، ماحول او ټولنې څخه څو نمونې وړاندې کړئ.

۱- التفسیرالوسیط للطنطاوی، تفسیر آیت ۶۳ سوره‌ء الفرقان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رحمان پروردګار عبادت

هغه څه چې وویل شول د الله تعالی د خاصو بندګانو صفتونه او په ورځنیو چارو کې د خلکو سره د هغوی د چلن په اړه وو، خو د شپې له خوا د الله ﷻ په دربار کې د دوی دنده د خپل پروردګار عبادت، دعا او هغه ذات ته زارۍ دي: ﴿وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَقِيَاماً﴾ د رحمان خدای خاص بندګان هغه کسان دي چې د شپې څه برخه د سجدو او قیام په حال کې د خپل پالونکي په حضور کې تېروي، ځکه شپه د خشوع ښه وخت او بنده په کې له ریا څخه خوندي وي. بیا مبارک آیت د رحمان «الله» د خاصو بندګانو له دعاګانو څخه یوه ګوښه بیانوي او فرمايي: ﴿والذين يَقُولُونَ رَبَّنَا اصرف عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ﴾ پروردګاره! د جهنم له عذاب څخه مو وساته چې سخت هلاکوونکی او دردوونکی عذاب دی. دا خشوع، زارۍ او ويره د الله ﷻ د رښتينو بندګانو د ژور ایمان او تصدیق ثمره ده.

په انفاق کې اعتدال او میانه روي

د رحمان خدای د خاصو بندګانو بل صفت، اعتدال او میانه روي ده چې له اسراف او بخل دواړو څخه پرهیز کوي او په منځنۍ لاره درومي: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾. ځکه چې اسراف او بخل دواړه ناوړه خويونه دي او دواړه خويونه د وګړو او ټولنې د فساد لامل ګرځي. اسراف د افرادو او ټولنې د نفسونو او مالونو فاسدوونکی دی. همدا راز بخل او سختي د ټولنې د آبادۍ او سوکالۍ په لاره کې له مال څخه د ګټې د نه اخيستلو لامل ګرځي چې په دې توګه دواړه ناوړه صفتونه دي او په ټولنه کې د زيان او ستونزو د رامنځته کېدو لامل ګرځي. په مال لګولو کې اعتدال اومیانه روي د هوښيارانو له ځانګړتیاوو او د ایمان له صفتونو څخه شمېرل کیږي، چې ټولنې ته نیکمرغي، سوکالي او آرامي راولي.

دا یوه برخه د رحمان خدای د خاصو بندګانو صفتونه دي چې قرآن کریم په پورتنیو مبارکو آیتونو او د دې سورت په وروستیو آیتونو کې ذکر کړي دي او د همدې نیکو صفتونو په خاطر قرآن کریم د الله ﷻ خاصو بندګانو ته د جنت د ډېرو لوړو درجو او تل پاتې نعمتونو زيرى ورکوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي:

❖ د رحمان خدای د خاصو بندګانو د صفتونو بیان چې د دوی د صفتونو د پېژندنې په وسیله د رحمان پروردګار پېژندنه لازیاته حاصلیږي.

❖ په تګ کې د وقار، اطمینان او آرامۍ فضیلت.

❖ په نیکۍ سره د بدۍ د ځواب ورکولو فضیلت.

❖ په عبادت سره د شپې په ویښه تېرولو او د دوزخ له اوره د وېرې فضیلت.

❖ د الله ﷻ په لاره کې په اعتدال اومیانه روۍ سره د مال لګولو فضیلت او د اسراف او بخل دواړو ناوړو خویونو څخه ځان ساتل.

پوښتنې

۱- دلاندې کلمو او لغاتو معناوې څرګندې کړئ:

(هَوْنًا- قَالُوا سَلَامًا- غَرَامًا- سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا- لَمْ يُسْرِفُوا- لَمْ يَقْتُرُوا- قَوَامًا)

۱.د لوست د آیتونو د نزول سبب او مناسبت شرحه کړئ؟

۲.دا چې په آیت کې د بندګانو نسبت رحمان ذات ته شوی، څه مفهوم افاده کوي؟

۳.په مبارک آیت کې په وقار او آرامۍ سره له تګ څخه مطلب څه دی؟ واضح یې کړئ.

٤.په ورځ او شپه کې د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفت د مبارک آیت په رڼا کې شرحه کړئ.

٥.د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفت په صدقه او نفقه کې څرنګه دی وضاحت ورکړئ.

کورنۍ دنده

د(الفرقان) سورت د وروستیو آیتونو په رڼا کې د الله ﷻ د خاصو بندګانو د صفتونو او اعمالو د نتیجې په هکله یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنې په تهذیب کې د مؤمنانو ونډه

قال الله تعالی: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ۞ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور: ۳۰-۳۱]

د ځینو کلمو معناوې

يَغُضُّوا:	ټیټې کړي، ځان وساتي.
أزكى لَهُمْ:	ډېره پاکه کړنلاره ده دوی ته.
وَلاَ يُبْدِينَ:	نه دې ښکاره کوي.
زِينَتَهُنَّ:	خپل ښایست.
بِخُمُرِهِنَّ:	خمر د خمار جمع ده، هغې جامې ته ویل کیږي چې ښځې پرې خپل سر او ګریوان پټوي(پوړنی).
جُيُوبِهِنَّ:	جیوب د جیب جمع ده، جیب ګرېوان ته ویل کیږي.

ژباړه

ای پیغمبره! مؤمنانو ته ووایه چې خپلې سترګې ټیټې او د شرم ځایونه پټ وساتي. دا د هغوی لپاره ډېره پاکه کړنلاره ده. هغوی چې څه کوي الله ﷻ پرې خبریږي.

مؤمنو ښځو ته ووایه چې خپلې سترګې ټیټې وساتي او د خپلو شرم ځایونو ساتنه دې وکړي او خپل ښایست او سینګار (دزینت ځایونه) دې نه ښکاره کوي، مګرهغه، چې په خپله څرګند شي او په خپلو ګرېوانونو دې خپل پوړني واچوي، هغوی دې خپل زینت او سینګار نه ښکاره کوي، مګر خپلو مېړونو، پلرونو، د مېړونو پلرونو، خپلو زامنو، د مېړونو زامنو(بنزيانو)، ورونو، وريرونو، خوريونو، مؤمنو ښځو، خپلو مريانو، خپلو هغو ترلاس لاندې نارينه وو ته، چې ښځو

ته حاجت ونه لري او هغه ماشومانو ته چې لا تراوسه پورې د ښځو له پټو خبرو سره اشنا شوي نه دي اوهغوی دې په څمکه باندې په زوره په داسې شان تګ نه کوي، چې دهغوی د پټ کړي سينګار خلکو ته معلومات وشي. ای مؤمنانو! تاسې ټول په ګډه الله ﷻ ته توبه وباسئ ښايي چې بری درپه برخه شي.

تفسير

نامحرمو ته له کتلو څخه ډډه کول

د النور مبارك سورت له اخلاقي بې لاريو او ټولنيزو مفاسدو څخه د فرد، کورنۍ او ټولنې د ژغورنې په موخه ډېر احکام لري. الله ﷻ د النور سورت په لومړيو آيتونو کې زنا حرامه ګرځولې او د زنا مرتکب ته يې درنه جزا ټاکلې ده. په دې مبارکو آيتونو کې الله تعالی د وقايوي درملو په توګه سړيو اوښځو ته د سترګو په ټيټولو او نامحرمو ته په نه کتلو امر کړی دی چې د ګناهونو کندې ته له لويدلو څخه خوندي شي. اسلامي ټولنه له اخلاقي مفاسدو وژغورل شي او د تهذيب او پرمختګ په لاره ګامونه واخلي.

لکه چې پوهېږو انسانان ګڼ حواس لري، چې د دې حواسو په وسيله مختلف شيان درك کوي؛ مثلا په غوږونو اوري، په پوزه شيان بويوي، په ژبه خبرې کوي او مزه څکي او... خو تر ټولو مهم حس چې انسان جنسي خواهشاتو اوغرايزو ته ورکاږي، هغه د باصرې او ليدلو حس دی. له همدې امله الله پاك د وقايوي درمل په توګه سړي او ښځې مخاطب کړي، نارينه مؤمنانو ته يې د سترګو ښکته اچولو او مؤمنو ښځو ته يې د نه کتلو او د خپل ښايست د نه ښکاره کولو امر کړی دی.

په مبارك آيت کې د سترګو په ښکته اچولو او د اندامونو د ساتلو په منځ کې جمع راغلې ده، څکه کتل د فحشا يا زنا لامل کيږي، نو څکه الله تعالی خپل پيغمبر ته امر وکړ مومنانو ته ووايي، چې پرديو ښځو ته ونه ګوري او همدارنګه خپل اندامونه په حرامو کې له واقع کيدو څخه وساتي. دا د ايمان د کمال دليل دی او د زړونو او نفسونو د پاکۍ او د دنيا او آخرت د کاميابۍ او نېکمرغۍ سبب دی.

بيا الله تعالی خپل پيغمبر ته امر کړی مؤمنو ښځو ته ووايي، چې دوی هم پرديو سړيو ته ونه ګوري او خپل ښايست ښکاره نه کړي، مګر هغه څه چې عادتا له نا چارۍ ښکاره کيږي.

مفسرين وايي: که څه هم ښځې په غالبه توګه مؤمنانو ته په امر کې شاملې دي، خوبياهم د ټينګار لپاره ښځې جلا مخاطبې شوي دي چې سترګې ښکته واچوي او خپل اندامونه پټ کړي.

بيا مبارك آيت مؤمنو او مسلمانو ښځو ته امر کړی چې خپل سرونه، غاړې او سينې په خپلو جامو پټې کړي، ترڅو پرديو سړيو ته ښکاره نشي او د دوی د زينت اوښايست ځايونو ته ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوري. علماوو ویلي دي: د جاهلیت په زمانه کې ښځو خپل څادرونه د سر (تندي) له خوا شا ته اچول، چې په دې توګه به یې غاړې او غاړکۍ ښکاریدې، نو ځکه الله تعالی مؤمنې ښځې له دې طریقې څخه منع کړې. البته له زینت څخه په مبارک آیت کې هغه زینت مراد دی، چې باید پټ وساتل شي، لکه ویښته، متې او پنډۍ.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه په خپل چاپیریال کې د سترګو ښکته نه اچولو څو نمونې تربحث لاندې ونیسي او منفي اړخونه دې څرګند کړي.

د ښځو د زینت لیدنه کومو کسانوته جواز لري؟

مؤمنو ښځو ته روا نه ده چې خپل پوښلی زینت خلکو ته ښکاره کړي، مګر هغه کسانوته چې مبارک آیت استثنا کړي دي او هغه دولس ډلې دي. لومړي کسان چې د مؤمنو ښځو د زینت لیدل یې ورته روا کړي، مېړونه دي. مېړونو ته د ښځو هر ډول زینت لیدل روا دي، بلکې د مؤمنو ښځو زینت اصلاً د مېړونو لپاره دی، نو د مېړونو لپاره د خپلو ښځو زینت او عورت لیدنه کوم ممانعت نه لري. همدارنګه مؤمنې ښځې د خپل عزت او وقار په رعایتولو کولای شي خپل زینت پرته له مېړونو څخه خپلو پلرونو، خسرانو، زامنو، بن زیو، ورونو، وریرونو او خوریونو ته ښکاره کړي. البته دا ذکر شوي اووه ډوله خلک له میره څخه وروسته هغه محارم دي چې مؤمنه ښځه ور سره نکاح نشي کولای او مؤمنې ښځې د ناچارۍ له وجې له دوی سره مجلسونه او ناسته پاسته لري او عادتا له فتنې څخه خوندي وي. بیا کاکا ګان، ماماګان او رضاعي محارم هم له دوی سره په حکم کې یو ځای کیږي. همدارنګه مؤمنې ښځې کولای شي خپل زینت مسلمانو ښځو او وینځو ته ښکاره کړي. همدارنګه هغو سړو ته یې هم ښکاره کولای شي چې د کورنۍ اتباع دي او د بوډاتوب یا نورو عواملو له وجې ښځو ته رغبت نه لري اود دوی په خدمت مشغول دي یا هغه ماشومان چې د ښځو په عورتونو او محارمو خبر نه دي. هغو ته هم خپل زینت او ښایست ښکاره کولی شي. دا دولس ډوله خلک مجاز دي، ځکه د فتنې احتمال پکې نشته، نو که دوی د ښځو پوښلی زینت لکه سر، غاړې، پنډۍ او متو ته وګوري، باک نه لري.

د زینت ښکاره کوونکو حرکتونو ممانعت

وروستی مبارک آیت مؤمنې اومسلمانې ښځې له هغوحرکتونو څخه، چې پوښلی زینت ښکاره کوي، منع کړي دي. دوی ته یې امر کړی چې له کور څخه د وتلو په وخت کې خپل

عزت، وقار، اسلامي آداب او اخلاق رعايت کړي، ترڅو د نورو نظر ځانته را جلب نه کړي، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي: ﴿ وَلاَ يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ﴾ يعنې پښې دې داسې په ځمکه نه وهي، چې د پښو پټ زيورات يې معلوم شي. د دې مبارک آيت مراد دا دی، چې مؤمنه ښځه بايد پر لارې د تګ په وخت کې داسې حرکت يا عمل ونه کړي چې د نورو د پام را اړولو او د جنسي او شهواني غرايزو د تحريک سبب شي، لکه پر لاره د ځان ښودنې تګ يا دعطرو استعمالول، چې د نورو پام خپل لورې ته راواړوي او يا نور داسې حالتونه چې د خلکو د جنسي غريزو د تحريک سبب ګرځي.

مبارک آيت په پای کې ټول مؤمنان خدای ته رجوع او توبې ته رابللي او امر ورته کوي:

﴿وتوبوا إِلَى اللهِ جَمِيعاً أَيُّهَ المؤمنون لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ يعنې: ای مؤمنو او مسلمانو سړيو او ښځو! پرتاسې لازم دي چې ټول الله ته توبه وباسئ، ترڅو کامياب شئ.

په دې مبارکو آيتونو کې چې د حجاب او وقار ساتلو په اړه کومې خبرې يادې شوې، دا هغه وقايوي ګامونه دي چې مسلمانه ټولنه له اخلاقي بې لارۍ څخه ژغوري. د شرعې له نظره ښځه او سړی دواړه مکلف دي چې د حيا او وقار مخالفو کارونو څخه ډډه وکړي. همدا راز سړي هم حق نه لري چې په ناسمو جامو کې د خلکو په منځ کې ښکاره شي، خو څرنګه چې حکيم خدای په ښځه کې زياته ښکلا او جاذبه پيدا کړې، چې د مخالف جنس يعنې سړو پام زيات ځان ته را اړوي، ځکه د ستر او پردې په اړه د ښځو مسؤليت زيات دی او الله پاک په دې آيتونو کې پر ښځو پرده کول فرض کړي دي.

اسلام د فطرت د دين په توګه د ځينو منحرفو اديانو په څېر د انسان جنسي غريزه وژلې نه ده او نه انسان ته په رهبانيت امر کوي، له همدې امله يې خلک واده کولو ته هڅولي او يوازې واده يې د جنسي غريزې د اشباع کولو او د انساني نسل د بقا وسيله بللې ده.

هغه خلک چې له اخلاقو، حيا او پاکۍ څخه په خالي ټولنو کې د جسمي او روحي ناروغتياوو او اخلاقي بې لاريو د خپرېدو څخه خبر دي، ښه پوهيږي چې د حجاب په فرضيت کې د ټولنې لپاره څومره سترې ګټې نغښتې دي.

فعاليت

زده کوونکي دې د يوې مسلمانې ښځې د لباس اغوستلو او پر لاره تللو د مسؤليت په هکله بحث او څېړنه وکړي او د هغه منفي اغيزې دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټې او لارښوونې

دغه آیتونه ډېر احکام، آداب او لارښوونې لري، خو ځینې یې دا دي:

❖ د سترګو د نظر ښکته والی او له هرډول حرامو څخه د اندامونو ساتنه، ځکه اسلام د یوې پاکې او شریفې ټولنې د رامنځ ته کیدو بلنه ورکړې ده او د انسان ټول غړي مسؤل ګڼي: ﴿إِنَّ السمع والبصر والفؤاد كُلُّ أولئك كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً﴾.

❖ مؤمنې ښځې ته روا نه دي چې خپل زینت پردیو ته ښکاره کړي مګر هغه چې ښکاره وي لکه مخ، لاسونه او جامې.

❖ د هغې ډلې محارمو بیان، چې مؤمنه ښځه کولای شي خپل زینت ورته څرګند کړي.

❖ د مسلمانو ښځو د ښایست ښکاره کولو جواز د کورنۍ بوډاګانو، کم عقلو ساده ګانو او ورو هلکانو ته چې د زینت او عورت د تشخیص مرحلې ته نه وي رسیدلي.

❖ د سینګار ښکاره کولو په قصد پر ځمکه د پښو وهلو حرمت.

❖ د دنیا اوآخرت د کامیابۍ لپاره د توبې او د الله ﷻ دربار ته د رجوع واجبوالی.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:

(يَغُضُّواْ- أزكى لَهُمْ- وَلاَ يُبْدِينَ- بِخُمُرِهِنَّ- جُيُوبِهِنَّ:)

۱.د الله ﷻ د دې امر حکمت څه شی دی، مؤمنو سړیو او ښځو ته یې امر کړی چې خپل نظر او سترګې ښکته واچوي؟

۲.په قرآني خطاب کې مؤمن سړي او مؤمنې ښځې د کومو کارونو په سرته رسولو مامور شوي دي؟

۳. پردیو خلکو ته د ښځو د زینت له څرګندولو څخه مراد څه شی دی؟

٤.مبارک آیت کوم کسان د مؤمنو ښځو د زینت له لیدلو څخه استثنا کړي دي؟

٥.کومو هلکانو ته جواز شته چې د مؤمنو ښځو پوښلي زینت ته نظر وکړي؟

٦.د دې مبارک آیت ﴿وَلاَ يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ﴾ مقصد څه دی؟ له مثال سره یې څرګند کړئ؟

کورنۍ دنده

مؤمنو اومسلمانوسړیو او ښځو د کتلو د آدابو او د ټولنې پر اخلاقو او تهذیب د هغې د اغیزو په اړه یوه مقاله ولیکئ.

په اسلام کې د معیوبو اوفقیرو مؤمنانو مرتبه

قال الله تعـالى: ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى۞ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ۞ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى۞ أَوْ يَـذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى۞ أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى ۞ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى ۞ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّى۞ وَأَمَّـا مَـنْ جَاءَكَ يَسْعَى۞ وَهُوَ يَخْشَى ۞ فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى۞ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ۞ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ۞ فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ۞ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ ۞ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ۞ كِرَامٍ بَرَرَةٍ﴾ [عبس: ۱-۱۶]

د ځینو کلمو معناوې

عَبَسَ: تندی یې تریو کړ.

تَوَلَّى: مخ یې وګرځاوه.

يَزَّكَّى: له ګناهونو پاک شي.

يَذَّكَّرُ: پند واخلي. نصیحت واوري.

اسْتَغْنَى: بې پروا شو، له ایمان، دین اوعلم څخه یې مخ وګرځاوه.

تَصَدَّى: توجه کوې.

تَلَهَّى: په بل څه مشغولیږې.

كَلَّا: داسې نه ده، بیا دې کار ته مه را ګرځه.

ژباړه

تندی یې تر یو شو او مخ یې وګرځاوه، په دې خبره چې هغه ړوند ورته راغی. ته څه خبرېږې. کیدای شي چې هغه پاک شي. یا نصیحت ته ځیر شي او نصیحت هغه ته ګټه ورسوي. مګر کوم سړي چې بې پروایي غوره کړه. دهغه لوري ته خو تا پاملرنه وکړه. په داسې حال کې چې که هغه پاک نشي، نو پرتا یې څه ضمانت دی؟ او څوک چې په خپله تاته په منډه راغی اوهغه ویرېده. له هغه سره تا بې پروایي وکړه. هیڅکله نه، دا خویو نصیحت دی. د چا زړه چې غواړي هغه دې ومني. دا په داسې صحیفوکې نغښتې دی چې مبارکې دي. لوړه مرتبه لرونکې دي، پاکې دي. د عزتمندو پرښتو په لاسونو کې دي. د غوره او نیکو لیکونکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نازلېدلو سبب

مفسرینو د مبارکو آیتونو د نزول په هکله څه روایتونه نقل کړي چې لنډیز یې په لاندې ډول دی: یوه ورځ رسول اللهﷺ د قریشو له یوې ډلې مشرانو، لکه عتبه بن ربیعه، ابوجهل، عباس بن عبد المطلب، ابی بن خلف، شیبه بن ربیعه او ولید بن مغیره سره ناست و او دوی یې اسلام ته رابلل او د اسلام د مقدس دین لارښوونې یې دوی ته شرحه کولې. په دې وخت کې عبدالله بن ام مکتوم چې یو نابینا(ړوند) شخص و او د اسلام د پیغمبرﷺ د مجلس په حالت نه پوهېد، مجلس ته راغی او ویې ویل: ای د الله رسوله له هغه څه چې الله درښودلي ماته یې وښیه اوماته تعلیم راکړه. عبدالله بن ام مکتوم خپله غوښتنه څو،څو ځله تکرار کړه. رسول اللهﷺ ورڅخه مخ واړاوه او د قریشو د مشرانو په دعوت او بلنه مشغول و او د دې نابینا صحابي خبروته یې پاملرنه ونه کړه. په دې وخت کې مبارك آیتونه نازل شول او الله تعالی خپل پیغمبر د ملامتیا مورد وګرځاوه.

عبدالله ابن ام مکتوم څوك و؟

اصلي نوم یې عمرو بن قیس او ام مکتوم یې کنیه او لقب و، مور یې عاتکه بنت عبدالله مخزومي وه. عبد الله ابن ام مکتوم د رسول اللهﷺ د مېرمنې بي بي خدیجې بنت خویلد د ماما زوی و.

هغه له لومړنیو مهاجرو څخه دی. عبد الله ابن ام مکتوم او بلا ل د رسول اللهﷺ له مؤذنانو څخه وو. رسول اللهﷺ ته ډېر ګران و او دیارلس ځله یې په مدینه منوره کې د خپل ځان خلیفه ټاکلی دی. دا جلیل القدر صحابي، سره له دې چې ړوند و، په غزاګانو کې یې برخه اخیستې ده. روایت شوی چې دی د عمربن الخطاب ﷺ په خلافت کې د قادسیې په جنګ کې د مدائن د فتحې په مهال د شهادت لوړې درجې ته ورسید.

تفسیر

اسماني او ځمکني معیارونه

د العبس سورت په لومړیو مبارکو آیتونو کې الله تعالی د یوې شخصي پېښې په بڼه یوه لویه لارښوونه، یو مهم اصل او مبدأ بیان کړي چې دا اصل په خپل ذات کې نه یوازې د اسلام حقیقت، بلکې د اسلام یوه لویه معجزه راښیي. یوه داسې معجزه چې انسانان په دیني اسماني معیارونو او ارزښتونو ارزول کیږي، نه په ځمکنیو بشري تلو او معیارونو. داسې حقیقت چې الله تعالی حتی خپل غوره کړای شوی محبوب او دوست د دې حقیقت په هکله تر ملامتیا لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونیو او د ده ستر شخصیت ته يې لارښوونه وکړه. دا الهي حقیقت یوازې د تقوی په اساس د انسانانو د ارزولو او تللو معیار دی چې له ځمکنیو او انساني ارزولو سره بشپړ توپیر لري﴿إن أکرمکم عند الله أتقاکم﴾.

په اسلام کې د فقیرانو اوبیوزلانو مرتبه

د سورت په پیل کې د حکایت په ژبه او په غایبه صیغه د موضوع مطرح کول په دې دلالت کوي چې الله تعالی په خپل رسول باندې مهرباني، لطف او مرحمت درلود، نودی يې مخاطب نه کړ، لکه څرنګه چې د عبد الله ابن ام مکتوم ذکر د ړانده {الأعمى} په صیغه د ده د شان د کمې لپاره نه دی بلکې د ده د پیژندنې او همدارنګه د ده د معذور ګڼلو لپاره دی چې د رسول الله ﷺ حالت اومشغولتیا يې نه وه درک کړې. کله چې دا ړوند صحابي د رسول الله ﷺ حضور ته راغی او په تکرار يې له ده څخه د لارښوونې غوښتنه وکړه، رسول الله ﷺ په تریو تندې له ده څخه مخ واړاوه او د قریشو د مشرانو په بلنه مشغول شو، نو په دې توګه د الله تعالی د ملامتیا مورد وګرځید، چې نه شایې د بیوزلی او فقر او یا د نه لیدو په خاطر له ده څخه مخ وګرځول شي. ځکه هغه په پاک او ویښ زړه دعلم او پوهې په لټه کې و، ترڅو خپل نفس پاک کړي.

خو دوی (د قریشو سرداران) چې د ایمان او نبوې لارښوونو څخه بې پروايي کوي ته دوی ته پاملرنه کوې او د دوی د هدایت لپاره زیار باسې. حال داچې په کفر او ګمراهی کې پاتې کېدل د همدوی په ضرر دي او ته پرې مسؤول نه يې. ستا دنده یوازې رسَول(بلاغ) دي او د دوی ستنیدنه او حساب پرموږ دی او هدایت يې د الله ﷻ په لاس کې دی: **قال تعالی:** ﴿إِنَّكَ لاَ تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ ولکن الله يَهْدِي مَن يَشَآءُ﴾. [القصص: ٥٦]ترجمه: «ای پیغمبره! ته چې چاته وغواړې او خوښ دې وي هغه ته هدایت نشې ورکولای، مګر الله چې چاته وغواړي هدایت کوي.»

بیا وروسته د آیتونو د عتاب او ملامتیا لهجه سخته شوې او پیغمبرﷺ ته يې داسې خطاب کړی: خو هغه کس چې له ړوندوالي او ستونزو سره سره په اخلاص، محبت او د الله ﷻ له ویرې ستا لوري ته په منډه راځي، ترڅو علم اوپوهه حاصله کړي او خپل دین کامل کړي، ته له هغه څخه مخ اړوې او خپله توله پاملرنه د قریشو مشرانو ته را اړوې چې ایمان راوړي. ای زما ګرانه استازیه ! داسې کار ور او مناسب نه دی؛ بلکې دا قرآني آیتونه د پند او عبرت لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي چې هرڅوک وغواړي پند ترې اخلي. الهی آیتونه په عزتمنو صحیفو کې لیکل شوي دي چې د ا صحیفې ډېرې پاکې او لوړې مرتبې لري اود مقربو عالي رتبه پرښتو په لاسونو کې دي چې د درناوي څخه برخمنې او د هرمغرض او ناشکره له ضرر څخه خوندي دي.

د فضیلت اوغوره والي معیار

مبارکو آیتونو د انسانانو ترمنځ د بهترۍ او غوره والي معیار ایمان اوتقوی ګڼلې، سره له دې چې رسول الله ﷺ اسلام ته د قریشو د مشرانو د بلنې له امله ،چې هغه مهال د دعوت د لارې خنډ وو، د عبدالله بن ام مکتوم پوښتنو ته پاملرنه ونه کړه، په دې هیله چې د قریشو مشران د اسلام دین ته را وګرځي. بیاهم الله تعالی خپل رسول د عتاب مورد ګرځوي چې د خدای په وړاندې مقبول ارزښتونه دین، ایمان او تقوی ده، نه هغه مادي ارزښتونه چې د انسانانو په وړاندې پیژندل شوي دي.

له همدې امله د اسلام خوږ پیغمبرﷺ د دې آیتونو له نازلېدو وروسته همیشه د عبد الله بن ام مکتوم عزت او درناوی کاوه او هرکله به چې له هغه سره مخامخ کیده خپل څادر به یې ده ته د کیناستو لپاره غوړاوه او فرمایل به یې: "مرحبا بمن عاتبنی فیه ربی»

یعنې: ښه راغلاست هغه چا ته چې د هغه په سبب الله تعالی زه ملامت کړی یم. په دې توګه د الله پیغمبر ټول دنیوي معیارونه یو په بل پسې له منځه یوړل او د ژوند په ټولو چارو کې یې فضیلت اوتقوی دغوره والي معیار وګرځاوه. په داسې توګه چې له هجرت څخه وروسته یې د مسلمانانو ترمنځ "مواخات" یعنې وروري ګلوي قایمه کړه او خپل تره، حضرت حمزه بن عبدالمطلب اوخپل آزاد شوی غلام، زیدبن حارثه یې وروڼه وګرځول. لکه څرنګه چې یې د خالدبن رویحه ختعمي او حبشي بلال ترمنځ وروري ګلوي قایمه کړه. زید بن حارثه آزاد شوی غلام یې د "مؤته" په جنګ کې په داسې حا ل کې د درې زریز لښکر قوماندان وټاکه چې د خالدبن ولید په شمول د مهاجرینو او انصارو یو زیات شمیر مشران د ده تر قیادت لاندې وو. په دې جنګ کې زید بن حارثه د امیرپه توګه وټاکل شو. بیا د ده له شهادت څخه وروسته جعفر بن ابي طالب او بیا عبد الله بن رواحه انصاری په ترتیب سره د لښکرقوماندانې په غاړه واخیسته. همدارنګه د اسلام خوږ پیغمبرﷺ د ژوند په وروستیو ورځوکې اسامه د زید بن حارثه اتلس کلن ځوان زوی رضي الله عنهما له رومیانو سره په جنګ کې د اسلام د لښکر قوماندان وټاکه او لوی لوی شخصیتونه لکه ابوبکر صدیق، عمرفاروق، سعد بن ابي وقاص

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوداسې نورو په دې لښکر کې حضور درلود. همدارنګه د اسلام پیغمبرﷺ د سلمان فارسي په هکله اعلان وکړ: "سلمان منا أهل البيت" يعني سلمان زما د اهل بيت څخه دی.

دا او لسګونې نورې واقعې د مسلمانانو د برابرۍ او د ایمان او تقوی له مخې د ارزښت او غوره والي نمونې دي، چې د اسلام پیغمبر او راشدو خلفاوو او اصحابو کرامو پلي کړې دي.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ د فضیلت اوغوره والي اساس او معیار ایما ن او تقوی ده.

❖ په دې آیتونو کې د پروردګار په نزد د نبي کریمﷺ مقام اومرتبه بیان شوې ده او الله تعالی په خپل غوره شوي رسول د غایب په صیغه ملامتیا ویلې ده.

❖ د نبوت د عالي ادب بیان، له دې واقعې وروسته به چې کله عبد الله بن ام مکتوم د رسول اللهﷺ حضورته تشریف راوړ، هغه به ورته ځای چمتو کاوه او خپل مبارک څادر به یې د هغه د کیناستلو لپاره غوړولو او د هغه درناوی به یې کاوه.

❖ پیغمبر ﷺ د الهي وحې د تبلیغ امین و. ام المومنین عایشې رضی الله عنها فرمایلي دي: که چېرې د الله رسول له وحې څخه څه پټولی ، نو پرځان به یې الهي ملامتیا د العبس په سورت کې پټه کړې وای.

پوښتنې

١. د لاندې کلمو معنا واضحه کړئ:

(عَبَسَ– تَوَلَّى– يَزَّكَّى– يَذَّكَّر– اسْتَغْنَى– تَصَدَّى– تَلَهَّى)

٢. د العبس سورت د لومړنیو آیتونو د نزول لامل په لنډه توګه واضح کړئ.

٣. عبدالله بن ام مکتوم څوک و؟

٤. پیغمبرﷺ د عبد الله بن ام مکتوم پوښتنو ته ولې ځواب ورنه کړ او له ده څخه یې مخ وګرځاوه؟

٥. له دې واقعې وروسته پیغمبرﷺ له عبدالله بن ام مکتوم سره څرنګه چلند کاوه او څه به یې ورته ویل؟

٦. د عبس سورت د آیتونو د نازلیدو واقعه د اسلام په مقدس دین کې کوم اصل ثابتوي؟

٧. د مسلمانانو ترمنځ مساوات او د غوره والي معیار د تقوی پر اساس دی، د دې اصل د پلي کېدو څو نمونې د اسلام له تاریخ څخه بیان کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مؤمنانو یووالی

قال الله تعالی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ ۞ وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَى عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ۞ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۞ وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۞ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [آل عمران: ۱۰۲-۱۰۵]

د ځینو کلمو معناوې

فَرِيقًا:	طایفه، ډله
يَرُدُّوكُمْ:	بېرته ګرځوي تاسې.
يَعْتَصِمْ:	په قوت سره منګولې نښلوي
حَقَّ تُقَاتِهِ:	حقيقي تقوی، د الله په اوامرو اونواهيو کې خپل وس لګوي.
بِحَبْلِ اللَّهِ:	د خدای په رسۍ يعنې قرآن او اسلام.
شَفَا حُفْرَةٍ:	د ژور ځای(کندې) غاړه او څنډه چې سړی په لږ غفلت کولو سره پکې لوېږي.

ژباړه

ای مؤمنانو،که تاسې ددې اهل کتابو ديوې ډلې خبره ومنئ، نو دوی به تاسې له ايمان نه بېرته دکفر لورې ته واړوي، ستاسې لپاره دکفر لورې ته دراتګ اوس څه ځای پاتې دی چې تاسې ته د الله آيتونه لوستل کيږي اوستاسې په منځ کې دهغه رسول موجود دی؟ څوک چې د الله ددين لمنه کلکه ونيسي، هغه به هرومرو سمه لار ومومي.

ای مؤمنانو له الله نه داسې ووېرېږئ لکه څرنګه چې له هغه څخه د وېرېدو حق دی، تاسې ته دې مرګ رانشي مګر په داسې حال کې چې مسلمان اوسئ.

ټول يوځای د الله رسۍ کلکه ونيسئ او تيت پرک کيږئ مه، د الله هغه پېرزوينه درياده کړئ چې تاسې يود بل دښمنان وئ، هغه ستاسې په زړونو کې مينه واچوله او د هغه په مهربانۍ او

لورینه تاسې سره وروڼه شوئ، تاسې یوې لـه اوره ډکـې کنـدې پـر غـاړه ولاړ وئ، الله تاسـې ور څخه وژغورلئ، په دغه شان الله خپلې نښانې تاسې ته څرګندوي چې په سمه لاره شئ.

په تاسې کې باید څه خلك هرومرو داسې وي چې د نیکی لوري ته بلنه، پـه ښـو امـر او لـه بـدو منع وکړي. کوم خلك چې دا کار کوي همدوی بریالي دي.

او تاسـې د هغـو خلکـو غونـدې نـشئ چـې پـه ډلـو وویـشل شـول او لـه روښانه او څرګنـدو لارښوونو میندلو نه وروسته په شخړو کې اخته شول او د همدوی لپاره ستر عذاب دی.

د نازلېدلو سبب

مفسرینو کرامو ویلي دي چې ذکر شوي مبارك آیتونه د دوو تنو مسلمانو انـصارو پـه بـاره کـې نازل شوي دي چې یو یـې اوس بـن قیظی د اوس لـه قبیلـې څخه او بل یـې جبـار بـن صـخر د خزرج له قبیلې څخه و. د دوی د واقعې لنډیز داسې دی: یـوه ورځ د اوس او خـزرج د انـصارو مسلمانانو یوه ډله خلك په مدینه منوره کې د مینې او محبت پـه فـضا کـې پـه خبـرو مـشغول وو. په دې وخت کې د یهودو یو بوډا سړی د شاس بن قیس پـه نامـه پـردوی تېرېـده. شـاس چـې د اسلام او مسلمانانو په نسبت یې ډېره بـدبیني او کرکـه درلـوده، نـو د دې ډلـې مـسلمانانو تـرمنځ مینـې او محبـت لا ډېـر کـرکجن او غوسـه کـړ او دایـې انګېرلـه چـې کـه دا مینـه او محبـت د مسلمانانو ترمنځ دوام ومومي، نو زموږ سوکالي بـه لـه خطـر سـره مخ شي. پـه دې وجـه ده یـوه ځوان یهودي ته امر وکړ چې د مسلمانانو ډلـې تـه ورشـي او د اوس او خـزرج تـرمنځ د پخوانیـو جنګونو خبرې رامنځ ته کړي او د بعاث له جنګه څو شـعرونه زمزمـه کـړي. ځـوان یهـودي د ده د امر موافق عمل وکـړ او وتوانیـده چـې د انـصارو د محبـت او مینـې ډك مجلـس د عـصبیت او تربګنۍ او د اوس او خزرج ترمنځ په فخر او ویاړنو او یو په بل ځان غـوره ګڼلـو بـدل کـړي. پـه نتیجه کې دواړو قومونو توري راوایستې او جګړې تـه چمتـو شـول. پـه دې وخـت کـې د اسـلام پیغمبرﷺ ته خبر ورسید. هغه له یوې ډلې مهاجرو صـحابه وو سـره راغـی او دوی تـه یـې داسـې خطاب وکړ: ای د مسلمانانو ټولیه! لـه الله ﷻ څخه وویرېږئ! ایـا پـه داسـې حـال کـې چـې زه ستاسو په منځ کې موجود یم، تاسـو د جاهلیـت شـعارونو تـه مخـه کـوئ؟ وروسـته لـه دې چـې الله ﷻ تاسې ته د اسلام هدایت در پـه برخـه کـړ او پـه هغـه سـره یـې تاسـو تـه عـزت درکـړ او جهالت یې درڅخه لرې کړ، له کفر څخـه یـې وژغـورلئ او ستاسـو تـرمنځ یـې مینـه او محبـت پیدا کړ. ددې اغېزناکو خبرو په اوریـدو ټولـو وسـله پـر ځمکـه وغورځولـه، پـه ژړا او زاریـو یـې یو بل په غېږ کې ونیول او له پیغمبرﷺ سره خپلو کورونـو تـه ولاړل. پـه دې توګـه یـې د الله ﷻ د دښمن شاس فتنه او دسیسه شنډه کړه او دا مبارك آیتونه نازل شـول چـې دا ورځ پـه (بـدترین پیل او بهترین پای) ونومول شوه[1].

١- التفسیر الوسیط للطنطاوی ، تفسیرآیت ١٠٢ سوره‌ء آل عمران.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

د دښمن له دسیسو او تدبیرونو څخه خبرتیا

په دې مبارکو آیتونو کې الله تعالی مومنانو ته خطاب کوي چې هرکله تاسې د اهل کتابو ځینو خبرو او غوښتنو ته غوږ ونیسئ او هغو ته تسلیم شئ، نونه یوازې ستاسې ترمنځ تفرقه او دښمني پیدا کوي بلکې زیار باسي چې تاسې له ایمان څخه بېرته کفر ته وګرځوي.

بیا قرآن کریم بیانوي چې اصلا د مؤمن لپاره معقوله او ښه خبره نه ده چې له داسې ډلو ټپلو څخه پیروي وکړي، یا دا چې پس له ایمانه کافر شي او له یووالي وروسته اختلافاتو او بې اتفاقیو ته لمن ووهي. مبارکو آیتونو د انکار په صیغه بیان کړی چې څرنګه ممکنه ده تاسو مؤمنان داسې کارته اقدام وکړئ؟ په داسې حال کې چې د الله ﷻ آیتونه نوې او تازه تاسو ته نازلیږي او د الله رسول ستاسو په منځ کې شتون لري چې که چیرې په غلطه لاره ولاړ شئ د حق لارې ته مو راګرځوي او ستاسو شکونه او شبهې له منځه وړي.

وروستیو آیتونو لارښوونه کړې چې د پیغمبر ﷺ له رحلت څخه وروسته د یهودو او دښمنانو له مکرونو او چلونو څخه د ځان ژغورنې یوازنی وسیله الله تعالی ته ستنیدنه، په هغه توکل او د هغه په دین منګولې لګلول دي چې انحراف او کوږوالی پکې نشته ﴿وَمَن يَعْتَصِم بِاللهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾. په دې مبارک آیت کې دې ته اشاره ده کومو مؤمنانو چې پیغمبر ﷺ نه وي لیدلای، هر کله چې د الله ﷻ په دین او کتاب منګولې ولګوي او په هغه ځان ملزم وګڼي، نو د دښمنانو له چلونو او غولونو څخه به په امن کې وي. له دې امله الله تعالی بیاهم مؤمنانو ته امرکوي چې خاص له الله تعالی څخه وویریږي او د اسلام د دین پابند واوسي او ترمرګه د اسلام له دین او ملت څخه پرته بل دین او ملت ته مخه ونه کړي.

د خلاصون او کامیابۍ رسۍ

وروسته له دې چې قرآني آیتونو مؤمنانو ته د تقوی او د الله ﷻ د ویرې او د الله ﷻ د امر منښې او پیروۍ کې د ژوند تېرولو امر وکړ، دوی یې په اسلام او قرآن باندې التزام کولو او په هغه باندې منګولو ښخولو ته راوبلل، فرمايي: ﴿واعتصموا بِحَبْلِ الله جَمِيعاً وَلاَ تَفَرَّقُوا﴾ یعنې ټول د الله ﷻ په رسۍ منګولې ښخې کړئ او په خورو ورو لارو مه درومئ. د حبل (رسۍ) کلمه هغه وسیله ده چې د هغې ټینګ نیول د پورته کیدو او ښکته کیدو، له غرقیدو څخه د ژغورنې او نورو موخو د لاس ته راوړلو لپاره کارول کیږي.

دلته د الله ﷻ له رسۍ څخه مراد د الله ﷻ دین، د الله ﷻ ژمنه او د الله ﷻ کتاب دی چې په هر یوه منګولې ټینګول انسان خلاصون او بریا ته رسوي. په دې مبارک آیت کې د مؤمنانو یووالی او د الله ﷻ په دین او کتاب باندې منګولې لګول د هغې ډلې سره تشبیه شوي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په يوې قوي او ټينګه رسۍ يې منګولې لګولې وي او له هر ډول خطر، غورځېدو، غرقيدو او هلاکت څخه خوندي او په امن کې وي.
امام فخرالدين رازي ددې آيت په تفسير کې فرمايي: که څوک په يوه نرۍ لار حرکت کوي اوله ښوييدو او غورځېدو څخه وېرېږي، نو د ناچارۍ له وجې په يوه داسې رسۍ منګولې نښلوي چې له دواړو خواوو څخه ټينګه تړل شوې وي، ترڅو خپل ځان خوندي وساتي. د حق لاره نرۍ او باريکه ده او ډېر خلګ ورڅخه ښويږي، نو هر چا چې د الله ﷻ په نښو او لارښوونو منګولې ټينګې کړې، ځان يې د ښوييدو او غورځېدو له خطر څخه خوندي کړ[1].
بيا قرآني آيتونو مؤمنانو ته د يووالي، مينې، محبت، او ايماني ورورګلوۍ د نعمت په يادولو امر کړی چې تاسو مخکې له اسلامه يو د بل دښمنان وئ او يو د بل په له منځه وړلو بوخت وئ، خو د الله تعالی فضل او مهرباني پرتاسو وشوه او په تاسوکې يې اسلامي وروروليي، مينه، محبت، دوستي او مرسته پيدا کړه، نو بايد د دې لوی نعمت شکر په ځای کړئ.
د لوست ګټې او لارښوونې
❖ د مخکيني لوست په آيتونوکې الله تعالی پيغمبرﷺ ته امر وکړ چې يهودو ته خطاب وکړي خو په دې آيتونو کې يې مومنان په خپله مخاطب کړل چې دا کار د مؤمنانو په قدر او عزت دلالت کوي.
❖ په مبارک آيت کې يې د مسلمانانو ترمنځ په تفرقه او دسيسه پيدا کولو کې د اهل کتابو يوه ډله ياده کړه، ترڅو ټول اهل کتاب په دې کار کې شامل نشي. دا کار په خپله د قرآن کريم د آيتونو په حقانيت او انصاف دلالت کوي.
❖ مبارک آيتونه د مؤمنانو په قدر او درناوي او د فتنه اچوونکو يهودو په نا اميدۍ دلالت کوي او داېي واضحه کړې چې، ترڅو د الله ﷻ کتاب او د هغه پيغمبر د مسلمانانو په منځ کې موجود وي، دوی نشي کولای خپلو ناوړو غوښتنو ته ورسيږي.
❖ د يهودو او نصاراوو پيروي او امر منته او د دوی د مشرانو په پلانونو عمل کول مسلمانان کفر ته راکاږي، نو مسلمانان بايد ځان د دوی له دسيسو څخه وساتي.
❖ خلاصون او کاميابي د الله ﷻ په کتاب او د رسول په سنتو باندې په منګولو لګولو او پابندۍ کې نغښتې ده، نوهرڅوک چې پرهغو منګولې ټينګې کړي له ګمراهۍ او هلاکت څخه نجات مومي.
❖ د اسلام په دين منګولې ټينګول او ځان د هغه په احکامو پابند ګڼل واجب او اختلاف او تفرق حرام دی.

1- تفسير مفاتيح الغيب (تفسير کبير) ج۸ /۱۷۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د شرك او ګناهونو ارتكاب انسان د جهنم كندي ته غورځوي، كه څوك په دې حالت كې ومري د الله ﷻ په حكم او فيصله حتماً جهنم ته داخليږي.
❖ له اسلامي امت څخه د يوې داسې ډلې شتون چې نور خلك او ملتونه اسلام ته راوبولي او د اسلام د دښمنانو په وړاندې د الله ﷻ د دين له حريم څخه دفاع وكړي او د امربالمعروف او نهی عن المنكر فريضه ادا كړي، يوه اړينه خبره ده.

پوښتنې

۱- د لاندې كلمو معناوې ووایاست:
(يَعْتَصِمْ- حَقَّ تُقَاتِهِ- بِحَبْلِ اللَّهِ- شَفَا- حُفْرَةٍ)
۲- ددې مبارك آيت ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ﴾ د نزول لامل په لنډه توګه ووایاست؟
۳- د اوس او خزرج قبيلو څېرته ژوند درلود؟ له اسلام نه مخكې او وروسته له اسلامه د دوی د اړيكو په هكله لنډ معلومات راكړئ.
۴- په مبارك آيت كې له رسۍ څخه مراد څه دی او څرنګه په هغې منګولې ټينګول د خلاصون او بريا سبب كيږي؟
۵- د اهل كتابو د مشرانو پيروي څه حكم لري او د مسلمان برخليك كوم ځاى ته رسوي؟
۶- مبارك آيت ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ...﴾ په څه دلالت كوي؟

كورنۍ دنده

(په اوسني وخت كې د اسلامي امت يووالي ته اړتيا) تر سرليك لاندې دوه مخه مقاله وليكئ.

وصلی الله تعالی علی خير خلقه محمد وعلی آله و أصحابه أجمعين، و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library